

ΕΝΘΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΤΤΙΚΗ - ΑΘΗΝΑ - ΠΕΙΡΑΙΑΣ

Τάξις Γ'

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
629

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ ΑΘΗΝΑΙ
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΡΙΘΜΟΙ

9

ΑΤΤΙΚΗ
ΑΘΗΝΑ - ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΓΕΩΡΓ. ΜΑΥΡΙΑ · ΦΙΛ. ΚΟΛΟΒΟΥ · ΝΙΚ. ΛΥΚΟΥ

9 69 ΠΔΒ

Μαυρίας (Γ.) Κολοβός (Φ.) Λύκος

ΑΤΤΙΚΗ ΑΘΗΝΑ - ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ · ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Για την Τρίτη τάξη του Δημοτικού

Ο πληθυσμός των πόλεων και κοινοτήτων
είναι της απογραφής του 1961.

Κενταύρος
9271
1962

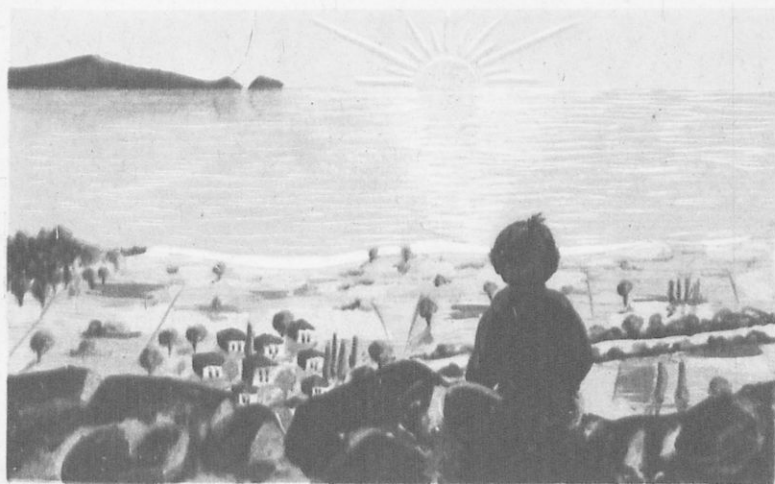

ΕΚΔΟΣΕΙΣ 'ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ', ΑΘΗΝΑΙ

002
ΥΠΣ
ΕΤΡΑ
629

Ἡ διδακτέα ὕλη εἶναι σύμφωνη μὲ τὸ νέο πρόγραμμα τῶν πατριδογνωστικῶν μαθημάτων τῶν δημοτικῶν σχολείων, τοῦ Δ]τος τῆς 30ης Ἰανουαρίου 1957.

Copyright by : ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ»
ΑΘΗΝΑΙ 1962

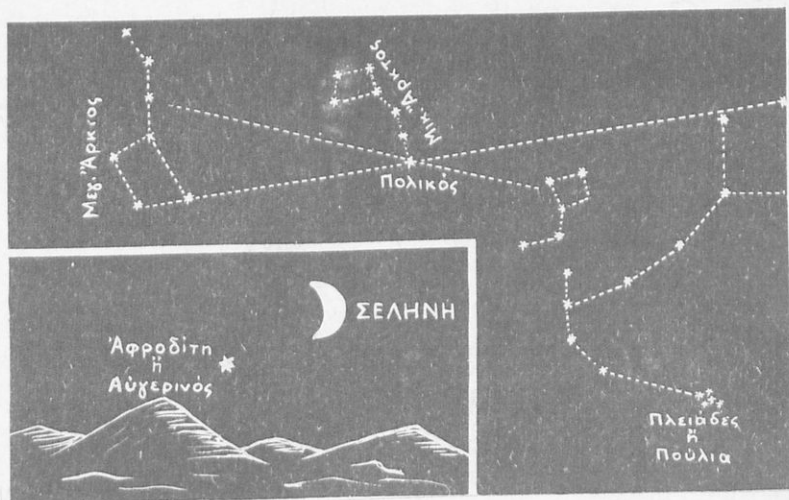
ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΟΥΡΑΝΙΑ ΣΩΜΑΤΑ — ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

Πέρυσι στη δευτέρα τάξι μιλήσαμε στὰ μαθήματά μας γιὰ τὸν τόπο πὸν ζοῦμε, δηλαδὴ γιὰ τὴν ιδιαίτερη Πατρίδα μας.

Τώρα ὅμως εἶναι καιρὸς νὰ γνωρίσωμε κι ἄλλους τόπους, καὶ στὴν ἄλλη τάξι νὰ γνωρίσωμε ὀλόκληρη τὴν Πατρίδα μας, τὴν Ἑλλάδα. Στὶς μεγαλύτερες τάξεις θὰ γνωρίσωμε ὄλες τὶς χῶρες καὶ τοὺς λαοὺς τῆς γῆς.

Τὸ μάθημα πὸν θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ γνωρίσωμε τὴν ιδιαίτερη Πατρίδα μας λέγεται **Πατριδογνωσία**, ἐνῶ τὸ μάθημα πὸν θὰ μᾶς διδάξῃ τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα κι ὕστερα ὅλον τὸν ἄλλο κόσμον, λέγεται **Γεωγραφία**.

1. Ὁ Οὐρανός

Ὁ οὐρανός σκεπάζει τὴ γῆ. Τὴν ἡμέρα τὸν αὐλακώνει ὁ ἥλιος, ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ πρὸς τὴ Δύσι, πού οἱ ἀκτίνες του λούζουν, θερμαίνουν καὶ φωτίζουν τὴ Γῆ. Μὲ τὴν κίνησι πού κάνει ἡ γῆ, ὁ ἥλιος φαίνεται σὰν νὰ περνᾷ ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ πρὸς τὴ Δύσι, ἐνῶ ὁ ἥλιος μένει ἀκίνητος.

Τὴ νύχτα ὁ ἥλιος κρύβεται καί, ὅταν δὲν ὑπάρχουν σύννεφα μᾶς φωτίζει τὸ γλωμὸ φῶς τῆς **σελήνης**. Ἀκόμη τὶς ξάστερες νύχτες μᾶς χαμογελοῦν χιλιάδες ἀστέρια, κρεμασμένα, στὸ θόλο τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ φεγγάρι, ἄλλοτε φαίνεται ὀλόκληρο καὶ τότε ἔχομε **πανσέληνο**, ἄλλοτε μισό, ἄλλοτε πολὺ λίγο, καὶ ἄλλοτε δὲν φαίνεται καθόλου.

Ὁ οὐρανός ἄλλοτε εἶναι καταγάλανος καὶ ἄλλοτε εἶναι συννεφιασμένος.

Στὸν οὐρανὸ βλέπομε τὴ νύχτα τὴ **Μεγάλη** καὶ τὴ **Μικρὴ Ἀρκτο**, τὸν **Πολικὸ Ἀστέρα** καὶ τὶς πρωινὲς ὥρες βλέπομε τὸν **Αὐγερινὸ** καὶ τὴν **Πούλια**.

Ὁ Πολικὸς Ἀστέρας εἶναι ἓνα φωτεινὸ ἀστέρι πού τὸ βλέπομε πάντα πρὸς τὸ βόρειο μέρος τοῦ οὐρανοῦ καὶ μᾶς βοηθεῖ νὰ βροῖσκωμε πάντοτε τὸ βοριά.

2. Ἡμέρες - μῆνες - ἐποχές

Μιά ἡμέρα καὶ μιὰ νύχτα κάνουν ἓνα ἡμερονύχτιο. Τὸ ἡμερονύχτιο ἔχει 24 ὥρες. Κάθε ὥρα χωρίζεται σὲ 60' πρῶτα λεπτὰ καὶ κάθε 1' πρῶτο λεπτό χωρίζεται σὲ 60" δεύτερα λεπτά. 30 ἡμερονύχτια κάνουν ἓνα μῆνα. 12 μῆνες κάνουν ἓνα ἔτος. Τὸ ἔτος ἔχει 365 ἡμέρες καὶ κάθε τέσσερα χρόνια ἔχει 366 ἡμέρες.

Τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα μηνῶν εἶναι :

Ἰανουάριος	ἔχει ἡμέρες 31	Ἰούλιος	ἔχει ἡμέρες 31
Φεβρουάριος	» » 28 - 29	Αὐγούστος	» » 31
Μάρτιος	» » 31	Σεπτέμβριος	» » 30
Ἀπρίλιος	» » 30	Ὀκτώβριος	» » 31
Μάιος	» » 31	Νοέμβριος	» » 30
Ἰούνιος	» » 30	Δεκέμβριος	» » 31

Ὁ Φεβρουάριος ἔχει 28 ἡμέρες καὶ κάθε τέσσερα χρόνια ἔχει 29 ἡμέρες. Τότε λέγεται τὸ ἔτος **δίσεκτο**.

Τὸ ἔτος χωρίζεται σὲ τέσσερες ἐποχές. Οἱ ἐποχές εἶναι :

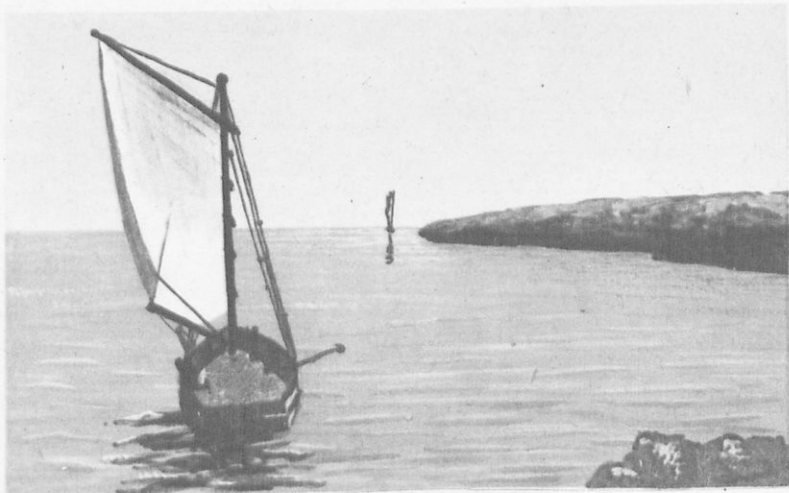
1. Ἡ **Ἄνοιξι** (Μάρτιος - Ἀπρίλιος - Μάιος).
2. Τὸ **Καλοκαίρι** ἢ **Θέρος** (Ἰούνιος - Ἰούλιος - Αὐγούστος).
3. Τὸ **Φθινόπωρο** (Σεπτέμβριος - Ὀκτώβριος - Νοέμβριος).
4. Ὁ **Χειμῶνας** (Δεκέμβριος - Ἰανουάριος - Φεβρουάριος).

Ἡ **ἐβδομάδα** ἔχει ἐπτά ἡμέρες: **Κυριακή, Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη, Παρασκευή, Σάββατο**.

3. Ὁ ὀρίζοντας

"Αν ἀνεβοῦμε ἐπάνω σὲ ἓνα ψηλὸ κωδωνοστάσι ἢ σὲ ἓνα λόφο ἢ σὲ ἓνα βουνό, ἢ ἂν βρεθοῦμε στὴν ἀνοικτὴ θάλασσα καὶ φέρομε γύρω τὸ βλέμμα μας, θὰ μᾶς φανῆ ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ θάλασσα ἐνώνονται σὲ μιὰ κυκλικὴ γραμμὴ. Αὕτῃ ἡ γραμμὴ, ποὺ φαίνεται ὅτι σ' αὐτὴ ἀκουμπᾷ ὁ οὐρανὸς στὴ γῆ ἢ ὁ οὐρανὸς στὴ θάλασσα, λέγεται **ὀρίζοντας**.

Σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα. "Αν κοιτάξωμε στὸν οὐρανὸ μιὰ ἀσυνέφιαστη μέρα, θὰ ἰδοῦμε ὅτι ὁ ἥλιος δὲ βρίσκεται πάντοτε στὸ ἴδιο μέρος.

Τὸ μέρος τοῦ οὐρανοῦ, ἀπ' ὅπου ξεπροβάλλει (ἀνατέλλει) ὁ ἥλιος, λέγεται **Ἀνατολή**.

Τὸ ἀντίθετο μέρος, ὅπου βασιλεύει (δύει) ὁ ἥλιος, λέγεται **Δύσι**.

Τὸ μέρος τοῦ οὐρανοῦ, ποῦ βλέπομε τὸν ἥλιο τὸ μεσημέρι, λέγεται Μεσημβρία ἢ **Νότος**· τὸ ἀντίθετο μέρος λέγεται **Βορρᾶς** ἢ τραμουντάνα.

Ὡστε ἡ **Ἀνατολή**, ἡ **Δύσι**, ὁ **Νότος** καὶ ὁ **Βορρᾶς** εἶναι τὰ τέσσερα **κύρια σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα**.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τέσσερα κύρια σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα ἔχομε καὶ ἄλλα τέσσερα σημεῖα **δευτερεύοντα**. Αὐτὰ εἶναι: Τὸ **Βορειοανατολικό**, τὸ **Βορειοδυτικό**, τὸ **Νοτιοδυτικό** καὶ τὸ **Νοτιοανατολικό**. Τὰ δευτερεύοντα αὐτὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα εἶναι ἀνάμεσα στὰ τέσσερα κύρια σημεῖα.

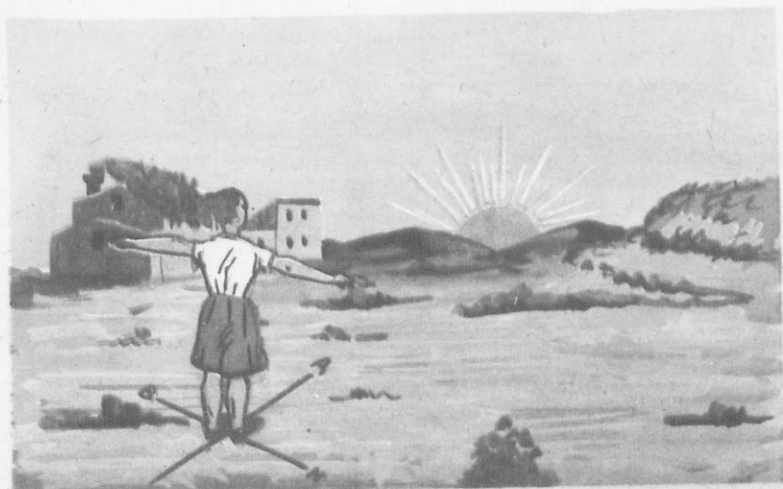
4. Προσανατολισμός

Ὅταν ξέρομε ἓνα κύριο σημεῖο τοῦ ὀρίζοντα, εἶναι εὐκόλο νὰ προσανατολιστοῦμε, δηλαδή νὰ βροῦμε τὴ θέση τῶν ἄλλων κυρίων σημείων. Π. χ. ἂν κοιτάξω κατὰ τὴν Ἀνατολή, στὰ νῶτα μου (πλάτες μου) θὰ ἔχω τὴ Δύσι, στὰ δεξιὰ μου τὸ Νότο καὶ στὰ ἀριστερά μου τὸ Βορρᾶ.

Ἀντίθετα, ἂν κοιτάξω κατὰ τὸ Βορρᾶ, στὰ νῶτα μου θὰ ἔχω πὸ Νότο, δεξιὰ μου τὴν Ἀνατολή καὶ ἀριστερά μου τὴ Δύσι κ.τ.λ.

Ὅταν εἶναι ἡμέρα καὶ ἥλιος, δὲν εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ βρῆς τὴ θέσι ἐνὸς κυρίου σημείου. Τὴ νύχτα ὅμως, μὲ συννεφιασμένο οὐρανό, τί γίνεται; Τότε χρησιμοποιοῦμε τὸ ὄργανο ποὺ λέγεται **πυξίδα**. Ἡ πυξίδα εἶναι ἓνα ὄργανο μὲ μιὰ μαγνητικὴ βελόνη, ποὺ κινεῖται καὶ δείχνει πάντοτε τὸ Βορρᾶ.

Ἀκόμη καὶ ὁ Πολικὸς Ἀστέρης, τὸ φωτεινὸ ἀστέρι ποὺ τὸ βλέπομε πάντοτε στὸ βόρειο μέρος τοῦ οὐρανοῦ, μᾶς βοηθεῖ νὰ βροῖσκωμε ὅλα τὰ σημεία τοῦ ὀρίζοντα.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΑΣ

1. Περιγραφή του Διδακτηρίου

Νά τὸ σχολεῖο μας! Εἶναι ἓνα μεγάλο κτίριο μὲ ἕξι μεγάλες αἴθουσες διδασκαλίας, μὲ δυὸ ὄρατα γραφεῖα καὶ μὲ εὐρύχωρους διαδρόμους. Εἶναι **μονώροφο**. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ **διώροφα**.

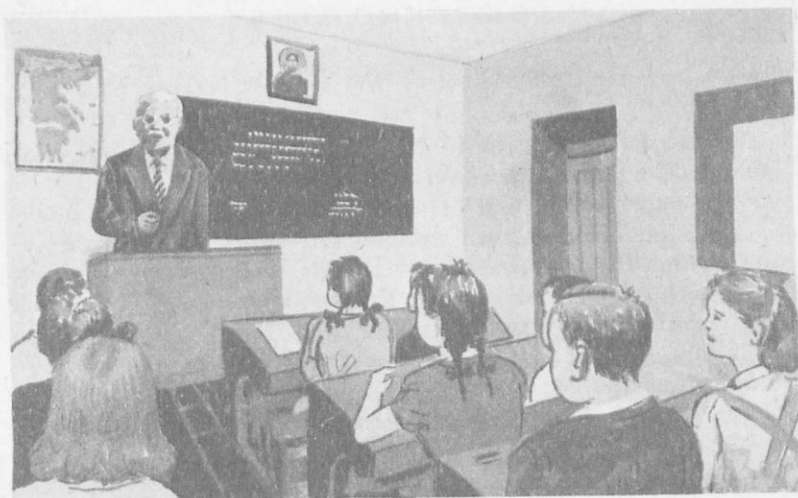
Τὸ σχολεῖο μας ἔχει μιὰ μεγάλη αὐλὴ, ὅπου τὰ παιδιά παίζουν στὰ διαλείμματα καὶ ἓνα μεγάλο ὑπόστεγο, ποὺ προφυλάγονται ἀπὸ τὴ ζέστη, τὴ βροχὴ, τὸ κρύο καὶ τὸν ἄνεμο.

Πλάι στὴν αὐλὴ εἶναι ὁ σχολικὸς κήπος, ὅπου τὰ παιδιά καλλιεργοῦν διάφορα ἄνθη, λαχανικὰ καὶ μικρὰ δενδράκια.

Στὶς πόλεις τὰ σχολεῖα εἶναι μεγάλα, ἐνῶ στὰ χωριὰ εἶναι μικρά. Κάθε σχολεῖο ἔχει τὸ διευθυντὴ, τοὺς δασκάλους καὶ τὴν καθαρίστρια.

Ὅλα τὰ παιδιά ἀγαποῦμε τὸ σχολεῖο μας, τὸ διατηροῦμε σὲ καλὴ κατάστασι καὶ κατακάθαρο. Εἶναι τὸ δεύτερο σπίτι μας, ποὺ ζοῦμε ἕξι χρόνια καὶ μαθαίνουμε γράμματα.

2. Ἡ αἴθουσα διδασκαλίας

Ἡ αἴθουσά μας εἶναι μεγάλη. Τὸ σχῆμα της εἶναι τετραγωνικό — ὀρθογώνιο. Οἱ δυὸ ἀπὸ τὶς πλευρές της εἶναι μακρύτερες ἀπὸ τὶς ἄλλες. (Πόσα μέτρα εἶναι ἡ κάθε πλευρά;)

Στοὺς τοίχους ἔχει μεγάλα παράθυρα. (Πόσα;) Τὰ παιδιά κάθονται σὲ διέδρα θρανία. (Πόσα εἶναι τὰ θρανία;) Πόσα εἶναι τὰ ἀγόρια καὶ πόσα τὰ κορίτσια;

Μπροστὰ στὰ θρανία ἐπάνω σ' ἓνα βάθρο εἶναι τὸ τραπέζι τοῦ δασκάλου, ποὺ λέγεται ἔδρα. Εἶναι στρωμένο μὲ ἓνα καθαρὸ τραπεζομάντηλο καὶ τὸ στολίζει ἓνα ἀνθοδοχεῖο, μὲ δλόδροσα λουλούδια. Μιὰ ντουλάπα εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἐργασίες τῶν παιδιῶν.

Ἐνα μέρος τοῦ τοίχου συχνὰ χρησιμοποιεῖται γιὰ πίνακας. Τοὺς τοίχους στολίζουν χάρτες καὶ διάφορες εἰκόνες. Μπροστὰ στὰ παιδιά, ψηλὰ στὸν τοῖχο εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Μπροστὰ σ' αὐτὴν τὰ παιδιά κάνουν τὴν προσευχή τους, ὅταν ἀρχίζει καὶ ὅταν τελειώνει τὸ μάθημα.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ: Κάμετε τὸ σχεδιάγραμμα τῆς αἴθουσας διδασκαλίας. Μετρήστε μὲ τὸ μέτρο τὶς διαστάσεις (μῆκος, πλάτος καὶ ὕψος) τῆς αἴθουσας.

Μετρήστε μὲ βήματα ἢ μὲ τὸ μέτρο τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος τῆς αὐλῆς.

ΤΡΙΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Η ΣΥΝΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Όταν φύγουμε από τὸ σχολεῖο, γιὰ νὰ πᾶμε στὸ σπίτι μας, ἀκολουθοῦμε ὁ καθένας μας τὸ δρόμο του.

Ὁ δρόμος, ἡ **ὁδός**, ἔχει δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ σπῖτια μὲ ἀριθμούς. Δεξιὰ μας εἶναι οἱ ζυγοὶ ἀριθμοὶ καὶ ἀριστερὰ μας οἱ περιττοί. Περνάμε ἴσως καὶ ἀπὸ τὴν πλατεῖα καὶ φτάνομε στὸ σπίτι μας.

Σ' αὐτὸ κατοικοῦν οἱ γονεῖς μας καὶ τ' ἀδέρφια μας. Ὅλοι μαζί εἴμαστε μιὰ **Οἰκογένεια**.

Ἡ συνοικία μας ἔχει πολλὲς οἰκογένειες. Πολλὲς συνοικίες γύρω ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ ἀποτελοῦν τοὺς Δήμους Ἀθηναίων καὶ Πειραιῶς. Ὁ Δήμος Ἀθηναίων εἶναι ὁ πρῶτος Δήμος τῆς Ἑλλάδος. Ἐξω ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ βρίσκονται πολλοὶ συνοικισμοί, πού μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι μεγάλες πόλεις.

Οἱ συνοικισμοὶ αὐτοὶ ἀνάλογα μὲ τὸν πληθυσμό, ἀποτελοῦν ξεχωριστοὺς Δήμους καὶ Κοινότητες.

Κάθε Κοινότητα καὶ κάθε Δήμος στὴ μεγαλύτερη πλατεῖα του ἔχει στημένο τὸ Ἡρώων τῶν πεσότων. Στὴν Ἀθήνα, μπροστὰ στὰ Παλαιὰ Ἀνάκτορα εἶναι τοποθετημένο τὸ ἐπίσημο μνημεῖο τοῦ **Ἀγνώστου Στρατιώτου**.

Ἡρώων ὅμως ὑπάρχει σὲ κάθε χωριό, σὲ κάθε πόλι τῆς Ἑλλάδος.

Κάθε συνοικία ἔχει ὁδοὺς μὲ διάφορα ὀνόματα, ἔχει πλατεῖες, καὶ διάφορα καταστήματα. Τὸ μέρος πού εἶναι συγκεντρωμένα τὰ περισσότερα καταστήματα λέγεται **ἀγορά**.

Στὴν ἀγορὰ βρίσκουμε παντοπωλεῖα, κρεοπωλεῖα, ὀπωροπωλεῖα, γαλακτοπωλεῖα, ἐμπορικά, ὑποδηματοποιεῖα, ραφεῖα, κουρεῖα, βιβλιοπωλεῖα, κ.τ.λ.

Στὸ κέντρον τῆς συνοικίας βλέπομε τὴν ὠραία ἐκκλησίᾳ μας. Ἐκεῖ κοντὰ εἶναι τὸ **ταχυδρομεῖο** καὶ ὁ **Ο.Τ.Ε.** Στὶς πόλεις ὑπάρχουν καὶ διάφορες Δημόσιες Ἀρχές: **Εἰρηνοδικεῖο**, **Ἀγρονομεῖο**, **Δασονομεῖο**, **Ἀστυνομία** κ.τ.λ.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ: Κάνετε ἓνα μικρὸ σχεδιάγραμμα τῆς συνοικίας σας καὶ τοποθετήστε τὸ σχολεῖο, τὴν ἐκκλησίᾳ, τὴν πλατεῖα καὶ ἄλλα.

ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΣΥΝΟΙΚΙΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ Ή ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Όπως είναι ή δική μας συνοικία είναι και οι άλλες συνοικίες τής πόλεως. Στο κέντρο τής συνοικίας είναι ή Έκκλησία, τὰ δημοτικά σχολεία, τὰ γυμνάσια ή τὰ πανεπιστήμια, όπως στην Άθήνα και στην Θεσσαλονίκη.

Άκόμη είναι οι πλατείες, οι κήποι, τὰ μνημεία. Κάθε πόλι και άκόμη και κωμοπόλεις ή χωριά έχουν ύδραγωγείο, από τὸ ὁποῖο παίρνουν νερό ὅλοι οἱ κάτοικοι. Επίσης έχουν και φωτισμό.

Τὸ ρεύμα τὸ παίρνουν από τὰ εργοστάσια τής Δημοσίας Ἐπιχειρήσεως Ἠλεκτρισμοῦ (Δ.Ε.Η.).

Κάθε χωριό έχει τήν Κοινότητά του.

Τήν κοινότητα τήν διευθύνει ὁ Πρόεδρος τής Κοινότητος με τοὺς **κοινοτικούς συμβούλους**. Κάθε μεγάλη πόλι έχει τὸν **Δήμαρχο** με τὸ **Δημοτικὸ Συμβούλιο**. Τοὺς ἐκλέγουν οἱ κάτοικοι με ψηφοφορία κάθε τέσσερα χρόνια. Αὐτοὶ φροντίζουν για ὅλα τὰ ζητήματα τής κοινότητος ή τοῦ δήμου.

Στις μεγάλες κοινότητες και στοὺς δήμους υπάρχουν φιλανθρωπικά ἰδρύματα (ὄρφανοτροφεία, νοσοκομεία, φιλόπρωγα ταμεία κ.τ.λ.).

Βιοτεχνίες - Βιομηχανίες. Σε κάθε πόλι ή κωμόπολι και σε χωριά άκόμη υπάρχουν διάφορες ἐπιχειρήσεις και καταστήματα. Οἱ ἐπιχειρήσεις αὐτές, πὸν ἀπασχολοῦν λίγους ἀνθρώπους, πὸν ἐργάζονται με τὰ χέρια τους και χρησιμοποιοῦν μικρὰ μηχανήματα και έχουν μικρὴ παραγωγή, λέγονται **βιοτεχνίες**.

Τέτοιες βιοτεχνίες είναι τὰ μικρὰ ὑφαντήρια, τὰ πλεκτήρια, τὰ ξυλουργεία, τὰ τυροκομεία, τὰ βιβλιοδετεία, τὰ τυπογραφεία, και άλλα.

Οἱ ἐπιχειρήσεις πὸν ἀπασχολοῦν πολλοὺς ἐργάτες και τεχνίτες και έχουν πολλὰ και μεγάλα μηχανήματα με μεγάλη παραγωγή λέγονται **βιομηχανίες**. Τέτοιες βιομηχανίες είναι τὰ εργοστάσια καπνοῦ, τσιμέντων, ζυμαρικῶν, πάγου, λιπασμάτων, ὑφασμάτων κτλ. Σε κάθε συνοικισμό υπάρχουν και ἐμπορικά καταστήματα.

- ΕΡΓΑΣΙΕΣ: 1. Κάμετε ἓνα σχεδιάγραμμα τοῦ χωριοῦ ή τής πόλεως.
2. Γράψετε μιὰ σύντομη ἱστορία τοῦ χωριοῦ ή τής πόλεως.

Μέσα συγκοινωνίας

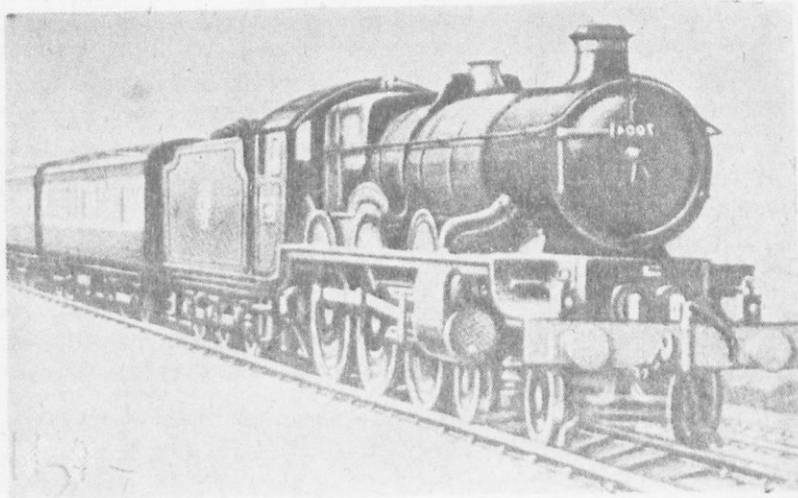
1. Στην ξηρά :

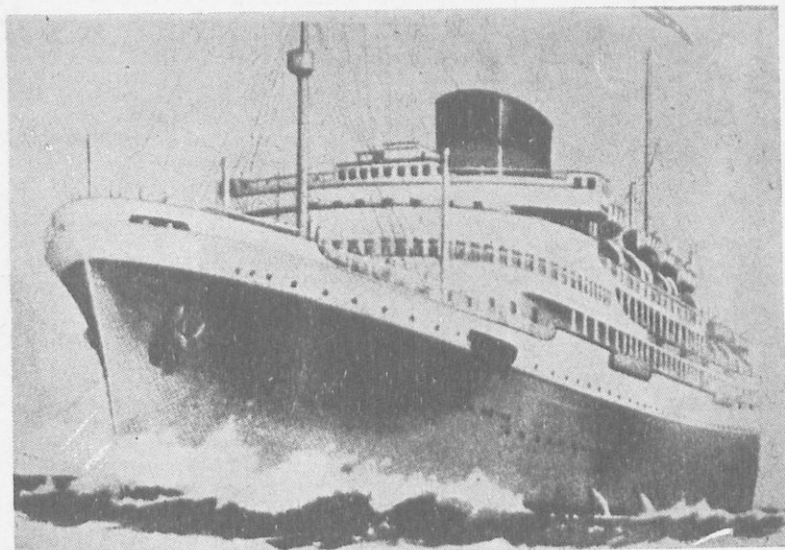
Τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἤθελαν νὰ ταξιδέψουν ἀπὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο, πήγαιναν μὲ τὰ πόδια. Ἀργότερα, πὸν ἡμέρῃσιν τὸ γάϊδαρο, τὸ μουλάρι καὶ τὸ ἄλογο τὰ χρησιμοποιήσαν γιὰ μεταφορικὰ μέσα. Πήγαιναν καβάλα ἢ φόρτωναν σ' αὐτὰ τὰ πράγματά τους.

Σιγὰ σιγὰ ἔφτιασαν τὸ κάρρο καὶ τ' ἀμάξι γιὰ νὰ μεταφέρουν μεγαλύτερα βάρη. Ἐπειδὴ τὸ κάρρο καὶ τ' ἀμάξι δὲν ἐπῆγαιναν ὅπου κι ὅπου, ἄνοιξαν δρόμους. Τοὺς δρόμους αὐτοὺς ἀργότερα τοὺς πλάτυναν καὶ τοὺς ἔστρωσαν μὲ χαλίκια καὶ ἄσφαλτο. Ἔτσι ἔγιναν οἱ μεγάλες καὶ ωραῖες λεωφόροι.

Στὴν ξηρὰ οἱ συγκοινωνίες γίνονται μὲ τ' αὐτοκίνητα. Αὐτοκίνητα ἔχομε ἐπιβατηγὰ καὶ φορτηγὰ. Μὲ τὰ ἐπιβατηγὰ ταξιδεύουν οἱ ἄνθρωποι καὶ μὲ τὰ φορτηγὰ μεταφέρουμε ἔμπορεύματα. Ἐπιβατηγὰ εἶναι τὰ λεωφορεῖα, τὰ πούλμαν καὶ οἱ κοῦρσες. Στὴν ξηρὰ ἐπίσης οἱ συγκοινωνίες γίνονται καὶ μὲ τοὺς σιδηροδρόμους, οἱ ὅποιοι κυλοῦν ἐπάνω στὶς σιδηροδρομικὰ γραμμές. Σιδηρόδρομος εἶναι καὶ ἡ αὐτοκινήταμαξα (ὄτομοτρίς).

Στὴν πατρίδα μας δύο εἶναι τὰ μεγάλα σιδηροδρομικὰ δίκτυα : τῶν **Σ.Ε.Κ.** καὶ τῶν **Σ.Π.Α.Π.** Σπουδαῖο συγκοινωνιακὸ μέσο τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ εἶναι ὁ **ἠλεκτρικὸς σιδηρόδρομος.**

2. Στη θάλασσα.

Όπως στην ξηρά, έτσι και στη θάλασσα έχουμε διάφορα μέσα συγκοινωνίας. Ο άνθρωπος για να γνωρίσει τους τόπους, που χωρίζονταν από τον δικό του με θάλασσα, στην αρχή έφτιαξε τη **βάρκα**. Ύστερα το **καϊκι** με πανιά και αργότερα **καράβια** με πανιά. Όταν στα νεώτερα χρόνια ανέκαλύψα τις ατμομηχανές, είχαμε μεγαλύτερα καράβια, που με αυτά ταξιδεύει και στις πιο μεγάλες θάλασσες. Τα καράβια είναι **έπιβατηγά** και **φορτηγά** και σταματούν στα λιμάνια, στα όποια φορτώνουν και ξεφορτώνουν.

Τα καράβια που ταξιδεύουν στους ωκεανούς λέγονται **υπερωκεάνεια**. Για τις κοντινές αποστάσεις έχουμε τις **βενζινακάτους** και τα **φέρυ μπότ**.

Ο άνθρωπος όμως έφτιαξε κι ένα καράβι που μπορεί να ταξιδεύει και κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Το καράβι αυτό λέγεται **υποβρύχιο**.

3. Στὸν ἀέρα.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔμεινε εὐχαριστημένος, πὺ κατέκτησε ὅλη τὴν ξηρὰ καὶ ὅλη τὴν θάλασσα, μὲ τὰ μέσα συγκοινωνίας πὺ βρῆκε.

Ζήλεψε τὰ πουλιά, βρῆκε τὸ **ἀεροπλάνο** καὶ μὲ αὐτὸ κατέκτησε καὶ τὸν ἀέρα. Τώρα πετᾷ σὰν πουλὶ καὶ ὄχι μονάχα αὐτὸ, ἀλλὰ συντόμεψε ἀπίστευτα τὶς ἀποστάσεις.

Ἀποστάσεις πὺ τὸ αὐτοκίνητο ἢ τὸ τραῖνο ἢ τὸ βαπόρι θέλει πολλές ἡμέρες νὰ τὶς φτάσει, τὸ ἀεροπλάνο τὶς φτάνει μέσα σὲ λίγες ὥρες καὶ λιγότερο. Ἔχομε ἀεροπλάνα **πολεμικά** καὶ **πολιτικά**. Τὰ πολιτικά μεταφέρουν ἄνθρωπους καὶ ἔμπορεύματα ἀκόμη. Τ' ἀεροπλάνα **ἀπογειώνονται** καὶ **προσγειώνονται** σὲ μεγάλα ἀεροδρόμια, πὺ ἔχουν φαρδεῖς καὶ πλατεῖς διαδρόμους.

Τὸ μεγαλύτερο ἀεροδρόμιο τῆς χώρας εἶναι τοῦ **Ἑλληνικοῦ**, ἀπ' τὸ ὁποῖο μποροῦμε νὰ ταξιδέψουμε σὲ ὅλον τὸν κόσμον.

Μέσα έπικοινωνίας

Ταχυδρομεία, Τηλέφωνα, Τηλέγραφος, Άσύρματος, Ραδιόφωνο.

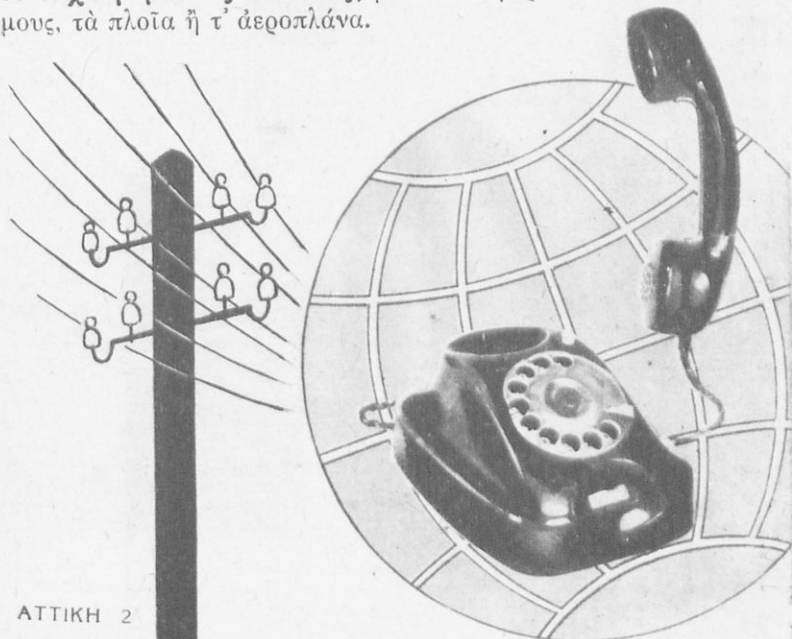
Μέσα έπικοινωνίας είναι τὸ ταχυδρομείο, τὸ τηλέφωνο, ὁ τηλεγράφος με τὸ σύρμα καὶ ὁ ασύρματος τηλεγράφος.

Αὐτοστιγμὶ οἱ ἄνθρωποι συνεννοοῦνται μετὰ τὰ πιδ μακρινὰ μέρη τοῦ κόσμου. Κάθε μέρα στὶς ἐφημερίδες διαβάζομε τὰ νέα ἀπ' ὄλον τὸν κόσμο. Πῶς τὰ μαθαίνουν καὶ μᾶς τὰ γράφουν; Μετὸν **ασύρματο** ἢ μετὸ **ραδιόφωνο**.

Σὲ κάθε χωριὸ ὑπάρχει ὁ **Ὄργανισμὸς Τηλεπικοινωνιῶν Ἑλλάδος (Ο.Τ.Ε.)** καὶ σὲ κάθε κομόπολι καὶ πόλι ὑπάρχει Ταχυδρομείο. Τὰ γράμματα καὶ τὰ δέματα μᾶς τὰ φέρνει ὁ Ταχυδρόμος.

Στὸν **Ο.Τ.Ε.** πηγαίνομε, ὅταν θέλομε νὰ στείλωμε τηλεγράφημα ἢ νὰ μιλήσωμε μετὸ τηλέφωνο. Στὶς πόλεις πολλοὶ ἔχουν καὶ δικὸ τους τηλέφωνο στὸ σπίτι τους. Στὸ ταχυδρομείο πηγαίνομε, ὅταν θέλομε νὰ στείλωμε γράμματα **ἀπλᾶ** ἢ **συστημένα** καθὼς καὶ **ταχυδρομικὰ δέματα** ἢ **ταχυδρομικὲς ἐπιταγές**.

Τὰ γράμματα καὶ τὰ δέματα τὰ στέλνει τὸ ταχυδρομείο μέσα σὲ **ταχυδρομικοὺς σάκκους**, μετὰ λεωφορεῖα, τοὺς σιδηροδρόμους, τὰ πλοῖα ἢ τ' ἀεροπλάνα.

Τὰ κυριώτερα ἐπαγγέλματα τῶν ἀνδρῶπων

Κάθε ἄνθρωπος γιὰ νὰ ζήσει πρέπει νὰ κάμνη κάποια ἐργασία. Τὴν ἐργασία αὐτὴ σχεδὸν τὴν κάνει σ' ὀλόκληρη τὴν ζωὴ του, καὶ ἔτσι, ὅπως λέμε, ἔχει ἓνα ἐπάγγελμα. Στὰ χωριὰ συνήθως οἱ ἄνθρωποι εἶναι γεωργοί, κτηνοτρόφοι καὶ ἐργάτες. Στὶς πόλεις ἔχομε περισσότερα ἐπαγγέλματα. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἐργάτες, ποὺ ἐργάζονται στὶς βιοτεχνίες καὶ βιομηχανίες, ἔχομε καὶ μικροεπαγγελματίες, ὅπως ὁ γαλατᾶς, ὁ ψαράς, ὁ παγωτατζῆς, ὁ μανάβης, ὁ καρβουνιάρης, ὁ τσαγκάρης, ὁ κουρέας καὶ ἄλλοι.

Στὶς πόλεις εἶναι πάρα πολλοὶ δημόσιοι καὶ ἰδιωτικοὶ ὑπάλληλοι. Ἀκόμη ὑπάρχουν καὶ οἱ ἐλεύθεροι ἐπαγγελματίες καὶ ἐπιστήμονες: γιατροί, δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, φαρμακοποιοί, μηχανικοὶ, ἀρχιτέκτονες, λογοτέχνες, δημοσιογράφοι, γεωπόνοι, λογιστὲς καὶ ἄλλοι.

ΠΕΜΠΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Στὰ χωριά ἔξω ἀπὸ τὰ σπύτια ὑπάρχουν κῆποι, στοὺς ὁποίους καλλιεργοῦνται λαχανικά καὶ δέντρα. Στοὺς λαχανόκηπους καλλιεργοῦν λάχανα, ντομάτες, μελιτζάνες, μαρούλια, ἀγγούρια, φασόλια, μπάμιες, πατάτες, κρομμύδια καὶ ἄλλα.

Στοὺς δενδρόκηπους καλλιεργοῦν διάφορα ὀπωροφόρα δέντρα: μηλιές, ἀχλαδιές, ροδακινιές, βερυκογιές, συκιές, κερασιές, κυδωνιές καὶ ἄλλα. Στοὺς ἀγρούς καλλιεργοῦν **δημητριακά** (σιτάρι, κριθάρι, βρώμη, σίκαλη, ἀραβόσιτο, ρύζι) καὶ διάφορα **ὄσπρια**: φασόλια, κουριά, ρεβύθια, ἀρακά, φακές κλπ.

Γύρω στὴν Ἀττικὴ καὶ κυρίως στὰ Μεσόγεια ὑπάρχουν μεγάλες ἐκτάσεις, κατάφυτες ἀπὸ ἀμπέλια ποὺ μᾶς δίνουν τὴν ἐκλεκτὴ ρετσίνα τῶν Μεσογείων. Ἐπίσης ἀνάμεσα στ' ἀμπέλια καὶ στ' ἄλλα κτῆματα ὑπάρχουν χιλιάδες ἐλαιόδενδρα.

Στὴν περιοχὴ τῆς Ἀττικῆς ὑπάρχουν ἐκτὸς τῶν γεωργῶν καὶ κτηνοτρόφοι, ποὺ τρέφουν ἀρκετὰ κοπάδια, πρόβατα, ποὺ βόσκουν σὲ χέρσους τόπους, τὰ λειβάδια.

Τὰ πρόβατα μᾶς δίνουν τὰ ἐκλεκτὰ προϊόντα: Τὸ γάλα, τὸ τυρὶ, τὸ γιαούρτι καὶ τὸ κρέας τους. Ἀκόμη τὰ πρόβατα μᾶς δίνουν τὸ δέρμα τους καὶ τὸ μαλλί, ποὺ μὲ αὐτὸ φτιάχνουμε τὰ μάλλινα ὑφάσματα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πρόβατα στὴν Ἀττικὴ τρέφονται σὲ σταύλους, τὰ **βουστάσια**, ἀγελάδες ἐκλεκτῆς ράτσας, ἀπὸ τίς ὁποῖες παίρνομε τὸ γάλα, ποὺ πίνουν οἱ ἄνθρωποι στὴν Ἀθήνα, τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰ περίχωρα.

Ἀκόμη στὴν περιοχὴ Ἀττικῆς ὑπάρχουν πολλὰ **κτηνοτροφεία**, στὰ ὁποῖα τρέφουν χιλιάδες κότες, γιὰ τὸ κρέας τους καὶ τὰ αὐγά τους καὶ **μελισσοκομεῖα** μὲ πολλὲς κυψέλες.

Γνωστὸ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὸ θαυμάσιο καὶ μυρωδατὸ μέλι τῆς Ἀττικῆς.

Λατομεΐα - Μεταλλεΐα

Σε πολλά μέρη τῆς Ἀττικῆς ὑπάρχουν λατομεΐα — νταμάρια — ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγάζουν πέτρες γιὰ τὸ χτίσιμο τῶν σπιτιῶν, γιὰ νὰ κάμουν ἀσβέστη καὶ ἀκόμη σκίρρα γιὰ στρώσιμο τῶν δρόμων.

Στὴν Πεντέλη ὑπάρχουν λατομεΐα, πὺ βγάζουν ἐκλεκτὰ μάρμαρα.

Στὴν Ἀττικὴ καὶ μάλιστα στὸν Ὠρωπό, στὴν Καλογρέζα, στὴ Μαλακάσα καὶ στὴν Ἀνθούπολι, ὑπάρχουν ἀνθρακωρυχεΐα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγάζουν ἓνα εἶδος κάρβουνο πὺ λέγεται λιγνίτης.

Στὴν Ἐλευσίνα ὑπάρχουν μεταλλεΐα βοξίτου ἀπὸ τὸν ὁποῖο βγαίνει ἀλουμίνιο καὶ χρώμιο.

Τὰ παλαιότερα μεταλλεΐα τῆς Ἀττικῆς εἶναι τοῦ Λαυρεΐου, ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγάζουν καὶ σήμερα μολύβι, ἄργυρο καὶ ψευδάργυρο (τοίγχο).

Τὸ δάσος

Στὴν Ἀττικὴ ὑπάρχουν μεγάλες ἐκτάσεις σκεπασμένες μὲ διάφορα ἄγρια δέντρα καὶ πὺ πολὺ πεύκα. Τὸ πεύκο εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ δέντρο τῆς Ἀττικῆς.

Οἱ ἐκτάσεις πὺ σκεπάζονται μὲ ἄγρια δέντρα ἀποτελοῦν τὰ **δάση**.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πευκοδάση τῶν χαμηλῶν μερῶν τῆς Ἀττικῆς, ὑπάρχει καὶ τὸ θαυμάσιο δάσος ἀπὸ ἔλατα στὴν Πάρνηθα.

Τὰ δάση εἶναι πολὺ ὠφέλιμα στὸν ἄνθρωπο. Μᾶς δίνουν διάφορα **δασικὰ προϊόντα**. Ξυλεία γιὰ τὶς οἰκοδομές, ξυλεία γιὰ νὰ κατασκευάσωμε τὰ ἐπιπλα καθὼς καὶ ξύλα γιὰ τὴ θέρμανσι τὸν χειμῶνα καὶ ξυλοκάρβουνα.

Ἀκόμη μᾶς δίνουν τὸ ρετσίνι, πὺ τὸ βάζομε στὰ κρασιά μας, τὴν ἔλακουστὴ ρετσίνα. Ἀπὸ τὸ ξύλο γίνεται τὸ χαρτί καὶ ἄλλα.

Τὰ δάση πρέπει νὰ τ' ἀγαπᾶμε καὶ νὰ τὰ προστατεύομε γιὰτὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δασικὰ προϊόντα πὺ μᾶς δίνουν, συγκρατοῦν τὰ χώματα καὶ δὲν τὰ παρασύρουν οἱ βροχὲς καὶ οἱ πλημμύρες. Ἀνάμεσα στὰ δάση ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πολύχρωμα καὶ ὠδικὰ πουλιά, βρισκομὲ ὠραῖα τοπία μὲ δροσερὲς πηγὲς πὺ ζοῦν σ' αὐτὰ ἄφθονα κυνήγια λαγοί, πέρδικες, ἀλεπούδες καὶ ἄλλα.

Τὸ δάσος εἶναι τὸ ὑγιεινότερο μέρος. Ἐκεῖ ὑπάρχει τὸ περισσότερο ὀξυγόνο κι ἐκεῖ τρέχουν οἱ ἄνθρωποι τὶς Κυριακὰς καὶ τὶς γιορτὲς γιὰ νὰ δροσιστοῦν καὶ ν' ἀναπνεύσουν καθαρὸν ἀέρα. Τὸ δάσος ὁμορφαίνει τὸν τόπο καὶ εἶναι εὐτυχησμένοι οἱ τόποι ποὺ ἔχουν πολλὰ δάση. Ὁ μεγάλος ἐχθρὸς τοῦ δάσους εἶναι ἡ πυρκαϊά. Προσοχή, λοιπόν, νὰ μὴν γίνετε ποτὲ αἰτία νὰ πάρη φωτιά τὸ δάσος.

Τὰ τελευταῖα χρόνια σὲ πολλὰ γυμνά βουνὰ ἔγινε ἀναδάσωσι καὶ φυτεύθηκαν νέα δασικὰ δένδρα.

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ βγάζουν τὴν ξυλεία ἀπὸ τὰ δάση λέγονται **ὕλοτόμοι**.

Στὶς διάφορες ἐξοχὲς ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιά, συναντοῦμε πολλὰ παλαιὰ ἐρημοκκλήσια, παλαιὸς πύργους καὶ εἰρήνια ἀπὸ παλαιὰ φρούρια, ἀνεμόμυλους καὶ ἄλλα.

Τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ μοναστήρια τοῦ τόπου μας εἶναι τῆς Καισαριανῆς, τῆς Πεντέλης, τοῦ Δαφνιοῦ, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Κυνηγοῦ, τῆς Φανερωμένης στὴν Σαλαμίνα, τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου Αἰγίνης καὶ ἄλλα.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ: Κάμετε ἓνα σχεδιάγραμμα τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως καὶ τοποθετήστε τοὺς κήπους, τοὺς ἀγρούς, τοὺς ἀμπελώνες, ἐλαιῶνες, ὄπωρῶνες, λειβάδια, δάση, ἐρημοκκλήσια κλπ.

γ) **Τὸ ὄροπέδιο.** Πολλὲς φορὲς ἐπάνω στὰ βουνὰ συναντοῦμε καὶ μικρὲς πεδιάδες. Οἱ πεδιάδες αὐτὲς ὀνομάζονται **ὄροπέδια**.

δ) **Ἡ κοιλάδα.** Τὸ ἔδαφος ποὺ χωρίζει δυὸ βουνὰ ἢ γειτονικὲς ὄροσειρὲς λέγεται **κοιλάδα**. Στὴν κοιλάδα ρέει ἓνα ποτάμι ἢ ἓνας χεῖμαρρος.

Τέτοιες κοιλάδες βρίσκονται πολλὲς στὴν πατρίδα μας. Ὁνομαστότερη ὅμως εἶναι ἡ κοιλάδα τῶν **Τεμπῶν** στὴ **Θεσσαλία**.

ε) **Ὁρεινὸ ἔδαφος - πεδινὸ ἔδαφος.** Τὸ ἔδαφος ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ λόφους καὶ βουνὰ λέγεται **ὄρεινὸ**. Ὅταν ἀποτελεῖται ἀπὸ πεδιάδες λέγεται **πεδινὸ**.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν καὶ τῶν πόλεων ποὺ κατοικοῦν στὰ ὄρεινὰ μέρη εἶναι πτωχότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν πεδινῶν, γιὰτὶ δὲν ἔχουν ἀρκετὲς καὶ γόνιμες ἐκτάσεις γιὰ καλλιέργεια.

Εἶναι ὅμως περισσότερο ὑγιεῖς καὶ σκληραγωγημένοι, γιὰτὶ τὸ κλίμα τῶν ὄρεινῶν μερῶν εἶναι ὑγιεινότερο καὶ κάνει τοὺς ἀνθρώπους περισσότερο δυνατοὺς.

Τὰ βουνὰ ποὺ ἔχουν δάση ἔχουν ἄφθονα νερά, δροσερὰ καὶ κρυστάλλινα.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ: 1) Πρὸς ποῖο σημεῖο τοῦ ὄριζοντα βρίσκονται οἱ λόφοι, τὰ βουνὰ καὶ οἱ πεδιάδες ποὺ εἶναι γύρω ἀπὸ τὸ χωριὸ ἢ ἀπὸ τὴν πόλιν σας;

2) Σὲ πόση περίπου ἀπόστασι βρίσκονται αὐτὰ ἀπὸ τὸ σχολεῖο σας;

3) Κάμετε μὲ ἄμμο ἢ πλαστελίνη πεδιάδες, λόφους, βουνὰ, χαράδρες κλπ.

2. Τὰ νερὰ τῆς ξηρᾶς

Στὰ χωριά βλέπομε μικρὰ ρυάκια καὶ αὐλάκια νεροῦ, στὰ ὁποῖα πολλὲς φορὲς ἀκοῦμε νὰ κουάζουν οἱ βάρραχοι.

Στὶς πόλεις — συνήθως — τὸ χειμῶνα μόνο βλέπομε νὰ σηματοῖζονται αὐλάκια νεροῦ, ὕστερ' ἀπὸ δυνατὴ βροχὴ.

Ὅλοι, λοιπόν, ἐπιθυμοῦμε νὰ βλέπαμε ἓνα ποτάμι. Ἄν βρῆσκειται κοντὰ σας ἢ ὄχι πολὺ μακριὰ σας, ἐπισκεφθῆτε το.

α) Ποταμοὶ - χεῖμαρροι - ρυάκια - πηγές

Οἱ **ποταμοὶ** εἶναι συνεχεῖς ροὲς (ὕδατων) νερῶν, δηλαδὴ συνεχῆ τρεχούμενα νερά, ποὺ ἔχουν μιὰ **κοίτη** καλὰ καθωρισμένη.

Κοίτη λέγεται τὸ βαθὺ αὐλάκι, μέσα στὸ ὁποῖο γίνεται ἡ ροὴ τῶν ὑδάτων (νερῶν) τοῦ ποταμοῦ.

Ἐὰν ἡ κοίτη εἶναι ἀκανόνιστη καὶ τὰ νερά τρέχουν μόνον ὕστερα ἀπὸ τὶς βροχὲς καὶ τὸ λειώσιμο τῶν χιονιῶν, οἱ ροεὲς τῶν ὑδάτων αὐτῶν, δηλαδὴ οἱ ποταμοὶ αὐτοὶ λέγονται **χειμαρροὶ ἢ ξεροπόταμοι**.

Οἱ ποταμοὶ πᾶνε ν' ἀδειάσουν τὰ νερά τους σὲ ἄλλους ποταμοὺς ἢ στὴ θάλασσα ἢ σὲ λίμνη.

Ποταμοὶ ποὺ συμβάλλουν (χύνονται σὲ κάποιον ἄλλον ποταμό), λέγονται **παραπόταμοι** καὶ τὸ σημεῖο ποὺ ἐνώνονται **συμβολή**.

Τὸ σημεῖο ὅπου ἐκφορτῶνει (χύνει τὰ νερά του) ἓνας ποταμὸς, λέγεται **ἐκβολή**.

Οἱ **ὄχθες** τοῦ ποταμοῦ διακρίνονται σὲ ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ. Γιὰ νὰ τὶς σημειώσωμε, ἀρκεῖ νὰ στρέψωμε τὶς πλάτες μας πρὸς τὴν πηγὴ τοῦ ποταμοῦ. Τότε, τὸ δεξιὸ καὶ ἀριστερὸ χέρι μας θὰ εἶναι ἡ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ.

Τὰ μικρὰ ρυάκια ἔχουν μιὰ σύντομη ροὴ καὶ μιὰ κανονικὴ κοίτη καὶ τροφοδοτοῦνται σχεδὸν πάντα ἀπὸ μιὰ **πηγή**.

Τί λέγεται πηγὴ; Πηγὴ λέγεται τὸ σημεῖο τῆς γῆς, στὸ ὁποῖο μιὰ ροὴ νεροῦ ἀρχίζει τὸ δρόμο της.

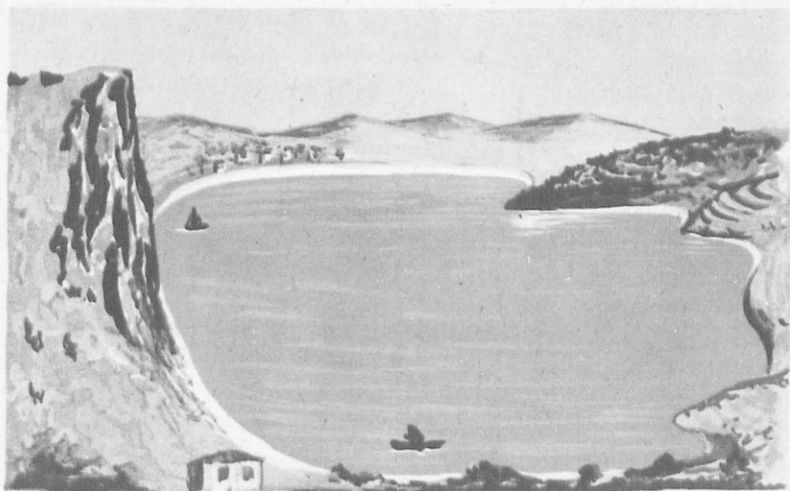
Μά, ποῦ βρίσκεται τόσο νερό, ποὺ κάνει τὴν πηγὴ νὰ μὴ στερεύη;

Τὸ νερὸ αὐτὸ τῆς πηγῆς μαζεύτηκε ἀπὸ τὶς βροχὲς καὶ τὰ χιόνια τοῦ χειμῶνα καὶ ἀποθηκεύτηκε στὰ μεγάλα ὑπόγεια σπήλαια τῆς Γῆς. Ἀπ' ἐκεῖ, λοιπὸν βγαίνει γάργαρα καὶ κρύο πού, ὅταν τὸ πίνωμε μᾶς δροσίζει καὶ κυλώντας στὸ δρόμο του γλυκὰ μᾶς μουρμουρίζει!

β) Οἱ λίμνες

Στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν πολλὲς γραφικὲς λίμνες, ποὺ περιβάλλονται ἀπὸ λόφους.

Οἱ λίμνες σχηματίζονται στὰ σημεῖα τῆς ἐπιφάνειας τῆς γῆς, ποὺ ὑπάρχουν φυσικὲς κόγχες (βαθουλώματα). Σ' αὐτὲς συγκεντρώθηκαν καὶ συγκεντρώνονται τὰ νερά τῆς βροχῆς, τῶν γύρω πηγῶν ἢ καὶ ποταμῶν.

γ) Ἡ χρησιμότητα τῶν ὑδάτων

Τὰ νερὰ τῶν πηγῶν καὶ ποταμῶν τὰ χρησιμοποιοῦμε μὲ κατὰλληλα ἔργα στὸ πότισμα τῶν χωραφιῶν καὶ περιβολιῶν. Ἐτσι αὐτά, μᾶς δίνουν περισσότερους καρπούς. Ἀκόμη τὰ νερὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ κινοῦμε ὑδρόμυλους, νεροπρίονα καὶ ἄλλα ἐργοστάσια.

Πολλὰ καὶ μεγάλα ὑδροηλεκτρικὰ ἐργοστάσια, ποὺ δίνουν ρεῦμα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα λειτουργοῦν μὲ τὸ νερὸ τῶν ποταμῶν.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ : 1) Τί λέγεται πεδιάδα ; Ποιὰ πεδιάδα εἶναι κοντά σας καὶ τί προϊόντα παράγει ;

2) Τί λέγεται λόφος ; Ὀνομάσατε τοὺς λόφους, ποὺ βρίσκονται κοντά σας, ἂν ἔχουν ὄνομα.

3) Τί λέγεται βουνό ; Ποιὰ βουνὰ διακρίνονται καθαρὰ ἀπὸ τὸ χωριὸ σας ἢ τὴν πόλι σας καὶ πῶς ὀνομάζονται ;

4) Τί λέγεται ὄροπέδιο ; Γνωρίζετε κανένα ;

5) Τί λέγεται κοιλάδα ; Ξέρετε καμμία ;

6) Τί εἶναι οἱ ποταμοί ; Εἶναι κανένας κοντά σας καὶ πῶς ὀνομάζεται ;

7) Τί εἶναι οἱ χεῖμαρροι ; Ξέρετε κανέναν ;

8) Γνωρίζετε καμμιὰ πηγὴ ; τὴν ἐπισκεφθήκατε ;

9) Ποῖος ποταμὸς λέγεται παραπόταμος ; Τί λέγεται συμβολὴ καὶ ἐκβολὴ τοῦ ποταμοῦ ;

10) Γνωρίζετε καμμιὰ λίμνη καὶ πῶς ὀνομάζεται ;

1. Μιά άπέραντη δεξαμενή ύδάτων

Όλοι μας έχουμε, από μικροί, ένα μεγάλο καημό να ιδούμε τη **θάλασσα**, να βουτήξουμε στα νερά της, να πάμε βαρκάδα, να παίξουμε και να διασκεδάσουμε στην άκρογιαλιά της.

Κάποτε ο πόθος μας αυτός πραγματοποιείται και νάτην ή θάλασσα! Μιά μεγάλη έκτασι νερού που διαρκώς κινείται. Μιά έκτασι που φαίνεται δίχως τελειωμό. Νερό, παντού νερό, ακόμη κι εκεί μακριά - μακριά, όπου ο ουρανός και ή θάλασσα ενώνονται μεταξύ τους.

Πολλές βάρκες έχουν βγή για ψάρεμα. Ένα καράβι περνάει άργά με μεγαλοπρέπεια. Βαρκοῦλες με άσπρα πανιά τρέχουν γρήγορα και τόσα παιδιά, που κάνουν θόρυβο στην άκρογιαλιά ή διασκεδάζουν κολυμβώντας.

2. Πώς είναι ή θάλασσα

Η θάλασσα έχει πιο πολλή έκτασι από την ξηρά. Αυτή σκεπάξει τα $\frac{3}{4}$ της επιφάνειας της γης.

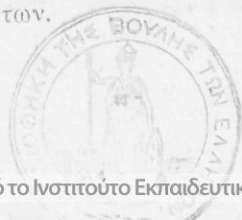
Τα νερά της θάλασσας δεν είναι πάντα ήρεμα. Ό αέρας, όταν φυσά, άναταράσσει την επιφάνειά της και σχηματίζει τα κύματα.

Ό **πυθμένας** (βυθός) της θάλασσας είναι ποικίλος, όπως είναι και ή επιφάνεια της ξηράς.

Τό νερό της θάλασσας είναι άλμυρό. Από αυτό, όταν τό έξατμίσουμε, παίρνουμε τό μαγειρικό άλάτι.

Η θάλασσα είναι πλούσια σε ποικιλία ψαριών, που προσφέρουν στον άνθρωπο μία πολύτιμη και θρεπτική τροφή.

Η θάλασσα άποτελεί την πιο σύντομη και εύκολη όδό, που συνδέει τις ήπειρους μεταξύ των.

Γ'. Η ΞΗΡΑ ΚΑΙ Η ΘΑΛΑΣΣΑ

1. Ὁ περίγυρος τῆς ξηρᾶς

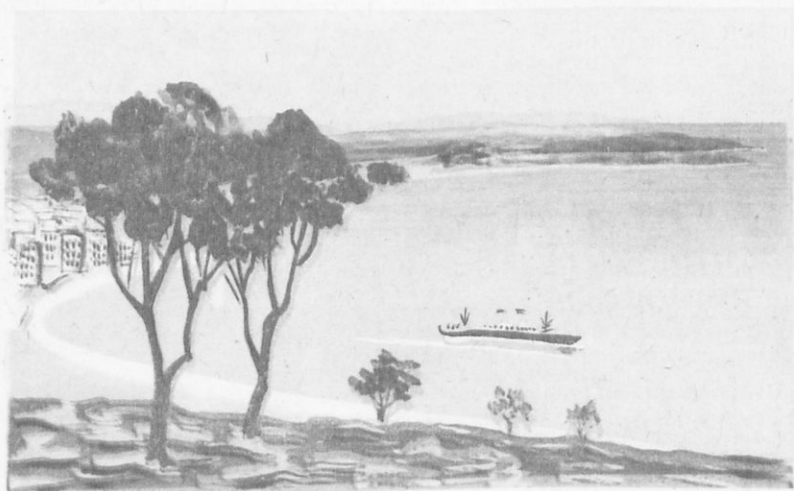
(Παράλια — Κόλποι — Ἀκρωτήρια)

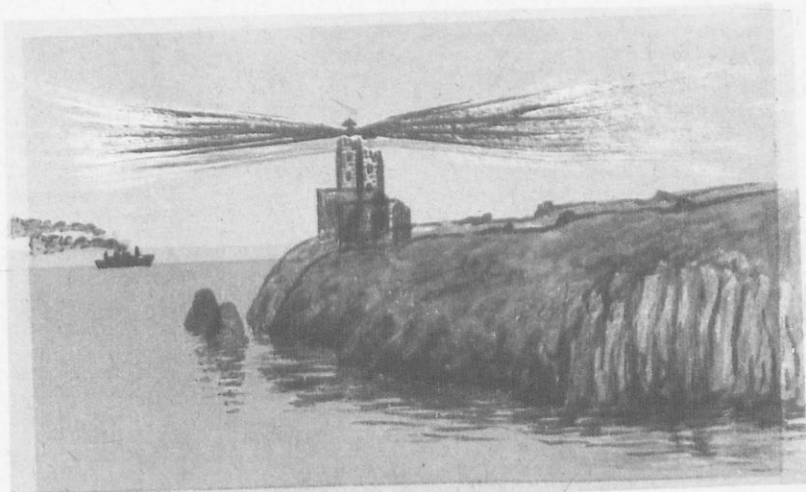
Τὴν πατρίδα μας τὴν Ἑλλάδα ἡ θάλασσα τὴ βρέχει ἀπὸ τρία μέρη, ἀνατολικά, δυτικά καὶ νότια.

Τὸ σημεῖο πού ἐνώνεται ἡ ξηρὰ μὲ τὴ θάλασσα λέγεται **παράλια**. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ μέρη τῆς ξηρᾶς, πού βρίσκονται κοντὰ στὴ θάλασσα λέγονται **παράλια**· ἐνῶ ἐκεῖνα πού βρίσκονται μακριὰ τῆς, στὸ ἐσωτερικό, λέγονται **μεσόγεια**.

Ἡ θάλασσα μὲ τὴν ξηρὰ πούθενά δὲν ἐνώνονται σὲ εὐθεῖα γραμμὴ. Παντοῦ βλέπομε γραμμὲς καμπυλωτές. Κι ἔτσι, ἀλλοῦ ἡ θάλασσα εἰσχωρεῖ βαθιὰ μέσα στὴν ξηρὰ κι ἀλλοῦ ἡ ξηρὰ εἰσχωρεῖ βαθιὰ μέσα στὴ θάλασσα.

Τὸ τμῆμα τῆς θάλασσας, πού εἰσχωρεῖ βαθιὰ μέσα στὴν ξηρὰ ὀνομάζεται **κόλπος**. Ὁ μικρὸς κόλπος λέγεται καὶ **ὄρμος**.

Ἀντίθετα, τὸ τμήμα τῆς ξηρᾶς, πὺ εἰσχωρεῖ βαθιὰ μέσα στὴ θάλασσα λέγεται **ἄκρωτήριο**.

Στὴν ἄκρη τοῦ ἀκρωτηρίου, συνήθως, εἶναι χτισμένος ἕνας **φάρος**, πὺ ἀνάβει τὴ νύχτα καὶ ὀδηγεῖ τοὺς ναυτικούς, πὺ πρέπει νὰ ταξιδεύουν. Ὁ ἄνθρωπος πὺ μένει καὶ φροντίζει τὸ φάρο λέγεται **φαροφύλακας**.

Ἐνα μέρος τοῦ κόλπου ἢ καὶ ὀλόκληρος μικρὸς κόλπος, ὅταν εἶναι καλὰ προφυλαγμένος ἀπὸ τὰ κύματα καὶ τὴ φουρτούνα τῆς θάλασσας, λέγεται **λιμάνι**.

Στὰ λιμάνια αὐτὰ εἶναι χτισμένες πόλεις καὶ ἐκεῖ ἔρχονται τὰ καράβια, πὺ φορτώνουν καὶ ξεφορτώνουν διάφορα προϊόντα καὶ ἔμπορεύματα.

Στὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ, γιὰ νὰ προφυλάγονται καλύτερα τὰ καράβια ἀπὸ τὰ κύματα καὶ τὶς φουρτούνες, χτίζουν μεγάλους τοίχους, πὺ λέγονται **λιμενοβραχίονες**.

2. Χερσόνησος — Ίσθμός — Πορθμός — Διώρυγα

Όταν ένα μεγάλο κομμάτι ξηρᾶς βρέγεται ἀπὸ τὶς περισσότερες μεριές του μὲ θάλασσα καὶ ἀπὸ ἓνα μόνο μέρος ἐνώνεται μὲ τὴν ξηρά, λέγεται **χερσόνησος**.

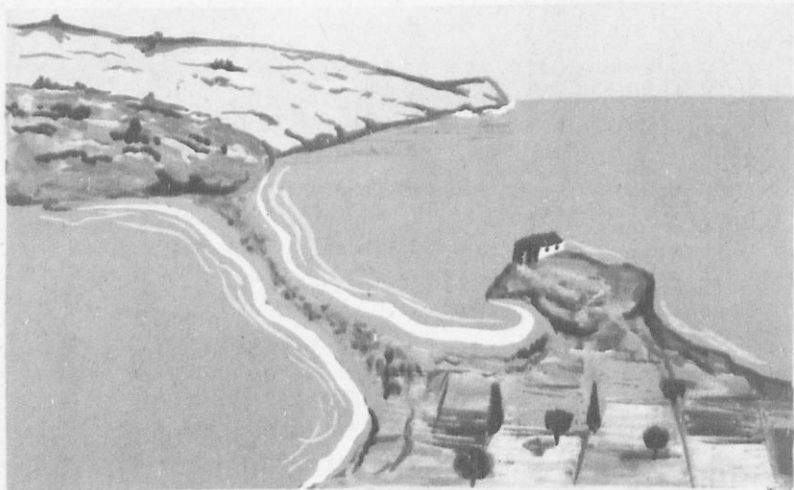
Παρατηρήστε στὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδος τέτοια κομμάτια ξηρᾶς: π.χ. ἡ **Πελοπόννησος**, ἡ **Χαλιδική**, ἡ **Ἀττική** κ.ἄ.

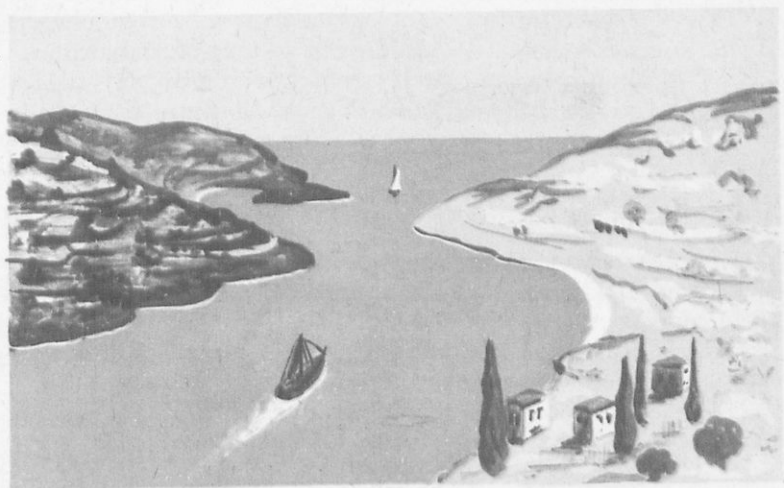
Ἄν κοιτάξουμε στὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδος, θὰ παρατηρήσουμε δυὸ πράγματα: α) Σὲ μερικὰ μέρη μιὰ στενὴ λωρίδα ξηρᾶς ἐνώνει δυὸ μεγάλες ξηρὲς καὶ χωρίζει δυὸ θάλασσες.

Κοιτάξτε στὸ χάρτη σας ἐκεῖ πού ἐνώνεται ἡ Πελοπόννησος μὲ τὴν Στερεὰ Ἑλλάδα. Τὸ στενὸ αὐτὸ μέρος τῆς ξηρᾶς λέγεται **Ἰσθμός**. Ἐπειδὴ κοντά του εἶναι ἡ πόλις Κόρινθος, λέγεται **Ἰσθμός τῆς Κορίνθου**.

Τὸ μέρος αὐτὸ σήμερα δὲν εἶναι ἰσθμός. Ἐπειδὴ ἐμπόδιζε τὰ καράβια νὰ περάσουν ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο στὸ Σαρωνικὸ καὶ ἀντίθετα, τὸ μέρος τὸ ἔσκαψαν κι ἔτσι ἐνώθηκε ἡ μιὰ θάλασσα μὲ τὴν ἄλλη καὶ περνοῦν τὰ καράβια.

Τὸ μεγάλο αὐτὸ τεχνητὸ ἀυλάκι, πού ἀνοίχθηκε γιὰ νὰ περνοῦν τὰ καράβια, λέγεται **διώρυγα**.

β) Κοιτάζετε τώρα στο χάρτη σας τὸ μέρος τοῦ νησιοῦ **Εὐβοία**, πὸν πλησιάζει πρὸς τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Βλέπετε πὸς μιά στενὴ λωρίδα θάλασσης ἐνώνει δυὸ θάλασσες καὶ χωρίζει δυὸ ξηρές. Τὸ στενὸ αὐτὸ μέρος τῆς θάλασσης λέγεται **πορθμὸς** καὶ ἐδῶ λέγεται **πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου**.

3. Τὸ νησί, ὁ σκόπελος καὶ ὁ ὕφαλος

Μέσα στὴν ἀπέραντη θάλασσα βλέπομε νὰ ξεφυτρώνουν μικρὰ ἢ μεγάλα κομμάτια ξηρᾶς. Τὰ κομμάτια αὐτὰ τῆς ξηρᾶς, πὸν βρέχονται γύρω - γύρω ἀπὸ θάλασσα, λέγονται **νησιά**.

Τέτοια νησιά ἡ Πατρίδα μας ἔχει πολλά. Ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα εἶναι μικρὰ καὶ ἄλλα μεγάλα. Τὸ μεγαλύτερο νησί μας εἶναι ἡ ὄμορφη Κρήτη μας.

Μάθαμε ὅτι ὁ πυθμένας (βυθὸς) τῆς θάλασσης εἶναι ποικίλος. Ἄλλοῦ πολὺ βαθύς, ἄλλοῦ ὄχι. Πολλές φορές μεγάλοι βράχοι μέσα στὴ θάλασσα μόλις ἐξέχουν λίγο πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια. Οἱ βράχοι αὐτοὶ λέγονται **σκόπελοι**.

Ἄλλοι, ὅμως, βράχοι μόλις σκεπάζονται ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ ἔτσι δὲ φαίνονται. Οἱ βράχοι αὐτοὶ λέγονται **ὑφαλοι**.

Τόσο οί σκόπελοι όσο και οί ύφαλοι εΐναι πολὺ ἐπικίνδunami στὰ πλοΐα πού ταξιδεύουν. Ἐν πέσουν ἐπάνω τους θὰ τσακιστοῦν.

Γι' αὐτὸ οί ἄνθρωποι, πολλές φορὲς, ὅπου ὑπάρχουν σκόπελοι καὶ ύφαλοι κτίζουν φάρους, γιὰ νὰ προφυλάσσονται τὰ πλοΐα.

4. Ἐλυκές

Ἐν ἐπισκεφτοῦμε τὴν Ἐνάβυσο, θὰ ἰδοῦμε ὅτι ὑπάρχουν μεγάλες ἐκτάσεις, πού μὲ κατάλληλα αὐλάκια γεμίζουν μὲ νερὸ ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Μὲ τὴ ζέστη τοῦ ἡλίου τὸ νερὸ ἐξατμίζεται καὶ μένει κάτω τὸ ἀλάτι, μὲ τὸ ὁποῖο ἀλατίζουμε τὶς τροφές μας.

Οἱ ἐκτάσεις αὐτὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες βγαίνει τὸ ἀλάτι λέγονται Ἐλυκές.

5. Ἰχθυοτροφεία

Στὰ παράλια τῆς πατρίδος μας σὲ πολλὰ μέρη, ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἰχθυοτροφεία πού μᾶς δίνουν φρέσκα ψάρια.

Τὰ ἰχθυοτροφεία εἶναι ρηχὲς παραλίες φραγμένες μὲ καλάμια, πού ἐνῶ μποροῦν νὰ μποῦν εὐκόλα τὰ ψάρια, δὲν μποροῦν νὰ βγοῦν.

Ἐκεῖ οἱ ψαράδες πιάνουν ὅποτε θέλουν φρέσκα ψάρια καὶ τὰ πωλοῦν στὴν ἀγορά.

Ἐλα τὰ παραθαλάσσια μέρη ἔχουν κλίμα γλυκὸ τὸν χειμῶνα καὶ δροσερὸ τὸ καλοκαίρι.

6. Ναυτικοὶ καὶ ψαράδες

Ἐσοι ἄνθρωποι κατοικοῦν στὰ παράλια ἀσχολοῦνται πρὸ παντὸς μὲ ἐργασίες τῆς θάλασσας. Ἐλλοι εἶναι ναυτικοὶ καὶ ταξιδεύουν μὲ τὰ καράβια καὶ ἄλλοι εἶναι ψαράδες.

Ναυτικὸ ἔχομε ἔμπορικὸ καὶ πολεμικὸ. Ἐ πατρίδα μας ἔχει πολλὰ ἔμπορικὰ πλοΐα πού ταξιδεύουν σὲ ὅλες τὶς θάλασσες τῆς Γῆς. Τὸ ἔμπορικὸ μας ναυτικὸ εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τοῦ κόσμου.

Οἱ ψαράδες μὲ τὰ δίχτυα, τὰ παραγάδια καὶ τὰ ἄλλα σύνεργα τῆς ψαρικῆς πιάνουν τὰ ψάρια πού τρώμε.

1. Μετεωρολογικά φαινόμενα

Ἡ οὐρανὸς δὲν εἶναι πάντα καταγάλανος. Κατὰ τὸ Φθινόπωρο καὶ κυρίως τὸ χειμῶνα σκεπάζεται πολλὰς φορὰς ἀπὸ λευκὰ ἢ μαύρα **σύννεφα**.

Στὶς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου ἀρχίζουσι τὰ πρωτοβρόγια.

Πολλὰς φορὰς πέφτει καὶ **χαλάζι**, ποὺ καταστρέφει τὰ δένδρα καὶ τὰ σπαρτά.

Κάποτε τὰ σύννεφα χαμηλώνουν τόσο πολὺ, ποὺ ἔρχονται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὰ βουνά, λόφους τοῦ κάμπους καὶ τὴ θάλασσα. Ἡ χαμηλὴ αὐτὴ νέφωσι λέγεται **ὀμίχλη**.

Ἡ ὀμίχλη μᾶς ἐμποδίζει πολλὰς φορὰς νὰ ἰδοῦμε πέρα ἀπὸ 3 — 5 μέτρα μακριὰ μας.

Ἄν κατεβῶμε στὴν αὐλὴ μας ἢ στὸν κῆπο μας τὴν αὐγὴ, θὰ ἰδοῦμε ἐπάνω στὰ λουλούδια ἢ στὰ γόρτα μικρὰς σταλαματιῆς νερό. Εἶναι ἡ **δρoσιὰ**, ποὺ πέφτει τὴ νύχτα. Εἶναι δηλαδὴ ἀτμοί, ποὺ ὑγροποιοῦνται καὶ σχηματίζουν σταγόνες νεροῦ. Οἱ σταγόνες αὐτὲς λάμπουν στὸν ἥλιο σὰν μικρὰ διαμαντάκια καὶ σὲ λίγο χάνονται, γιὰτὶ ἔξατμίζονται.

Κατὰ τὸ χειμῶνα καὶ τὴν ἀνοιξί (Μάρτιο), αὐτὴ ἡ δρoσιὰ παγώνει τὴ νύχτα καὶ γίνεται ἓνα λευκὸ λεπτὸ στρώμα χιονιοῦ, ποὺ λέγεται **πάχνη**.

Τὸ χειμῶνα, οἱ σταγόνες τῆς βροχῆς πολλὰς φορὰς παγώνουν καὶ πέφτουν στὴ γῆ σὰν λευκὰς πεταλουδίτσες. Εἶναι τὸ **χιόνι**, ποὺ πέφτει πολὺ στὰ ὄρεινά μέρη καὶ κυρίως στὶς κορυφὰς τῶν ψηλῶν βουνῶν.

Ἡ **ἀνεμος**, ὁ τσουχτερὸς **βοριάς**, ἔρχεται ἀπὸ τὰ χιονισμένα βουνὰ καὶ παγώνει τ' αὐτιά μας, καὶ κοκκινίζει τὶς μύτες μας. Ἡ **νότος** φυσᾷ, καὶ φέρνει συνηθέστατα τὶς βροχὰς. Τὸ καλοκαίρι μᾶς δρoσίξει ὁ **μαῖστρος**, δηλαδὴ ὁ βορειοανατολικὸς ἀνεμος.

2. Τὸ κλίμα

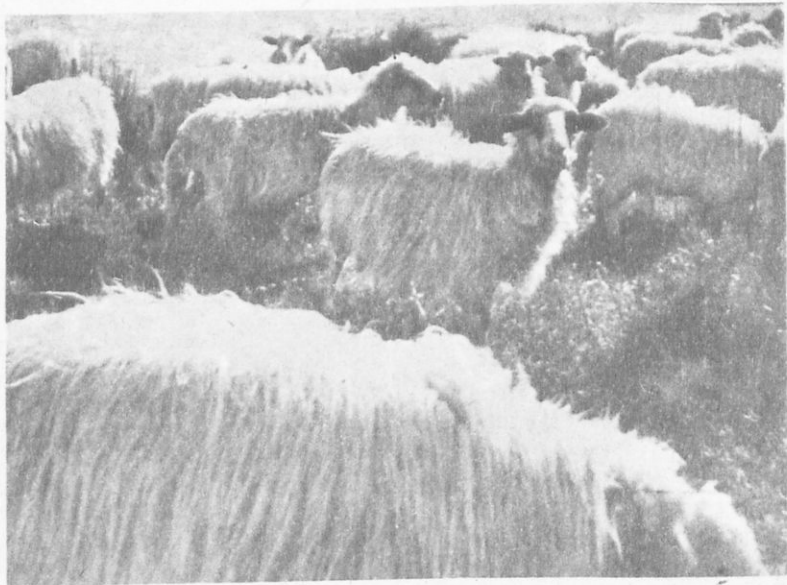
Κάθε τόπος ἔχει δική του θερμοκρασία κατὰ τὴν ἡμέρα καὶ τὴ νύχτα, ποὺ ἀλλάζει στὶς τέσσερες ἐποχὲς τοῦ ἔτους.

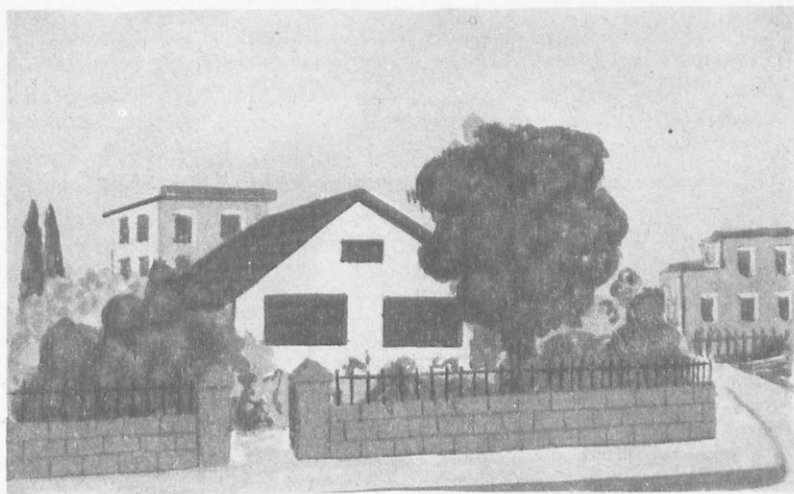
Ἀκόμη σὲ κάθε τόπο πέφτει ἕνα ποσοῦ βροχῆς ἢ χιονιοῦ κατὰ ἐποχὲς καὶ πνέουν ἰσχυροὶ ἢ μαλακοὶ ἄνεμοι.

Ἔτσι σὲ κάθε τόπο ἔχομε διαφορετικὴ θερμοκρασία, ἀνέμους μὲ διαφορετικὴ δύναμι καὶ διεύθυνσι. Ὅλα αὐτὰ διαμορφώνουν τὸ **κλίμα** τοῦ τόπου.

Τὸ κλίμα ὁμως κάθε τόπου ἐξαρτᾶται ἀκόμη ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ τόπου πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας, ἀπὸ τὸ ἂν εἶναι ὁ τόπος κοντὰ ἢ μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, τὴ μορφολογία τοῦ ἐδάφους, τὴ βλάστησι κλπ.

Ἀπὸ τὸ κλίμα κάθε τόπου ἐξαρτᾶται ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία καθὼς καὶ ἡ υγεία τῶν ἀνθρώπων.

ΕΝΑΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

1. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

*Ὁ σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο
χίλιες φορές ὡς εἶσαι ἐδλογημένο
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδέρφια μου γὰ ραίνη μ' ἐδλογία
καὶ γὰ μυρώνη ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μας γηρατεία.*

Γ. Στρατήγης

Τὸ σπίτι μας ἔχει τρία δωμάτια. Στὸ ἕνα μένομε καὶ τρῶμε, στὸ δεύτερο κοιμόμαστε καὶ στὸ τρίτο δεχόμαστε τοὺς ξένους.

Τὸ πρῶτο εἶναι ἡ **τραπεζαρία** μας, τὸ δεύτερο ἡ **κρεββατοκάμαρα** καὶ τὸ τρίτο τὸ **σαλόνι** μας. Ἔχομε καὶ μία μικρὴ **κουζίνα**.

Στὴν πόλι ἔχουν πρὸ μεγάλα σπίτια μὲ πολλὰ δωμάτια. Ἔχουν γῶλ, διαδρόμους, κουζίνα, λουτρό, ἀποθήκη, σαλόνι, κρεββατοκάμαρες, τραπεζαρία καὶ γραφεῖο.

Σὲ κάθε δωμάτιο ὑπάρχουν πολλὰ καὶ ὥραϊα **ἐπιπλα** : τραπέζια, ντουλάπες, μπουφέδες, καρέκλες, πολυθρόνες, καναπέδες, γραφεῖα, βιβλιοθήκες καὶ πολλὰ ἄλλα. Τὰ ἐπιπλα τὰ φτιάχνει ὁ **ἐπιπλοποιός**.

Τὰ σίτσια εἶναι ἄλλα λιθόκτιστα καὶ ἄλλα μὲ τσιμέντο καὶ τοῦβλα. Τὰ ἔκαναν οἱ **κτίστες** μὲ πέτρες, ἀσβέστη, ἄμμο καὶ τσιμέντο. Εἶναι σκεπασμένα μὲ κεραμίδια ἢ μὲ πλάκα ἀπὸ τσιμέντο (μπετόν - ἀρμέ). Τὰ πατώματα, τὶς πόρτες, τὰ παράθυρα, τὰ κάνει ὁ **ξυλουργός**. Τὰ ἐργαλεῖα τοῦ ξυλουργοῦ εἶναι : πριόνια, μέτρο, πλάνες, σφυριά, σκεπάρνια καὶ ἄλλα.

Πολλὰ σίτσια ἔχουν ὥραϊες αὐλὲς μὲ πρασινάδες καὶ λουλούδια.

2. Ἐνδύματα — Ὑποδήματα

Οἱ ἄνθρωποι ἀνάλογα μὲ τὴ ζέστη καὶ τὸ κρύο φοροῦν καὶ κατάλληλες γιὰ κάθε ἐποχὴ ἐνδυμασίες.

Τὸ χειμῶνα φοροῦν ροῦχα βαρεῖα μάλλινα. Τὸ μαλλὶ μᾶς τὸ δίνει τὸ καλὸ καὶ ἄκακο προβατάκι.

Μὲ τὸ μαλλὶ κάνομε φανέλλες, φορέματα, παλτά, κοστούμια, κάλτσες, κουβέρτες, σκεπάσματα καὶ ἄλλα.

Τὴν ἄνοιξη καὶ τὸ φθινόπωρο φοροῦμε ἐλαφρότερα ἐνδύματα καὶ τὸ καλοκαίρι πολὺ ἐλαφρά.

Τὰ ἐνδύματα γίνονται ἀπὸ μαλλί, βαμβάκι, μετάξι, λινάρι, νύλον κλπ.

Γιὰ νὰ γίνουν τὰ ἐνδύματα, πρῶτα τὸ μαλλὶ ἢ τὸ βαμβάκι, ἢ τὸ μετάξι, θὰ περάσουν ἀπὸ τὰ κλωστήρια, ἢ νηματουργεῖα, τὰ βαφεῖα, τὰ ὑφαντήρια ἢ ἀργαλειοὺς κι ἔπειτα νὰ ραφοῦν στὰ ραφεῖα.

Τὰ ροῦχα μας ὅταν λερωθοῦν τὰ καθαρίζομε στὰ καθαριστήρια.

Στὰ πόδια μας φοροῦμε παπούτσια ἀπὸ δέρματα ἢ ἀπὸ λάστιχο ἢ ἀπὸ νύλον.

Τὰ δέρματα τῶν ζώων τὰ περνοῦν πρῶτα ἀπὸ τὰ βυρσοδεφεῖα, ὅπου κατεργάζονται καὶ γίνονται κατάλληλα γιὰ νὰ κατασκευάζουν τὰ παπούτσια ποὺ φοροῦμε ἢ τσάντες, βαλίτσες καὶ ἄλλα δερμάτινα εἶδη.

3. Οί τροφές του ανθρώπου

Οί άνθρωποι για να μεγαλώσουν και να ζήσουν έχουν ανάγκη από τροφές.

Οί τροφές είναι **φυτικές** και **ζωικές**.

Φυτικές είναι όσες μᾶς δίδει ἡ γῆ, δηλαδή τὰ χωράφια, οί κῆποι και τὰ περιβόλια. Τέτοιες είναι : τὸ ψωμί, τὰ ὄσπρια, τὰ φρούτα και τὰ λαχανικά.

Ζωικές είναι όσες μᾶς δίνουν τὰ ζῶα. Τέτοιες είναι : τὸ γάλα, τὸ τυρί, τὸ κρέας, τὰ αυγά, τὰ ψάρια και ἄλλα.

Πολλές τροφές για να γίνουν κατάλληλες για τὸ φαγητό μας, τὶς ἐπεξεργάζονται σὲ διάφορα ἐργαστήσια. Τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτὰ είναι οί ἀλευρόμυλοι, τὰ ἀρτοποιεῖα, τὰ τυροκομεῖα, τὰ ἐλαιουργεῖα και ἄλλα.

Πολλές τροφές για να διατηρηθοῦν και να τὶς ἔχωμε ἕτοιμες σὲ κάθε στιγμή πού θὰ τὶς χρειαστοῦμε, παρασκευάζονται στὰ κονσερβοποιεῖα και ἀλάντοποιεῖα, ὅπως οί σαρδέλλες, διάφορα ἄλλα ψάρια, διάφορα φρούτα και χυμοὶ φρούτων, γάλα, ὄσπρια και ἄλλα.

Στὰ σπῖτια και στὰ παντοπωλεῖα, στὰ κρεοπωλεῖα, ἰχθυοπωλεῖα, ζαχαροπλαστεῖα, γαλακτοπωλεῖα, ἔχομε ψυγεῖα, πάγου ἢ ἠλεκτρικά, για να διατηροῦνται οί τροφές μας. Γιατί ἂν φάμε τροφές μολυσμένες ἢ χαλασμένες παθαίνουμε δηλητηριάσεις κι ὁ κίνδυνος για τὴν υγεία μας είναι μεγάλος.

Οί τροφές μας τρώγονται μαγειρεμένες και πολὺ λίγες ἀμαγείρευτες. Πρέπει πάντοτε οί τροφές μας να εἶναι καθαρές.

1. Ἡ Κοινότητα

Ἦσες οἱ οἰκογένειες ποὺ κατοικοῦν στὸ ἴδιο χωριὸ ἢ στὴν ἴδια πόλι ἀποτελοῦν τὴν Κοινότητα ἢ τὸν Δῆμον.

Ἡ Κοινότητα λοιπὸν καὶ ὁ Δῆμος μοιάζουν μὲ μιὰ μεγάλη οἰκογένεια. Αὐτὴ ἡ οἰκογένεια ἔχει μιὰ κεφαλή, ποὺ καλεῖται στὸ χωριὸ **Πρόεδρος** καὶ στὴν πόλι **Δήμαρχος**.

Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Δήμαρχος βοηθοῦνται στὴ δουλειά τους ἀπὸ ἄλλα πρόσωπα, ποὺ καλοῦνται **σύμβουλοι**.

Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Δήμαρχος, ὅπως καὶ οἱ σύμβουλοι, ἐκλέγονται ἀπὸ τὸ λαὸ γιὰ ἓνα χρόνο ἢ καὶ περισσότερο.

Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Δήμαρχος μαζί μὲ τοὺς συμβούλους φροντίζουν γιὰ τὰ σχολεῖα, τοὺς δρόμους, τὶς πλατεῖες, τοὺς δημόσιους κήπους, τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα, τὸ φωτισμὸ, τὴν ὑδρευσι, τὴν καθαριότητα καὶ κάθε ἄλλο ἔργο, σχετικὸ μὲ τὴν υἰεῖα, τὴν καλύτερη ἐμφάνισι καὶ τὴν πρόοδο τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως.

2. Ἡ Ἐπαρχία

Ἡ Κοινότητά μας ἢ ἡ πόλι μας, μαζί μὲ ἄλλες Κοινότητες, σηηματίζουν μιὰ **Ἐπαρχία**.

Ἡ κεφαλή τῆς ἐπαρχίας εἶναι ὁ **Ἐπαρχος**, ποὺ διορίζεται ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι.

Ὁ Ἐπαρχος ἐδρεύει στὴν πιὸ μεγάλη πόλι τῆς ἐπαρχίας, ποὺ καλεῖται **πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας**.

Ὁ Ἐπαρχος φροντίζει ὄχι μόνο γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως ποὺ ἐδρεύει, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν κοινοτήτων τῆς ἐπαρχίας. Ἐτσι φροντίζει γιὰ τοὺς δρόμους ποὺ συνδέουν τὶς κοινότητες μεταξύ τους, καὶ αὐτὴν τὴν ἐπαρχία μὲ τὶς γειτονικές. Ἀκόμη φροντίζει γιὰ τὴ δημοσία υἰεῖα, τὴ γεωργία, τὴν κτηνοτροφία, τὴν παιδεία κ.τ.λ.

Στὴν Ἑλλάδα πολὺ λίγες ἐπαρχίες ἔχουν Ἐπαρχο.

3. Ὁ Νομός

Πολλές κοινότητες και πόλεις δυό, τριών και περισσοτέρων επαρχιών μαζί, σχηματίζουν ένα **Νομόν**.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Νομάρχης**, πού διορίζεται ἀπό τὴν Κυβέρνησι.

Ὁ Νομάρχης ἐδρεύει στὴ μεγαλύτερη πόλι τοῦ Νομοῦ, πού καλεῖται **πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ**.

Ὁ Νομάρχης εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Κράτους και εὐρίσκειται ἐπικεφαλῆς ὄλων τῶν ἄλλων Δημοσίων ὑπαλλήλων και ὑπηρεσιῶν τοῦ Νομοῦ.

Αὐτὸς φροντίζει και ἐπιβλέπει ὅλα τὰ ἔργα και ὅλες τὶς ἐργασίες τῶν κοινοτήτων, τῶν δήμων και ὄλων τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν.

Ἡ Ἑλλάδα διαιρεῖται σὲ 51 Νομούς.

Πολλοὶ Νομοὶ μαζί ἀποτελοῦν ἓνα **Γεωγραφικὸ διαμέρισμα**.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: (Τὰ παρακάτω νὰ σημειωθοῦν και νὰ ἐξετασθοῦν, ὅταν ἐξετασθῇ ὁ Νομός και τὸ Γεωγραφικὸν διαμέρισμα τοῦ μαθητοῦ).

α) Ἡ Κοινότητά μου

- Κατοικῶ στὴν Κοινότητα
- Τὸ σπίτι μου βρίσκεται στὴ συνοικία και στὴν ὁδὸ
- Τὸ σχολεῖο πού φοιτῶ βρίσκεται
- Οἱ πιδ σπουδαῖοι δρόμοι τῆς Κοινότητάς μου εἶναι
-
- Οἱ κυριώτερες πλατεῖες εἶναι
- Ἡ Κοινότητά μου ἢ ὁ Δήμος μου περιλαμβάνει τὶς συνοικίες
-
- Ἡ Κοινότητά μου ἔχει συνολικὰ πληθυσμὸ ἀπὸ κατοίκους
- Ἡ καλλιεργημένη γῆ παράγει
- Στὰ ἐργοστάσια κατασκευάζονται
- Ἀπὸ τὴν Κοινότητά μου ἢ τὴν πόλι μου περνάει ἓνας αὐτοκινητοδρόμος ἢ πολλοί, μία σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἢ πολλὲς πού ὁδηγοῦν στὸ ἢ στὶς

- ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ: 1) Ἡ Κοινότητα, στήν ὁποία κατοικεῖς, ἔχει κοντά κανένα ποταμό ἢ χεῖμαρο καί πῶς λέγεται;
- 2) Ὑπάρχει κοντά τῆς καμιιά λίμνη καί πῶς λέγεται;
- 3) Εἶναι κοντά ἐκεῖ βουνά καί πῶς λέγονται;
- 4) Πῶς ὀνομάζονται οἱ Κοινότητες, πού συνορεύουν μέ τή δική σας;
- 5) Ξαίρεις τὸ ὄνομα κάποιου προσώπου, συγγραφέα, μουσικοῦ, ζωγράφου, γλύπτου, ἐπιστήμονα, στρατιωτικοῦ ἢ ἥρωα πατριώτη, εὐεργέτη, πού νά γεννήθηκε στήν Κοινότητά σου ἢ στὸν ὁποῖο νά ἔχη ἀφιέρωση ἕνα δρόμο, μιὰ πλατεῖα, ἢ νά ἔστησε ἕνα μνημεῖο;

β) Ἡ ἐπαρχία καὶ ὁ Νομός μου

Ἡ Κοινότητά μου ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐπαρχίας			
. τοῦ Νομοῦ			
Οἱ ἐπαρχίες τοῦ Νομοῦ μου εἶναι 1)	2)	3)	
Ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας μου εἶναι			
Ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ μου εἶναι			
Γιὰ νὰ μεταβῶ στήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ μου			
.			
Τὸ καλλιεργούμενο ἔδαφος τοῦ Νομοῦ μου παράγει τὰ ἑξῆς προϊόντα			
.			
Στὰ ἐργοστάσια τοῦ Νομοῦ μου παράγονται τὰ ἑξῆς προϊόντα			
.			

- ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ: 1) Ποῖοι εἶναι οἱ κυριώτεροι ποταμοὶ τοῦ Νομοῦ σου; οἱ λίμνες;
- 2) Ποῖα εἶναι τὰ κυριώτερα ὄρη (βουνά) τοῦ Νομοῦ σου καί πῶς ὀνομάζονται;
- 3) Ξαίρεις ποῖο εἶναι τὸ ποῖο ὄρατο καί τὸ ποῖο σημαντικό; (Δρόμοι, μνημεῖα, ἐκκλησίες, γέφυρες, ἐργοστάσια κ.τ.λ.) στὸ Νομό σου;
- 4) Ποιοὶ εἶναι οἱ Νομοί, πού συνορεύουν μέ τὸ δικό σου;

ΕΝΔΕΚΑΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Ἡ Ἀττικὴ εἶναι μὰ μικρὴ γεωσὸνῆσος ποὺ βρέχεται γύρω ἀπὸ δυὸ μεγάλους κόλπους τὸν Σαρωνικὸ καὶ Εὐβοϊκὸ ποὺ εἶναι τμήματα τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Ἐπειδὴ ἡ Ἀττικὴ ἔχει πολλὰς ἀκτές, στὰ παλιὰ χρόνια λεγόταν **Ἀκτικὴ** καὶ σιγὰ σιγὰ μὲ τὸν καιρὸ ἀπὸ Ἀκτικὴ ἔγινε Ἀττικὴ.

Ἡ Ἀττικὴ συνορεύει μὲ τὴ Βοιωτία καὶ χωρίζεται ἀπὸ αὐτὴ μὲ δυὸ μεγάλα βουνά, τὴν Πάρνηθα καὶ τὸν Κιθαιρώνα. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἀττικῆς εἶναι ἀρκετὰ εὐφορο καὶ τὸ κλίμα της εἶναι πολὺ ὑγιεινόν.

Ἔκτασι - Πληθυσμός: Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς ἔχει ἔκτασι 3.805 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα καὶ πληθυσμὸ 2.057.974 κατοίκους σύμφωνα μὲ τὴν τελευταία ἀπογραφὴ τοῦ 1961. Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς βρίσκεται στὸ ΝΑ. μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Στὸ νομὸ Ἀττικῆς ἀνήκουν καὶ τὰ νησιὰ Αἴγινα καὶ Σαλαμίνα τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, ἡ ἐπαρχία Τροιζηνίας καὶ τὰ νησιὰ Ὑδρα, Σπέτσει, Κύθηρα καὶ Ἀντικύθηρα τῆς Πελοποννήσου.

Μορφὴ τοῦ Ἐδάφους. Τὸ βόρειο καὶ τὸ κεντρικὸ μέρος τῆς Ἀττικῆς εἶναι ὄρεινὸ ἐνῶ πρὸς τὰ παράλια της σχηματίζονται μικρὲς πεδιάδες ποὺ ἀπλώνονται ὡς τὴ θάλασσα. Τὸ ἔδαφός τους δὲν εἶναι εὐφορο ἀλλὰ ἀδύνατο καὶ φτωχόν. Αὐτὸ συμβαίνει, γιατί τὰ γύρω βουνὰ εἶναι γυμνά καὶ δὲν ἔχουν πυκνὰ δάση γιὰ νὰ πέφτουν πολλὰς βροχές, οὔτε ὑπάρχουν σπουδαία ποτάμια γιὰ νὰ ποτίζουν τὶς καλλιέργειες.

Οἱ πεδιάδες αὐτὲς εἶναι: 1) **Ἡ πεδιάδα τῶν Ἀθηνῶν.** Ἡ πεδιάδα τῶν Ἀθηνῶν εἶναι ἡ μεγαλύτερη καὶ ὠραιότερη ἀπὸ τὶς πεδιάδες τῆς Ἀττικῆς. Τέσσερα μεγάλα βουνά, ὁ Ὑμηττός, ἡ Πεντέλη, ἡ Πάρνηθα καὶ τὸ Αἰγάλεω, τὴν κλείνουν ἀπὸ τὴν ἀνατολή, τὸ βορρῆ καὶ τὴ δύσι καὶ τὴν προστατεύουν ἀπὸ τοὺς σφοδροὺς ἀνέμους. Μόνον ἀπὸ τὸ νότιο μέρος κατὰ τὴ θάλασσα εἶναι ἀνοιχτή. Ἐτσι, ἡ πεδιάδα τῆς Ἀθήνας ποὺ εἶναι φυτεμένη μὲ διάφορα δένδρα ἑλιές καὶ ἀμπέλια, ἔχει πολλοὺς λόφους καὶ λοφοσειρές καὶ ἔχει τὶς πλούσιες ὁμορφιὰς τῶν βουνῶν τῆς Ἀττικῆς ἀλλὰ καὶ τὶς χάρες τῆς γαλάζιας θάλασσας τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου.

Ἄλλες πεδιάδες εἶναι: 2) ἡ πεδιάδα τῆς **Ἐλευσίνας**, 3) ἡ πεδιάδα τῶν **Μεγάρων**, 4) ἡ πεδιάδα τοῦ **Μαραθῶνα** καὶ 5) ἡ πεδιάδα τῶν **Μεσογείων**.

1. Τὰ βουνά τῆς Ἀττικῆς

Τὰ κυριώτερα βουνά τῆς Ἀττικῆς εἶναι: 1) ἡ **Πάρνηθα**. Εἶναι τὸ πιὸ ψηλὸ βουνὸ τῆς Ἀττικῆς. Ἔχει πολλὰς κορυφὰς καὶ ἓνα μεγάλο ὄροπέδιο. Ἔχει βαθεῖες σπηλιὰς καὶ πλαγιὰς ἀπότομες. Ἡ πιὸ ψηλὴ κορυφὴ τῆς, ἡ Καραμπόλα, ἔχει ὕψος 1412 μέτρα. Ἡ Πάρνηθα σκεπάζεται κυρίως μὲ δάση ἀπὸ ἔλατα καὶ στὰ χαμηλότερα μὲ πεῦκα. Στὰ παλιὰ χρόνια ζοῦσαν στὰ μεγάλα δάση τῆς Πάρνηθας ἀρκουῦδες, λύκοι καὶ ἄλλα μικρότερα ἄγρια ζῶα. Σὲ μιὰ μεγάλη σπηλιὰ τῆς Πάρνηθας οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας λάτρευαν τὸν τραγοπόδη θεὸ τῶν βουνῶν **Πάνα**. Σήμερα ἓνας θαυμάσιος αὐτοκινητόδρομος ὁδηγεῖ στὶς κορυφὰς τῆς Πάρνηθας, ὅπου ἔχουν κτιστῆ πολυτελέστατα ξενοδοχεῖα καὶ ἄλλα κέντρα διασκέδασης.

2) Ἡ **Πεντέλη**. Τὸ ὀνομαστότερο βουνὸ τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια ἦταν ἡ Πεντέλη. Στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἡ Πεντέλη λεγόταν Βριλησσός. Ἡ ψηλότερη κορυφὴ τῆς Πεντέλης ἔχει ὕψος 1108 μέτρα. Ἡ Πεντέλη εἶναι γνωστὴ γιὰ τὰ ὄρατα καὶ κατάλευκα μάρμαρα. Τὰ ἀνακάλυψαν πρῶτοι οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι καὶ μὲ αὐτὰ ἔκτισαν τοὺς ναοὺς καὶ τὰ δημόσια κτίρια καὶ οἱ πλούσιοι τὰ σπίτια τους. Ἐπάνω στὰ λευκὰ αὐτὰ μάρμαρα σκόλιζαν τὰ ἀγάλματα τῶν Θεῶν καὶ τῶν ἡρώων τους.

3) Ὁ **Ἵμηττός**. Εἶναι τὸ πιὸ ὄρατο βουνὸ τῆς Ἀττικῆς. Ἡ ψηλότερη κορυφὴ του, ὁ Εὐζωνας, φτάνει τὰ 1026 μέτρα. Τὸ βουνὸ σκεπάζεται ἀπὸ σίνα, πουρνάρια καὶ διάφορα ἀρωματικὰ βοτάνια, ὅπως τὸ θυμάρι καὶ ἄλλα. Ἀπὸ τὰ θυμάρια καὶ τ' ἄλλα βοτάνια τοῦ Ἵμηττοῦ τρέφονται πολλὰς χιλιάδες μελίσινα καὶ γι' αὐτὸ τὸ μέλι τοῦ Ἵμηττοῦ παίρνει μιὰ ὄρατα ἀρωματικὴ γεύσι, ποὺ τὸ κάνει ἐκλεκτὸ καὶ περιφημο.

4) Ὁ **Κιθαιρώνας**. Μεταξὺ τοῦ Κιθαιρώνα καὶ τῆς Πάρνηθας σχηματίζεται δίοδος, ἡ Κάζα, ἀπὸ τὴν ὁποία περνᾷ ὁ αὐτοκινητόδρομος συγκοινωνίας μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Ὁλόκληρο τὸ βουνὸ σκεπάζεται ἀπὸ πυκνὸ δάσος πεύκων καὶ οἱ κορυφὰς ἀπὸ ψηλόκορμα ἔλατα. Ἡ πιὸ ψηλὴ κορυφὴ τοῦ βουνοῦ λέγεται **Ἐλατιάς**, ἀπὸ τὰ μεγάλα ἔλατα ποὺ τὴ σκεπάζουν. Ἔχει ὕψος 1408 μέτρα.

5) Ὁ **Πατέρας**. Νότια ἀπὸ τὸ Κιθαιρῶνα βρίσκεται τὸ βουνὸ Πατέρας. Ἔχει ὕψος 1150 μ. καὶ χωρίζει τὴν πεδιάδα τῆς Ἐλευ-

σίνας από την περιοχή τῶν Μεγάρων. Μιά από τις κορυφές του, τὰ Κέρατα, φτάνει ὡς τὴν παραλία, ὅπου πέφτει ἀπότομα στὴ θάλασσα καὶ μόλις ἀφήνει τόπο γιὰ νὰ περάσῃ ὁ αὐτοκινητόδρομος καὶ ὁ σιδηρόδρομος γιὰ τὴν Κόρινθο. Στὶς πλαγιές του βόσκουν πολλὰ κοπάδια πρόβατα καὶ γίδια καὶ στὰ πεῦκα του συλλέγουν οἱ χωρικοὶ ἄφθονο ρετσίνι.

6) Τὰ **Γεράνεια**, πού χωρίζουν τὴν Ἀττικὴ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο καὶ

7) Τὸ **Αἰγάλεω**, ἓνα χαμηλὸ βουνὸ πού ἔχει ὕψους 453 μ. καὶ βρίσκεται στὸ νοτιότερο τμήμα τῆς Πάρνηθας. Ἀπὸ τὴ δυτικὴ πλαγιά τοῦ Αἰγάλεω ὁ Ξέρξης ὁ βασιλιάς τῶν Περσῶν, καθισμένος σὲ ἀργυρὸ θρόνο παρακολούθησε τὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας.

2. Ποτάμια — Λίμνες

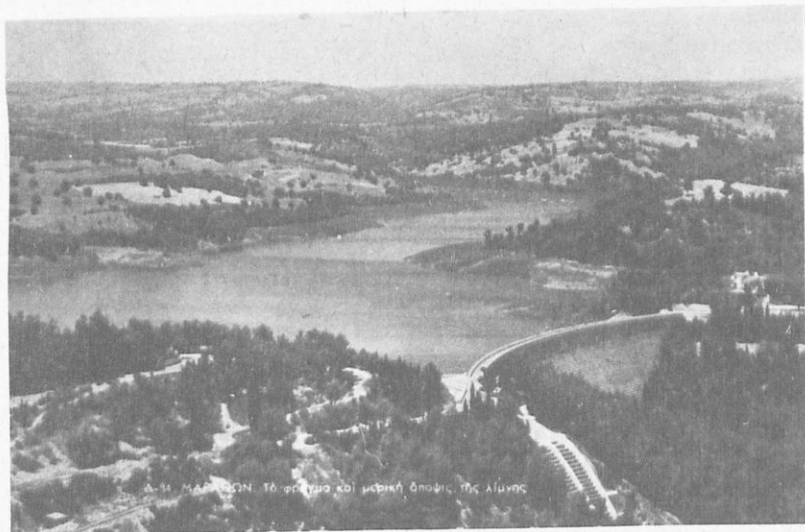
Ἡ Ἀττικὴ δὲν ἔχει ποτάμια. Ὁ **Ἰλισσὸς** καὶ ὁ **Κηφισὸς** εἶναι χεῖμαρροι. Οἱ πηγές τοῦ Ἰλισσοῦ βρίσκονται στὶς πλαγιές τοῦ Ὑμηττοῦ, κοντὰ στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Περνάει ἀπὸ τὴν Ἀθήνα κοντὰ στὸ Στάδιο καὶ στὸ λόφο τοῦ Ἀρδηττοῦ καὶ προχωρεῖ κοντὰ στὶς κολῶνες τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὅπου πήγαξε ἡ περὶφημη πηγὴ τῆς ἀρχαίας Ἀθήνας ἢ Καλλιρόη καὶ χύνεται στὴ θάλασσα τοῦ Φαλήρου.

Σήμερα ὁ Ἰλισσὸς δὲν φαίνεται, γιατί τὸν σκέπασαν καὶ τὸν ἔκαμαν ὑπόνομο καὶ ἐπάνω του ἔφτιαξαν ἓναν πλατὺ ἀσφαλτοστρωμένο δρόμο. Στὴν ἀρχαιότητα ὁ Ἰλισσὸς ἦταν στολισμένος μὲ ὠραίους ναοὺς καὶ ἀγάλματα θεῶν, καὶ τὸ μέρος πού γίνονταν οἱ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες τῆς ἀρχαίας Ἀθήνας.

Πιὸ μεγάλος εἶναι ὁ Ἀττικὸς Κηφισός. Σ' αὐτὸν μαζεύονται τὰ νερά ἀπὸ τὴν Πάρνηθα, τὴν Πεντέλη καὶ τὸ Αἰγάλεω. Καὶ ὁ Κηφισὸς χύνεται στὴ θάλασσα τοῦ Φαλήρου. Στὸν Κηφισὸ χύνεται καὶ ὁ μικρὸς χεῖμαρρος Ποδονίφτης, πού κατεβαίνει ἀπὸ τὴν Πεντέλη.

Ἡ **λίμνη τοῦ Μαραθῶνα**. Παλαιότερα ἢ ὕδρευσι τῆς Ἀθήνας γινόταν ἀπὸ τὸ ὕδραγωγεῖο πού ἔφτιασε ὁ αὐτοκράτορας Ἀδριανός, στὰ 140 μ.Χ. Τὸ ὕδραγωγεῖο αὐτὸ ἔφερε τὰ νερά τῆς Πάρνηθας στὴν Ἀθήνα.

Ὅταν ὁμως ἡ Ἀθήνα μεγάλωσε καὶ τὸ νερὸ ἐκεῖνο δὲν ἔφτα-

Α. 14. ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΝ. Τὸ φράγμα καὶ μικρὴ ὄψις τῆς λίμνης.

νε γιὰ ὄλους τοὺς κατοίκους τῆς, ἔκαμαν τὴν τεχνητὴ λίμνη τοῦ Μαραθώνα. Ἐκαμαν ἓνα φράγμα ὕψους 72 μέτρα καὶ πλάτους, σὴν βάσι του 47 μέτρα. Τὸ φράγμα αὐτό, ὅσο ἀνεβαίνει στενεύει, ὥσπου σὴν κορυφῇ του ἔχει μόνο 4 μέτρα πλάτος.

Στὴν τεχνητὴ αὐτὴ λίμνη χύνουν τὰ νερά τους οἱ ξηροπόταμοι Χάραδρος καὶ Βαρνάβας. Ἐπίσης ἔρχονται ἐκεῖ μὲ μιὰ ὑπόγεια σήραγγα πολλὰ νερά ἀπὸ τὴ λίμνη Ὑλίκη καὶ πολλὰ νερά ἀπ' τὶς βροχὲς καὶ τὰ χιόνια.

Τὰ νερά αὐτὰ τῆς λίμνης τοῦ Μαραθώνα ἔρχονται σὴν Ἀθήνα μὲ μιὰ ὑπόγεια σήραγγα, καθαρίζονται μὲ εἰδικὰ μηχανήματα καὶ μὲ σωλῆνες μοιράζονται σὲ ὅλη τὴν Ἀθήνα.

3. Κόλποι — Λιμάνια — Ὅρμοι — Ἀκρωτήρια

Πρὸς τὸ νότιο μέρος τῆς Ἀττικῆς εἶναι ὁ **Σαρωνικὸς** κόλπος, ὅπου ὑπάρχει τὸ μεγαλύτερο λιμάνι τῆς πατρίδας μας, τὸ λιμάνι τοῦ **Πειραιᾶ**. Κοντὰ στὸν Πειραιᾶ βρῖσκονται δυὸ μικρὰ λιμανάκια, τὸ **Πασαλιμάνι** καὶ τὸ **Τουρκολίμανο**.

* Άλλος κόλπος είναι ὁ κόλπος τῆς **Ἐλευσίνας** καὶ ὁ ὄρμος τοῦ **Φαλήρου**. Στὸ Δυτικὸ μέρους εἶναι ὁ Κορινθιακὸς κόλπος. Στὸ Ἄνατολικὸ μέρος, δηλαδὴ πρὸς τὸ Αἰγαῖο πέλαγος, σχηματίζονται οἱ ὄρμοι τοῦ **Μαραθῶνα**, τῆς **Ραφίνας**, τοῦ **Πόρτο Ράφτη**, τοῦ **Λαυρίου** καὶ τῆς **Βραυρῶνος**.

* Ἀνάμεσα στοὺς ὄρμους καὶ στὰ λιμάνια τῆς Ἀττικῆς σχηματίζονται πολλὰ μικρὰ καὶ μεγάλα **ἀκρωτήρια**. Τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι: Τὸ **Πέραμα**, ποὺ σχηματίζεται ἀπὸ τὸ βουνὸ Αἰγάλεω καὶ βρίσκεται ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Σαλαμίνα. Ὁ **Ζωστήρας** ἢ **Καβούρι**, ὅπου τελειώνει ἡ μικρὴ χερσόνησος τῆς Βουλιαγμένης.

Τὸ **Σούνιο**, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἀκρωτήρια τῆς πατρίδας μας. Στὸ ὑψηλότερο μέρος τοῦ ἀκρωτηρίου οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι εἶχαν κτίσει ἓναν περίφημο ναὸ τοῦ Ποσειδῶνα μὲ πολλὰς κατάλευκες μαρμάρινες κολῶνες. Ὁ ναὸς αὐτὸς προστάτευε τοὺς ναυτικούς, ποὺ περνοῦσαν τὴ θάλασσα ἀλλὰ ἔδειχνε καὶ στοὺς ξένους κάτι ἀπὸ τὸ Ἀθηναϊκὸ μεγαλεῖο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ μέρος τοῦ Σουνίου εἶναι κατάφυτο ἀπὸ πεῦκα. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἐκεῖ πολλὰς ἐπαύλεις καὶ ξενοδοχεῖα. Σῶζονται ἐκεῖ πολλὰς μαρμάρινες κολῶνες ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Ποσειδῶνα καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἀκρωτήριο αὐτὸ λέγεται καὶ **Κάβο — Κολῶνες**.

* Ἄλλο ἀκρωτήριο εἶναι τοῦ Μαραθῶνα. Στὰ παλιὰ χρόνια λεγόταν **Κυνόσουρα**, ἀπὸ τὸ σχῆμα του, ποὺ ἔμοιαζε μὲ τὴν οὐρὰ τοῦ σκύλου. Σήμερα λέγεται **Στόμι**.

4. Τὸ κλίμα τῆς Ἀττικῆς

Ἡ Ἀττικὴ ἔχει τὸ ὠραιότερο κλίμα. Εἶναι ξηρό, χωρὶς ὑγρασία. Εἶναι ζεστὸ τὸ καλοκαίρι, μὰ τὸ χειμῶνα εἶναι γλυκὸ. Ὁ οὐρανὸς τῆς εἶναι γελαστός, χαρούμενος, ἡ ἀτμόσφαιρα ἐλαφριά, ξεκάθαρη. Ὁ ἥλιος λάμπει πάντα στὸν καταγάλανο οὐρανὸ τῆς Ἀττικῆς.

Τὸ θαυμάσιο κλίμα, ὁ ξάστερος οὐρανὸς καὶ ὁ λαμπρὸς τῆς ἥλιος εἶναι γνωστὰ σὲ ὅλο τὸν κόσμον.

ΔΩΔΕΚΑΘΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Η ΑΘΗΝΑ

Θὰ κάμωμε τώρα ἕναν περίπατο γιὰ νὰ γνωρίσωμε τὴν Ἀθήνα μας, μὲ τίς συνοικίες της, τὰ ἀξιουθέατα, τοὺς συνοικισμούς της καθὼς καὶ τὰ προάστειά της.

Ἡ Ἀθήνα βρίσκεται στὸ μέσο τῆς μεγάλης πεδιάδας τῆς Ἀττικῆς καὶ εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἀθήνα εἶναι ἡ μεγαλύτερη καὶ ὠραιότερη πόλι τῆς Ἑλλάδος. Καμμιά πολιτεία δὲν ἔχει τὴ δόξα, τὴν ἱστορία, τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς Ἀθήνας. Ἡ Ἀθήνα εἶναι ἡ ἱερὴ πόλι ὅλου τοῦ κόσμου, γιὰ αὐτὴ ἡ ἱερὴ πόλι τῆς Ἀθηνᾶς ὠδήγησε τὸν κόσμο μὲ τοὺς σοφοὺς της στὸν πολιτισμό.

Πολλὰ ποιήματα καὶ τραγούδια ἔγραψαν πολλοὶ γιὰ τὴν ὠραία μας πρωτεύουσα. Ἀναφέρουμε μόνο λίγους στίχους:

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Ἡ Πάτρις σου, ὦ Ὑμητιός σου καὶ ἡ Πεντέλη
σὰ γύρω σου θεόχριστοι ναοὶ
μὲ μενεξέδες, μάραθα καὶ μέλι
σοῦ ὑψώνουν, σοῦ εὐωδιάζουν τὴ ζωή.

(Γ. Στρατιῆγης)

« Ἀθήνα χρυσοστέφανη καὶ τιμημένη χώρα
οἱ μεγαλόχαροι Θεοὶ ἐπάνω σου ἀγρυπνοῦν »

Ἡ Ἀθήνα ἡ διαμαντόπετρα στῆς γῆς τὸ δακτυλίδι ».

(Κ. Παλαμάς)

Νοσταλγικὸ τὸ χῶμα σὺν, γλυκειά μου Ἀθήνα! Ἀθήνα!
Κι ἂν εἶσαι ἀκόμα τάφος,
τὸ φῶς βγάζει ἀπὸ μέσα του, ρόδα, ζουμπούλια, κρῖνα
καὶ γίνεται ζωγράφος
τῆς ἀερένιας σου ὁμορφιᾶς, γλυκειά μου Ἀθήνα, Ἀθήνα!

(Μαλακάσης)

1. Τὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας

Οἱ πρὸ μεγάλες πλατεῖες τῆς Ἀθήνας εἶναι ἡ πλατεῖα τῆς **Ὀμοιοίας** καὶ ἡ πλατεῖα **Συντάγματος**. Αὐτὲς εἶναι τὸ κέντρο καὶ ἡ καρδιά ὅλης τῆς μεγάλης Πολιτείας. Ἀνάμεσα καὶ γύρω σ' αὐτὲς τὶς δυὸ μεγάλες πλατεῖες εἶναι οἱ πρὸ μεγάλοι δρόμοι, τὰ πρὸ μέγала κτίρια, οἱ κρατικὲς ὑπηρεσίες καὶ ἡ ἀγορά.

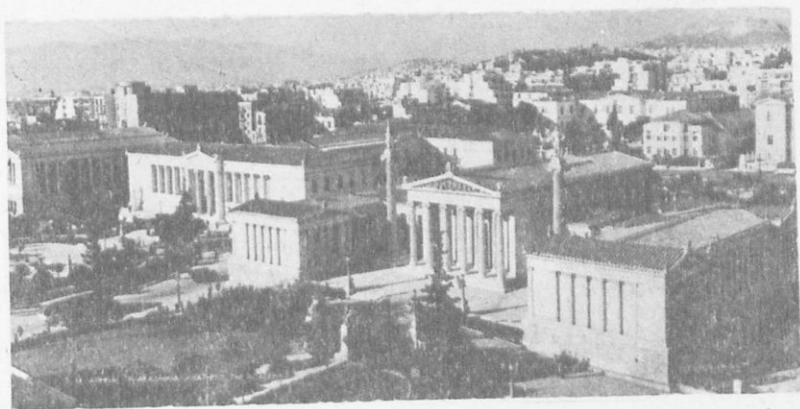
Στὰ ὑπόγεια τῆς Ὀμοιοίας εἶναι ὁ μέγας σταθμὸς τοῦ Ἡλεκτρικοῦ Σιδηροδρόμου, πὸν ἐνώνει τὴν Ἀθήνα μὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Κηφισιά.

Ἀπὸ τὴν Ὀμόνοια ξεκινοῦν οἱ μέγλοι κεντρικοὶ δρόμοι: ὁδὸς **Ἀγ. Κωνσταντίνου**, ἡ ὁδὸς **Πειραιῶς**, (Π. Τσαλδάρη), ἡ ὁδὸς

Σταδίου, ἡ λεωφόρος **Πανεπιστημίου**, (Ἐλ. Βενιζέλου), ἡ ὁδὸς **Γ'. Σεπτεμβρίου**.

Ἄλλοι μέγλοι δρόμοι πὸν διασχίζουν τὴν Ἀθήνα εἶναι:

Ἡ ὁδὸς **Αἰόλου**, ἡ ὁδὸς **Πατησίων**, (28η Ὀκτωβρίου), ἡ λεωφόρος **Ἀλεξάνδρας**, ἡ λεωφόρος **Κηφισσιᾶς**, (Βασιλίσσης Σοφίας), ἡ λεωφόρος **Ἀμαλίας**, ἡ λεωφόρος **Συγγροῦ**, καὶ συνέχεια ἡ νέα λεωφόρος **Σουνίου**, ἡ ὁδὸς **Ἑρμοῦ**, ἡ ὁδὸς **Βασιλέως Κωνσταντίνου**, ἡ λεωφόρος **Ἀθηνῶν** καὶ ἄλλοι.

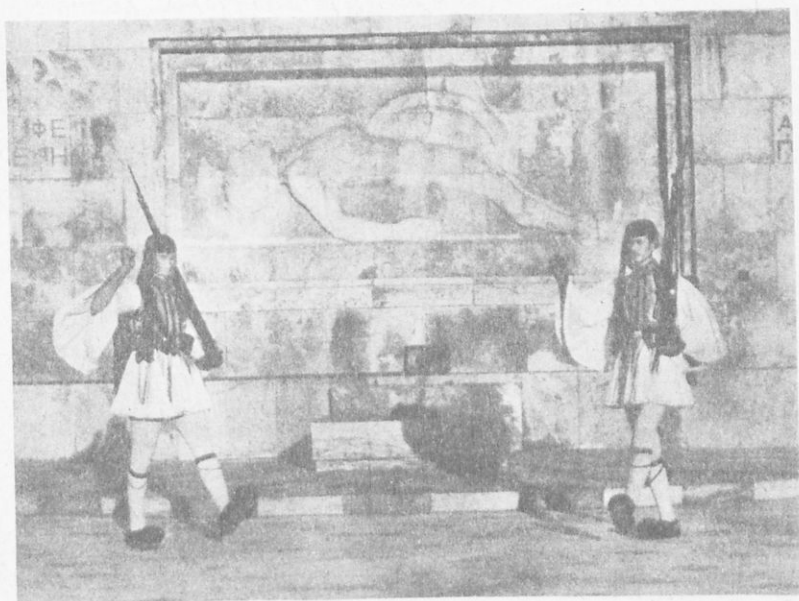
2. Τὰ μεγαλύτερα κτίρια τῆς Ἀθήνας

Καθὼς ἀνεβαίνομε τὴ λεωφόρο Πανεπιστημίου, συναντοῦμε μεγάλα ξενοδοχεῖα καὶ θέατρα. Ἀριστερὰ εἶναι τὰ ωραιότατα κτίρια τῆς **Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης**, τοῦ **Πανεπιστημίου**, τῆς **Ἀκαδημίας**, τῆς **Ἀρχαιολογικῆς**, **Ἐταιρείας**, τὸ **Ὁφθαλμιατρεῖο**, καὶ ἄλλα. Δεξιὰ εἶναι τὸ μέγαρο τῆς **Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος**, τὸ μέγαρο τοῦ **Μετοχικοῦ Ταμείου Στρατοῦ** καὶ ἄλλα.

Καὶ στὴν ὁδὸ Σταδίου, μὲ τὰ πολλὰ ἐμπορικὰ καταστήματα, ὑπάρχουν μεγάλα κτίρια. Ἀξίζει νὰ προσέξωμε τὸ κτίριο ποὺ ἄλλοτε στεγαζόταν ἡ Βουλὴ, μὲ τοὺς ἀνδριάντες τῶν παλαιῶν πολιτικῶν **Χαρ. Τρικούπη** καὶ **Θ. Δεληγιάννη**. Στὴν εἴσοδο τοῦ κτιρίου βλέπομε τὸν γάλκικο ἀνδριάντα τοῦ ἥρωα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 21, τοῦ **Θ. Κολοκοτρώνη**. Καβάλα στ' ἄλογό του, νομίζεις πὼς βλέπεις ζωντανὸ τὸν ἥρωα, νὰ δίνει διαταγὰς γιὰ τὴ μάχη.

Ἡ πλατεῖα Συντάγματος εἶναι ὁ ἀγαπημένος τόπος περιπάτου τῶν Ἀθηναίων. Πλάι στὴν πλατεῖα, ὑψώνονται τὰ μεγάλα ξενοδοχεῖα τῆς **«Μεγάλης Βρετανίας»** καὶ ὁ **«Βασιλεὺς Γεώργιος»**.

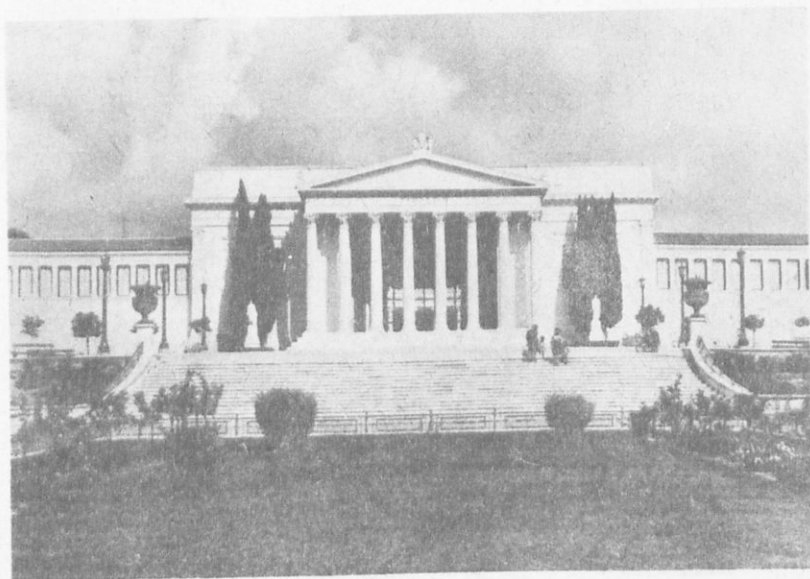

Ἐνατολικά τῆς πλατείας προβάλλουν τὰ **Παλιὰ Ἀνάκτορα**, ὅπου στεγάζεται ἡ **Βουλὴ** τῆς χώρας μας, τὸ **Συμβούλιο** τῆς Ἐπικρατείας, τὸ **Πολιτικὸ Γραφεῖο** καὶ ἄλλες Δημόσιες Ὑπηρεσίες.

Μπροστὰ ἀπ' τὰ παλιὰ ἀνάκτορα βρίσκεται τὸ ἀπλό, ἀλλὰ ἐπιβλητικὸ μνημεῖο τοῦ **Ἀγνώστου Στρατιώτη**. Μὲ εὐλάβεια σκεπτόμαστε τὸ ἄγνωστο Ἑλληνόπουλο, τὸν σεμνὸ ἄγνωστο στρατιώτη τῆς πατρίδας, **ποῦ ἔδωσε τὴ ζωὴ του γιὰ τὴ λευτεριά καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς Ἑλλάδος.**

Πλαῖ ἀπλώνεται ὁ **Ἐθνικὸς κήπος**. Χιλιάδες Ἀθηναῖοι κάθε μέρα περνοῦν ἀπὸ δῶ, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ πυκνὰ μεγάλα δέντρα, κάτω ἀπὸ τὴ σκιά. Δίπλα στὶς τεχνητὲς λιμνοῦλες, κι' ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς βραγιῆς τῶν λουλουδιῶν, θὰ δροσιστοῦν ἢ θὰ χαροῦν λίγη πρασινάδα.

Συνέχεια είναι το **Ζάππειο** με τὸ ὄραϊο κτίριο, κτισμένο με δωρεὰ τοῦ ἡπειρώτη ἐθνικοῦ εὐεργέτη **Εὐαγγέλου Ζάππα**, με τὴν ὄραϊα πλατεία του, τὰ κηπάρια καὶ τὰ κέντρα ἀναψυχῆς τῶν Ἀθηναίων.

Ὁραϊο εἶναι καὶ τὸ κτίριο τοῦ **Δημαρχείου**, στὴν ὁδὸ Ἀθη-
νᾶς, καθὼς καὶ τὸ Μέγαρο τοῦ **Ι.Κ.Α.** στὴν ὁδὸ Πειραιῶς.

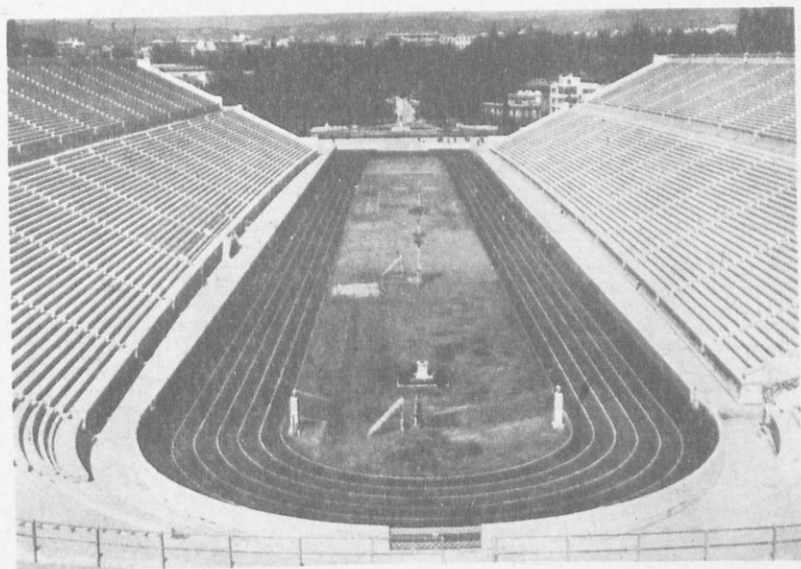
3. "Άλλα αξιοθέατα τῆς Ἀθήνας

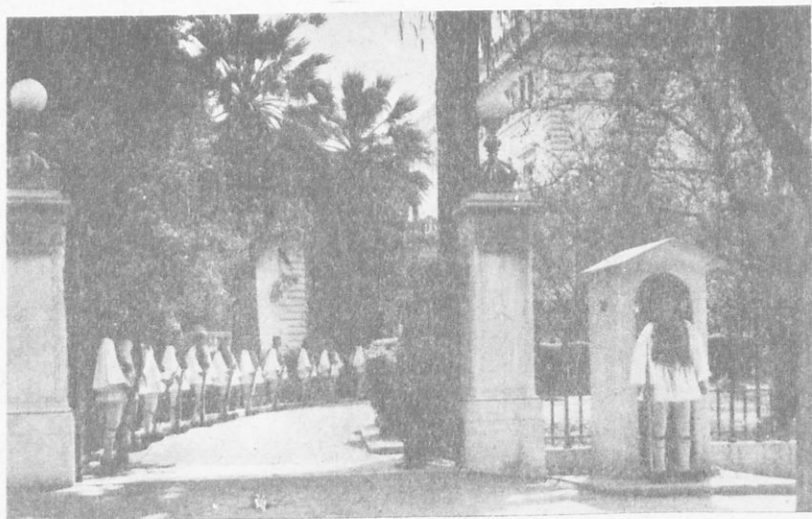
Υπάρχουν ἀκόμη και ἄλλα αξιοθέατα στὴν Ἀθήνα πού πρέπει, χωρὶς ἄλλο, νὰ ἐπισκεφθοῦμε. Νά, ποιὰ εἶναι:

Τὸ **Παναθηναϊκὸ Στάδιο**. Βρίσκεται κοντὰ στὸ Ζάππειο, δίπλα στὸ λόφο τοῦ Ἀρδητιοῦ. Ἔχει σχῆμα πετάλου, καὶ εἶναι καμωμένο ἀπὸ πεντελίσιο μάρμαρο μὲ δωρεὰ τοῦ Ἀβέρωφ. Ἐδῶ γίνονται μεγάλοι ἀγῶνες καὶ οἱ γυμναστικὲς ἐπιδείξεις τῶν σχολείων. Χωροῦν πολλὲς χιλιάδες θεατές.

Τὸ **Πάρκο**, δίπλα στὴ λεωφόρο Ἀλεξάνδρας. Εἶναι ὠραιότατος κήπος ἐκεῖ πού ἦταν ἄλλοτε τὸ λεγόμενο «πεδίο τοῦ Ἀρεως». Εἶναι κατάφυτο ἀπὸ δένδρα ὄχι πολὺ μεγάλα, ἀπὸ καλλωπιστικούς θάμνους καὶ ἄνθη, καὶ ἔχει γύρω του πολυτελῆ κέντρα ἀναψυχῆς. Τὸ Πάρκο κοσμεῖται μὲ πολλὲς προτομὲς ἀγωνιστῶν τοῦ 1821.

Ἐδῶ εἶναι καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Βασιλιᾶ **Κωνσταντίνου** ἀπὸ γαλκὸ. Ἀκόμα τὸ ἄλσος τοῦ Παγκρατίου καὶ ἄλλες μικρὲς πλατεῖες ὀλοπράσινες ὅπως ἡ **πλατεῖα Καραϊσκάκη** κοντὰ στὸ Σιδηροδρομικὸ σταθμὸ.

4. Ἡ Ἀθήνα πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος

Στὴν Ἀθήνα ἔχει τὴν ἔδρα τοῦ ὁ **Βασιλεὺς**. Πίσω ἀπὸ τὸν Ἐθνικὸ κήπο καὶ τὸ Ζάππειο, στὴν ὁδὸ Ἡρώδη Ἀττικοῦ βρίσκονται τὰ **Βασιλικὰ Ἀνάκτορα** ὅπου διαμένει ἡ Βασιλικὴ Οἰκογένεια.

Στὴν Ἀθήνα ἐδρεύει ὁ **Πρωθυπουργὸς** καὶ ἡ **Κυβέρνησις**, μὲ τὰ ὑπουργεῖα καὶ τὶς διάφορες ὑπηρεσίαις. Ἐδῶ ὑπάρχουν τὰ ἀνώτερα ἐκ παιδευτικὰ ἰδρύματα: Τὸ **Πανεπιστήμιον**, ἡ **Ἀκαδημία**, τὸ **Πολυτεχνεῖον**, ἡ **Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν**, ἡ **Ἀνωτάτη Γεωπονικὴ Σχολή**, ἡ **Στρατιωτικὴ Σχολὴ Εὐελπίδων** καὶ ἄλλα. Ἡ Ἀθήνα εἶναι πνευματικὸν κέντρον, ποῦ φωτίζει ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ἀκόμα ὑπάρχουν μεγάλα θεάτρα (ὅπως τὸ **Ἐθνικὸ θέατρο**) καὶ κινηματογράφοι, τυπῶνονται πλῆθος βιβλία, περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες ποῦ φθάνουν σ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ἐδῶ ἐδρεύει ὁ **Ἀρχιεπίσκοπος**, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὸ συμβούλιον ποῦ λέγεται **Ἱερὰ Σύνοδος**.

Ὁραιότατες ἐκκλησίαι κοσμοῦν τὴν Ἀθήναν. Οἱ πιὸ μεγάλες εἶναι ἡ **Μητρόπολις** (Εὐαγγελιστρια), ἡ **Χρυσοσπηλιώτισσα**, ἡ **Ἁγία Εἰρήνη**, ὁ **Ἅγιος Κωνσταντῖνος**, ὁ **Ἅγιος Διονύσιος** ὁ **Ἀρεοπαγίτης** καὶ ἄλλαι ἀκόμη.

5. Τὰ ἰδρύματα κοινῆς ὠφελείας

Ἔτσι ὀνομάζομε τὰ νοσοκομεῖα, τὶς ἐπιχειρήσεις γιὰ τὴν ὕδρευσι, τὸ φωτισμὸ καὶ τὴ συγκοινωνία.

Νοσοκομεῖα ἔχει πολλὰ ἡ Ἀθήνα, ὅπως τὸ **Δημοτικόν**, τοῦ **Ἐρυθροῦ Σταυροῦ**, ὁ **«Εὐαγγελισμός»**, τὸ **φθισιατρεῖο «Σωτηρία»** καὶ ἄλλα.

Ἡ ὕδρευσι γίνεται μὲ τὸ νερὸ ποῦ ἔρχεται ἀπὸ τὴ λίμνη τοῦ Μαραθῶνα. Ἡ ἔταιρεία Οὐλέν εἶχε ἀναλάβει τὴν ὕδρευσι ἀπὸ τὸ 1926 καὶ κατεσκεύασε τὰ τεράστια ἔργα.

Τὸ **φωτισμὸ** μὲ ἠλεκτρισμὸ ἔχει ἀναλάβει ἡ Δ.Ε.Η. (Δημοσιὰ Ἐπιχειρήσι ἠλεκτρισμοῦ) καὶ τὴ συγκοινωνία μὲ τὰ τρόλλεϋ ἡ ἠλεκτρικὴ Ἐταιρεία Μεταφορῶν.

Ὁ Ὄργανισμὸς Τηλεπικοινωνιῶν Ἑλλάδος (Ο.Τ.Ε.) ἔχει ἀναλάβει τὰ **τηλέφωνα** ποῦ συνδέουν τὰ σπίτια, τὰ γραφεῖα, τὰ καταστήματα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν Ἀθήνα μὲ ὅλες τὶς πόλεις καὶ κομποπόλεις τῆς Ἑλλάδος.

6. Λόφοι τῆς Ἀθήνας

Στὴ μέση τῆς Ἀθήνας εἶναι ὁ **Λυκαβηττός** μὲ τὸ ἐκκλησάκι τοῦ **Ἁγίου Γεωργίου** στὴν κορυφή. Ὁ λόφος αὐτὸς εἶναι τὸ ψηλότερο μέρος τοῦ κάμπου τῆς Ἀθήνας. Ὁ σταυρὸς τοῦ κωδωνοστασίου βρῖσκεται σὲ ὑψόμετρο 284 μέτρα καὶ 91 πόντους.

Ἀνηφορίζομε ἀπὸ τὴ συνοικία **Κολωνάκι**, καὶ ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ πεῦκα φτάνομε στὴν κορυφή. Ἀπὸ ἐδῶ μποροῦμε νὰ θαυμάσωμε τὸ θέαμα τῆς Ἀθήνας καὶ ὅλης τῆς πυκνοκατοικημένης πεδιάδας.

Ἀπὸ ἐδῶ ἐπάνω ἡ Ἀθήνα, ὁ Πειραιὰς καὶ τὰ προάστεια φαίνονται ὡς μιὰ μονάχα πόλι. Μιὰ ἀπέραντη πόλι, ποῦ ἀσπρίζει καὶ ἀστράφτει. Γύρω τῆς βουνὰ καὶ ἡ θάλασσα. Πρὸς τὰ ἀνατολικά ὁ Ὑμηττός, γυμνὸς στὴν κορυφή του. Βόρεια ἡ Πεντέλη καὶ ἡ Πάρνηθα, καταπράσινες. Δυτικὰ τὸ γυμνὸ καὶ πετρωδὲς Αἰγάλεω. Στὰ νότια ἡ καταγάλανη θάλασσα τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου.

Ὁ Πειραιὰς καὶ τὸ Φάληρο στὰ νοτιοδυτικὰ στολίζουν τὴν ἀκρογιαλιὰ τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ ἐνώνονται μὲ τὴν Ἀθήνα.

Ἀπὸ ἐδῶ βλέπομε πὸς ἡ πρωτεύουσα δὲν εἶναι χτισμένη ὀλόκληρη σὲ ἐπίπεδο μέρος. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὑπάρχουν **λόφοι**. Οἱ μεγαλύτεροι εἶναι ὁ **Λυκαβηττός**, ὁ λόφος τῆς **Ἀκροπόλεως**, τοῦ **Φιλοπάππου**, τῶν **Νυμφῶν**, ὁ **Ἀρδηττός**, τὰ **Τουρκοβούνια**.

7. ΣΥΝΟΙΚΙΕΣ

Ἐς προσέξομε νὰ ξεχωρίσωμε γύρω μας τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἀθήνας, τὶς συνοικίες καὶ τοὺς συνοικισμοὺς τῆς. Στὰ ἀνατολικά, πρὸς τὸν Ὑμηττό, βλέπομε τὸ **Παγκράτι**, τὸ **Βύρωνα**, τὴν **Καισαριανή**, τοῦ **Ζωγράφου**, τὸ **Γουδί**, τοὺς **Ἀμπελοκήπους**.

Στὰ βόρεια, πρὸς τὰ Τουρκοβούνια (ὕψόμετρο 319 μ.) βλέπομε τὶς συνοικίες **Κυψέλη**, **Πολύγωνο**, **Πατήσια** καὶ στὸ βάθος τὴ **Νέα Φιλαδέλφεια** καὶ τὴ **Νέα Ἰωνία**.

Στὰ δυτικὰ τὴν **Ὀμόνοια**, τὸ **Ρούφ**, τὸ **Σταθμὸ Λαρίσης**, τὸν **Κολωνό**, τὸ **Περιστέρι**. Ἀντίκρου μας, μόλις 1300 μέτρα μακριά, ὑψώνεται σὰν κορώνα βασιλικὴ ἀπάνω στὸ κεφάλι τῆς Ἀθήνας ἡ **Ἀκρόπολι** μὲ τὸν **Παρθενώνα**, τὸ **Ἐρεχθεῖο**, τὰ **Προπύλαια**. Κι ἀπὸ κάτω εἶναι ἡ **Παλιὰ Ἀγορὰ** μὲ τὸ **Θησεῖο**.

Στὰ νότια, πρὸς τὴ Λεωφόρο Συγγροῦ, βλέπομε τὴ **Νέα Σμύρνη**, τὴν **Καλλιθέα**, τὸ **Νέο Κόσμο**, τὰ **Σφαγεῖα**.

8. Ὁ πληθυσμὸς

Ἡ Ἀθήνα μὲ τοὺς γύρω συνοικισμοὺς καὶ τὰ προάστεια καὶ ὁ Πειραιᾶς μὲ τοὺς συνοικισμοὺς του, ἀποτελοῦν σχεδὸν μιὰ ἐνωμένη πόλι, μὲ πληθυσμὸ ἕνα ἑκατομύριο ὀχτακόσιες πενήντα δύο χιλιάδες κατοίκους (1.850.000).

Ὁ **Δῆμος Ἀθηναίων**, πού περιλαμβάνει μόνον τὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας, ἔχει πληθυσμὸν ἑξακόσιες εἴκοσι ἑπτὰ χιλιάδες κατοίκους.

9. Ἐπισκεπτόμαστε τὶς συνοικίες τῆς Ἀθήνας

Παίρνομε τὸ λεωφορεῖο ἢ τὸ τρόλλεϋ - μπάς κι ἐπισκεπτόμαστε τὶς σπουδαιότερες συνοικίες.

Τὰ **Πατήσια**, ἡ **Κυψέλη**, τὰ **Ἐξάρχεια**, τὸ **Παγκράτι** εἶναι ὠραίες συνοικίες, ὑγιεινὲς μὲ καλὴ ρυμοτομία, μὲ ἀγορὰ καὶ καλὴ συγκοινωνία.

Τὸ **Κολωνάκι** εἶναι ἡ ἀριστοκρατικὴ συνοικία, ὅπου ζοῦν οἱ πρὸ εὖποροι Ἀθηναῖοι. Χαίρεσαι νὰ βλέπης τὶς ὠραίες πολυκατοικίες μὲ τὶς μαρμάρινες σκάλες καὶ τὰ κρυστάλλινα τζάμια. Τὰ διαμερίσματα εἶναι ὑγιεινὰ καὶ εὐρύχωρα καὶ συγκοινωνοῦν μὲ ἀσσανσέρ. Κάθε οἰκογένεια ἔχει τέσσερα, πέντε ἢ καὶ ἕξι δωμάτια, καλοεπιπλωμένα, μὲ λουτρό καὶ μὲ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα.

Τὸ **Θησεῖο**, τοῦ **Ψυρρῆ** καὶ ἡ **Πλάκα** εἶναι συνοικίες δίχως ρυμοτομία, μὲ στενοὺς δρόμους, μὲ παλιὰ σπίτια. Ἡ Πλάκα, κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολι, ἔχει στενὰ ἀνηφορικὰ δρομάκια μὲ σκαλιάκια. Τὰ σπίτια εἶναι χτισμένα πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Δὲν εἶναι βολικά, δὲν εἶναι ὑγιεινά.

Ἐπάρουν καὶ συνοικίες φτωχικές, ὅπως τὸ **Πολύγωνο**, τὰ **Κουντουριώτικα** (κοντὰ στοὺς Ἀμπελοκήπους), τὸ **Γκαζοχώρι** καὶ τὸ **Δουργούτι**. Ἐδῶ συναντᾷς ἀνθυγιεινά, μικρά, ξύλινα φτωχόσπιτα (παράγκες), ὅπου κατοικοῦν ἐργάτες.

10. Οί συνοικισμοί τῆς Ἀθήνας

Τὸ 1922 ἦρθαν στὴν Ἑλλάδα οἱ πρόσφυγες ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία. Οἱ περισσότεροί ἔμειναν στὴν Ἀθήνα καὶ στὸν Πειραιά.

Ἔτσι, πολλὲς συνοικίες τῆς Ἀθήνας, πρό πάντων οἱ ἀκραῖες μεγάλωσαν πολὺ. Ἐγίναν ὁλόκληρες πολιτείες. Ξεχώρισαν ἀπὸ τὸ Δῆμο Ἀθηναίων καὶ ἀποτελοῦν ξεχωριστοὺς Δήμους ἢ Κοινότητες.

Πολλοὶ συνοικισμοὶ εἶναι ὠραιότατες πολιτείες, μὲ ὅλα ὅσα ἔχει μιὰ πολιτεία.

Ὁ **Βύρωνας** (39 χιλ. κάτοικοι), τοῦ **Ζωγράφου** (27 χιλ. κάτοικοι), ἢ **Καλλιθέα** (54 χιλ.), ἢ **Νέα Σμύρνη** (32 χιλ.) εἶναι ὑγιεινοὶ συνοικισμοί, μὲ σύγχρονες μεγάλες οἰκοδομές, μὲ καλὴ ρυμοτομία, μὲ πλατεῖες καὶ πάρκα.

Ἡ **Νέα Ἰωνία** (48 χιλ.), ἢ **Νέα Φιλαδέλφεια** (15 χιλ.) εἶναι συνοικισμοὶ βιομηχανικοί, τὸ **Γαλάτσι** (14 χιλ. κάτοικοι) τὸ **Χαϊδάρη** (24 χιλ. κάτ.), τὰ **Νέα Λιόσια** (31 χιλ. κάτοικοι).

Ἄλλοι συνοικισμοί, ὅπως τὸ **Αἰγάλεω** (57 χιλ.), τὸ **Περιστερί** (75 χιλ.), ὁ **Ταῦρος** (Σφαγεῖα, 15 χιλ.), ἢ **Καισαριανή** (23 χιλ.), ἢ **Δάφνη** (23 χιλ. κάτοικοι), κατοικοῦνται κυρίως ἀπὸ ἐργάτες. Τὰ σπίτια ἐδῶ εἶναι μικρά. Δὲ συναντᾶς πολυκατοικίες πουθενά. Μόλις ξημερώσῃ οἱ δρόμοι πλημμυρίζουν ἀπὸ ἐργατόκοσμο.

Κάθε μεγάλη συνοικία καὶ κάθε συνοικισμὸς (Δῆμος) ἔχουν τὶς ἐκκλησίες τους, τὰ σχολεῖα τους, τὸ ἀστυνομικὸ τμήμα καὶ τὸ ταχυδρομεῖο. Ἀκόμη ἔχουν τὴν ἀγορὰ τους, τὰ μαγαζιά τους κ.τ.λ.

11. Ἡ Ἀθήνα εἶναι κέντρο συγκοινωνιῶν

Ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ἀρχίζουν καὶ στὴν Ἀθήνα τελειώνουν ὅλες οἱ συγκοινωνίες τῆς Ἑλλάδος. Ὁ «**Σταθμὸς Λαρίσης**» ὅπως λέγεται, συνδέει τὴν Ἀθήνα σιδηροδρομικῶς μὲ τὸν Πειραιά, μὲ τὴν Πελοπόννησο, μὲ τὴ βόρεια Ἑλλάδα καὶ ἀκόμη μὲ τὴν Εὐρώπη. Αὐτοκινητόδρομοι συνδέουν τὴν Ἀθήνα μὲ ὅλες τὶς ἄλλες πολιτείες τῆς χώρας.

Στὸ ἀεροδρόμιο τοῦ **Ἑλληνικοῦ** προσγειώνονται ἀεροπλάνα Ἑλληνικὰ καὶ ξένα. Ἡ Ἀθήνα συνδέεται ἀεροπορικῶς μὲ πολλὰς ἐπαρχιακὰς πόλεις καὶ μὲ ὅλες τὶς γῶρες τοῦ Κόσμου.

Ὁ Πειραιάς, τὸ μεγαλύτερο λιμάνι, τὴ συνδέει ἀτμοπλοϊκῶς μὲ τὰ νησιά, τὰ παράλια μας καὶ τὶς πρὸ μακρυνῆς γῶρες τοῦ Κόσμου.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΑΘΗΝΑ

Κάνοντας τούς περιπάτους μας μέσα στην Ἀθήνα, πολλές φορές συναντήσαμε ἀρχαιότητες. Μάρμαρα παλιά, κολόνες, ναοὺς καὶ τὸ ἀτίμητο σιτάρι τῆς Ἑλλάδος μας, τὴν **Ἀκρόπολι** μὲ τὸν **Παρθενώνα**.

Γνωρίσαμε τὴ σύγχρονη πολιτεία. Ἄς γνωρίσωμε τώρα καὶ τὶς ἀρχαιότητες τῆς Ἀθήνας, δηλ. ὅ,τι ἀπομένει ἀπὸ τὴν ἀρχαία πόλι. Ἡ Ἀθήνα εἶναι ἀρχαιότατη πόλι, ἢ πιὸ δοξασμένη τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Ἡ δόξα τῆς ἔφτασε ἀπὸ τότε ὡς τὴν ἄκρη τοῦ κόσμου. Ὅλοι οἱ λαοὶ τὴ θαύμαζαν. Γιατὶ ἐδῶ ἔζησαν μεγάλοι σοφοὶ ὅπως ὁ **Σωκράτης**, καὶ ὁ **Πλάτωνας**, μεγάλοι ποιητὲς ὅπως ὁ **Πίνδαρος**, ὁ **Αἰσχύλος**, ὁ **Εὐριπίδης**, ὁ **Σοφοκλῆς**· μεγάλοι καλλιτέχνες ὅπως ὁ **Φειδίας** καὶ ὁ **Ἰκτίνος**, μεγάλοι πολιτικοὶ ὅπως ὁ **Θεμιστοκλῆς**, ὁ **Περικλῆς** κ. ἄ.

Μὲ τὴν καλλιέργεια τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέκτησαν μεγάλο πολιτισμό. Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖτες ἀγαποῦσαν τὴ λευτεριά καὶ τὴ δημοκρατία. Καὶ δίδαξαν καὶ στοὺς ἄλλους Ἕλληνες καὶ στοὺς ἄλλους ξένους λαοὺς ν' ἀγαποῦν τὴν πατρίδα τους, τὴ λευτεριά, τὴ δημοκρατία, τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες.

Γιὰ μιὰ τέτοια θαυμαστὴ καὶ ξακουστὴ πόλι, πολλὲς ἱστορίες καὶ πολλοὺς θρύλους ἔχουν πλάσει.

Πρὶν ἀπὸ πολλὰ - πολλὰ χρόνια ἢ Ἀθήνα ἦταν ἓνα μικρὸ χωριουδάκι. Κατοικοῦσαν κάποιοι ποὺ λέγονταν **Πελασγοί**. Ὑστερῶτερα ἦρθαν ἀπὸ μακριὰ ἄλλος λαός, οἱ **Φοίνικες**, μὲ τὸ βασιλιά τους τὸν **Κέκροπα**. Αὐτὸς βρῆκε ἐδῶ βασιλιά κάποιον **Ἀκταῖο**. Ἀπ' αὐτὸν πῆρε τὸ ὄνομα ὁ τόπος (Ἀκταῖος — Ἀκτικὴ — Ἀττικὴ). Ὁ Κέκροπας παντρεύτηκε τὴν κόρη τοῦ Ἀκταίου καὶ ἔγινε αὐτὸς βασιλιάς. Τὸ μικρὸ χωριό, λοιπόν, ὀνομάστηκε **Κεκροπία**. Οἱ κάτοικοι εἶχαν τὰ σπίτια τους γυρω στὴν σημερινὴ Ἀκρόπολι (Πνύκα, Ἄρειος Πάγος, λόφος Νυμφῶν) γιὰ νὰ χουν μεγαλύτερη ἀσφάλεια ἀπὸ τοὺς ληστές. Καλλιέργησαν τὸ σιτάρι καὶ συντηροῦνταν.

“Όσο μεγάλωνε ή μικρή πολιτειούλα, ή Κεχροπία, τόσο γινόταν πιό ώραία. Καθένας από τούς θεούς τήν ήθελε νά τήν προστατεύη. Πιό πολύ επέμεναν ο Ποσειδώνας κι ή Ἀθηνᾶ.

Εἶπε, λοιπόν, ο Δίας, ο πρώτος τῶν θεῶν:

—“Όποιος ἀπό τούς δύο σας προσφέρει τὸ καλύτερο δῶρο στοὺς κατοίκους της, αὐτὸς θά'χει δική του τήν Κεχροπία.

Βγαίνει πρώτος ο Ποσειδώνας. Χτυπάει δυνατὰ τήν τρίαινα του ἐπάνω στο βράχο τῆς Ἀκροπόλεως κι ἀμέσως ἀνοιξε μιὰ πηγὴ καὶ πετάχτηκε νερό.

Θαύμασαν ὅλοι. Μὰ νά, προβάλλει κι ή Ἀθηνᾶ. Χτυπάει κι αὐτὴ τὸ δόρυ της κάτω κι ἀμέσως βλάστησε μιὰ φουντωτὴ ἐλιά, φορτωμένη καρπὸ.

“Όλοι προτίμησαν τὸ δῶρο τῆς Ἀθηνᾶς. Καὶ γιὰ νά τήν εὐχαριστήσουν ἔδωσαν τ' ὄνομά της στὴν πόλι. Τὴν ὀνόμασαν **Ἀθῆνα** ἢ **Ἀθῆναι**.

Γρήγορα μεγάλωσε ή Ἀθήνα. Ὁ ἥρωας καὶ βασιλιάς της Θησέας ἔνωσε τούς δώδεκα δήμους, ποὺ βρισκόνταν γύρω, κι ἔκαμε μιὰ πόλι. Ἡ θέσι της πλαίι στὶς πεδιάδες τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας καὶ κοντὰ στὴ θάλασσα βοήθησε ν' ἀναπτυχθῇ πολὺ.

Πολλές φορές οί Ἀθηναῖοι γλύτωσαν τὴν Ἑλλάδα δολόκληρη ἀπὸ ξένους βαρβάρους ἐπιδρομεῖς, ὅπως στὸ **Μαραθῶνα**, στὴ **Σαλαμίνα**, στὶς **Πλαταιές**.

Τὰ ἔργα ποὺ τὴν ἐκόσμησαν, ὁ Παρθενώνας, τὸ Θησεῖον, τὰ διάφορα ἀγάλματα, ποτὲ δὲν ἔπαψαν νὰ τὰ θαυμάζουν οἱ λαοί.

Πέρασαν πολλοὶ ξένοι κατακτητὲς ἀπὸ τοῦτα τὰ χῶματα. Ρωμαῖοι, Φράγκοι, Τούρκοι. Ἡ δόξα τῆς Ἀθήνας λιγότευσε μὰ δὲν ἔσβυσε ποτέ.

Ὅταν ἡ Ἀθήνα ἀπελευθερώθηκε ἀπὸ τὴν Τούρκικη σκλαβιά (1830) ἦταν μὰ πόλι μὲ 10 χιλιάδες κατοίκους, γύρω στὴν Ἀκρόπολι, στὸ Θησεῖο καὶ μὲ λίγα καλυβόσπιτα ὡς τὸ σημερινὸ Ταχυδρομεῖο καὶ τὴν Ὀμόνοια.

Τὸ 1834 ἔγινε πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, κι ἦρθε νὰ μείνη ὁ βασιλιάς Ὁθωνας κι ἡ Κυβέρνησι. Τότε ἡ Ἀθήνα καλλωπίστηκε. Μηχανικοὶ κι ἀρχιτέκτονες ὅπως ὁ Κλεάνθης, ὁ Κουτατζόγλου καὶ μερικοὶ ξένοι χάραξαν τὰ σχέδια τῆς πολιτείας καὶ μέσα σὲ μερικὰ χρόνια ἔχτισαν κτίρια ὅπως τὰ Παλιὰ Ἀνάκτορα, τὸ ξενοδοχεῖο τῆς «Μεγάλης Βρετανίας» καὶ ἀργότερα τὴν Ἀκαδημία, τὸ Ἀρσάκειο, τὸ Πανεπιστήμιο κλπ.

Τώρα στὴν ἐποχὴ μας, ἡ Ἀθήνα μπορεῖ νὰ παραβληθῇ μὲ τὶς μεγάλες Εὐρωπαϊκὲς πόλεις.

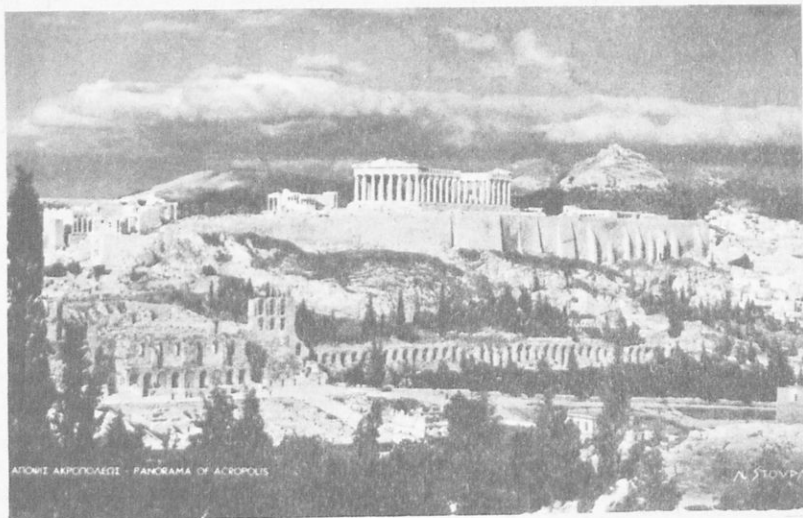
Τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς

Τί σώζεται ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἀθήνα

Ὅποιος δὲν πέρασε νὰ γνωρίσῃ τὶς ἀρχαιότητες, δὲν μπορεῖ νὰ λέῃ πὼς ἐπισκέφθηκε τὴν Ἀθήνα. Χιλιάδες ἄνθρωποι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ἔρχονται κάθε χρόνο νὰ τὶς γνωρίσουν.

Ἄς κάμουμε κι ἐμεῖς ἕναν διδακτικὸ περιπατο στὶς ἀρχαιότητες, νὰ δοῦμε τί ἀπόμεινε ἀπὸ τὴ δοξασμένη μακρινὴ ἐποχὴ. Ὁ βράχος τῆς Ἀκροπόλεως ὑψώνεται στὴ μέση τῆς Ἀθήνας καὶ τὸν βλέπετε ἀπὸ παντοῦ.

Ἀνεβαίνουμε τὶς σκάλες κι εἴμαστε μπροστὰ στὰ **Προπύλαια**, ὡραιότατες ψηλὲς μαρμαρινες κολόνες. Δεξιὰ μας εἶναι ὁ ναὸς τῆς **Ἀπτέρου Νίκης**. Οἱ ἀρχαῖοι ἔκαμαν ἕνα μικρὸν κομψὸ ναὸ κι εἶχανε βάλει μέσα τὸ ἄγαλμα τῆς φτερωτῆς Νίκης, ἀλλὰ μὲ κομ-

μένα στην άκρη τὰ φτερά. Ἡ Νίκη συνήθως πετᾶ πότε ἐδῶ καὶ πότε ἐκεῖ. Ποτέ, κανεὶς δὲν ἔχει συνέχεια νίκες. Μὰ οἱ Ἀθηναῖοι ἔκοψαν τὰ φτερά της νὰ μὴν πετάη σ' ἄλλους ἢ Νίκη!

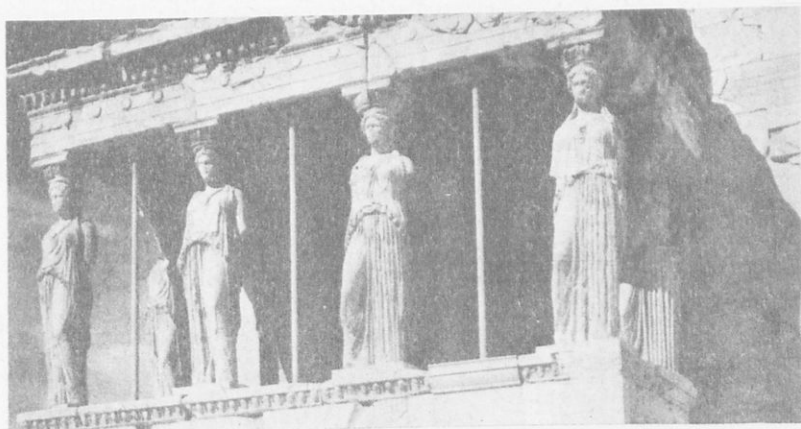
Προχωρώντας ἔχουμε μπροστά μας τὸ ὠραιότερο ἀπὸ ὅλα τὰ καλλιτεχνήματα τῆς ἀρχαιότητος, τὸν **Παρθενῶνα**. Εἶναι ὁ ναὸς τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς. Γύρω - γύρω ἔχει κολόνες μαρμάρινες. Μερικὲς ἔχουν καταστραφῆ. Εἶχε καὶ στέγη ὁ ναός. Μὰ καὶ αὐτὴ ἔχει πέσει. Εἶχε καὶ ἓνα μεγάλο ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς. Κι ἀπὸ τὰ σκαλιστά του μάρμαρα (τὰ **ἀνάγλυφα**) πολὺ λίγα ἔμειναν.

Πλαῖ εἶναι τὸ **Ἐρεχθεῖο** ὁ ναὸς τοῦ Ἐρεχθέα, τοῦ ἀρχαιοτάτου ἥρωα τῆς Ἀθῆνας. Ἐδῶ θαυμάζουμε τὶς **Καρυάτιδες**, ἀγάλματα γυναικῶν, ποὺ κρατοῦν στὸ κεφάλι τους τὴ στέγη τοῦ ναοῦ.

Στὸ Μουσεῖο τῆς Ἀκροπόλεως θαυμάζει κανεὶς τὰ ὠραῖα ἀγάλματα καὶ τὰ ἀνάγλυφα, ποὺ στόλιζαν ἄλλοτε τὴν Ἀκρόπολι. Ὅλα εἶναι ἀπὸ Πεντελίσιο μάρμαρο. Δὲν εἶναι κάτασπρα. Ἐχουν ἓνα ἔλαφρὸ κίτρινο χρῶμα, ποὺ τὸ πῆραν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες ποὺ πέρασαν.

Ἀπ' τὴν Ἀκρόπολι χαιρεταὶ κανεὶς τὸ θέαμα ὅλης τῆς Ἀθῆνας μὲ τοὺς συνοικισμοὺς της καὶ τὸν Πειραιᾶ.

Γύρω στὴν Ἀκρόπολι συναντοῦμε τὸ **Ὠδεῖο τοῦ Ἡρώδη τοῦ Ἀττικοῦ**. Δὲν εἶναι πολὺ κατεστραμμένο.

Τὸ καλοκαίρι γίνονται ἐδῶ μουσικὲς παραστάσεις ὅπως καὶ στὴν ἀρχαία ἐποχή.

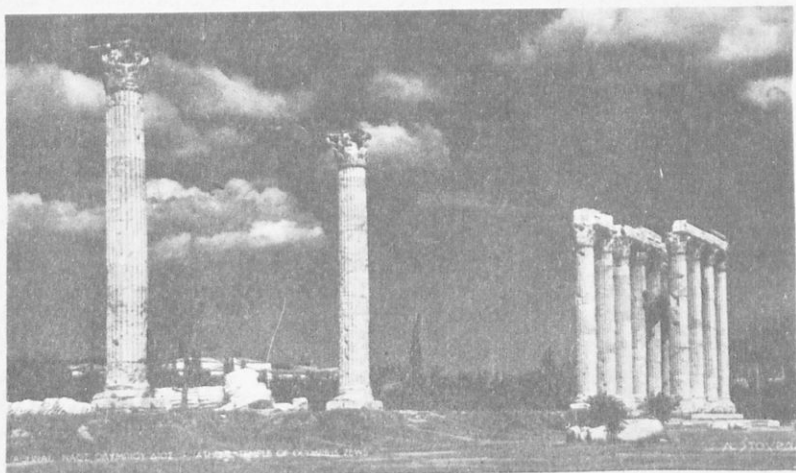
Πιὸ πέρα εἶναι τὸ **θέατρο τοῦ Διονύσου**, ὅπου παίζονταν τὰ ἔργα τῶν μεγάλων δραματικῶν ποιητῶν. Εἶναι κατεστραμμένο. Στὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως εἶναι κι ὁ βράχος ποὺ λέγεται **Ἄρειος Πάγος**.

Ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ δίδαξε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος κι ὠδήγησε τοὺς εἰδωλολάτρεις Ἕλληνες στὸ δρόμο τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Πιὸ κάτω συναντοῦμε τὸ **Θησεῖο**. Ἔτσι λέγεται, μὰ οἱ ἀρχαιολόγοι κι οἱ ἱστορικοὶ λένε πὼς ἦταν ναὸς τοῦ θεοῦ **Ἡφαίστου**, ποὺ μαστόρευε στὰ καμίνια του τὰ σίδερα.

Πλάϊ εἶναι ἡ **Παλιὰ Ἀγορὰ** τῆς Ἀθήνας. Μὲ τὶς ἀνασκαφὲς ὄλο καὶ βγαίνουν στὸ φῶς καινούρια εὐρήματα στὸ μέρος αὐτὸ, ποὺ ἦταν τὸ κεντρικώτερο τῆς ἀρχαίας πόλεως. Τώρα στὸ Ἀνατολικὸ μέρος τῆς ἀγορᾶς ξανασηλώθηκε ἐπάνω στὰ παλιὰ θεμέλια ἡ μεγαλόπρεπη στοὰ τοῦ **Ἀττάλου**.

Κοντὰ στὸν **Ἰλισσὸ** ποταμὸ, ποὺ δὲν ἔχει πιά νερά, βρίσκομε τὶς λεγόμενες **στῆλες τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς**. Ἐδῶ ὑψόνονταν ὁ ἀρχαῖος ναὸς τοῦ πρώτου τῶν θεῶν. Δίπλα διακρίνομε τὴν **Πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ**. Ὁ Ρωμαῖος αὐτὸς αὐτοκράτορας τὴν ἔχτισε γιὰ νὰ ξεχωρίζῃ ἡ ἀρχαία πόλι ποὺ ἴδρυσε ὁ Θησέας, ἀπ' τὴν πόλι ποὺ αὐτὸς ἔφτιασε ὕστερα.

Κανεῖς ἐπισκέπτης τῆς Ἀθήνας δὲν πρέπει νὰ παραλείψῃ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν **Κεραμεικὸ**, τὸ ἀρχαῖο νεκροταφεῖο καὶ τὰ **Μουσεῖα**.

Στὸ **Ἀρχαιολογικὸ** μουσεῖο, θὰ θαυμάσῃ πολλὰ ἀγάλματα, ὡραιότατους ἀρχαίους ἀμφορεῖς, κοσμήματα κλπ. Στὸ **Βυζαντινὸ**, θὰ ἰδῇ ὡραῖες εἰκόνες καὶ χριστιανικὰ καλλιτεχνήματα. Στὸ **Νομισματικὸ**, θὰ ἰδῆς λογιῆς - λογιῆς νομίσματα, ὄλων τῶν ἐποχῶν. Στὸ **Ἐθνολογικὸ**, βλέπομε τὴν πάλαι τοῦ Κολοκοτρώνη, τ' ἄρματα τοῦ Καραϊσκάκη, ἔγγραφα καὶ φορεσιῆς κι ἄλλα ἐνθύμια ἀπὸ τὸ 1821.

Στὸ **Ζωολογικὸ** μουσεῖο θὰ βροῦμε ταριχευμένα πλῆθος ζῶα πουλιὰ καὶ φίδια, μικρὰ καὶ μεγάλα.

Μὰ ἔχει τόσα πολλὰ ἢ Ἀθῆνά, ἔχει τόσα πολλὰ ὡραῖα κι ἐνδιαφέροντα πράγματα, ποὺ χρειάζεται πολὺς χρόνος γιὰ νὰ τὰ ἰδῇ καὶ νὰ τὰ σπουδάσῃ κανένας.

ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΝΟΤΗΓΑ

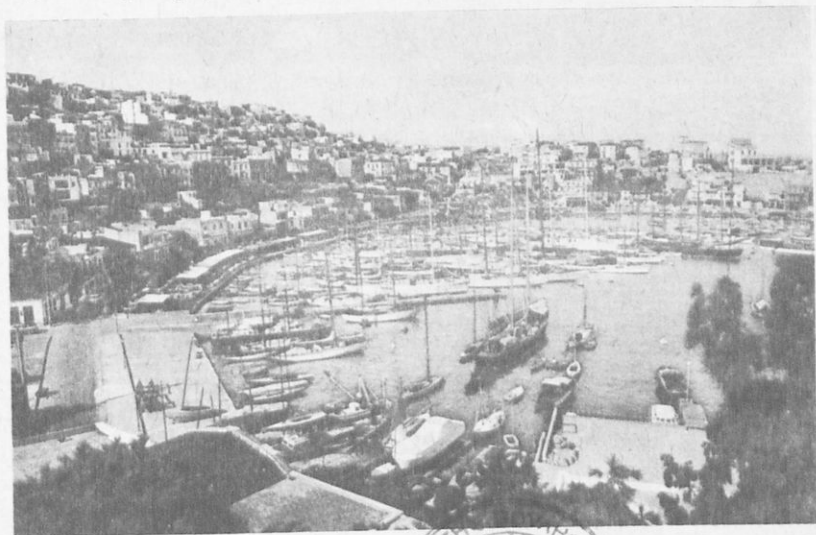
Ο ΠΕΙΡΑΙΑΣ

Κοντά στην Ἀθήνα, μόλις ὀχτὼ χιλιόμετρα, στην παραλία τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου βρίσκεται ὁ **Πειραιάς**.

Μὲ τὸν ἠλεκτρικὸ σιδηρόδρομο, ἀπὸ τὸν ὑπόγειο σταθμὸ τῆς Ὀμονοίας, ἢ μὲ αὐτοκίνητο συγκοινωνεῖ ἡ Ἀθήνα μὲ τὸν Πειραιά. Συνδέεται ἐπίσης μὲ τὶς δύο μεγάλες σιδηροδρομικὲς γραμμὲς Σ.Ε.Κ. (Σιδηρόδρομοι Ἑλληνικοῦ Κράτους) καὶ Σ.Π.Α.Π. (Σιδηρόδρομοι Πειραιᾶ — Ἀθηνῶν — Πελοποννήσου).

1. Πού εἶναι χτισμένος ὁ Πειραιάς

Ἡ θάλασσα δίνει τὴ ζωὴ καὶ τὴν κίνησι στὸν Πειραιά. Ὁ Σαρωνικὸς ἔκαμε τὸν Πειραιά μεγάλη πολιτεία, ποὺ συμπληρώνει τὴν πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος μας. Γιατί, ἂν ἡ Ἀθήνα εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ Κράτους, ὁ Πειραιάς εἶναι τὸ πρῶτο λιμάνι, τὸ πρῶτο ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο. Ἀπὸ ἐδῶ θὰ περάσουν τὰ περισσότερα πράγματα ἀπ' ὅσα χρειάζεται ὁ λαὸς μας γιὰ νὰ ζήσει.

Τρία λιμάνια σχηματίζονται άπάνω στο Σαρωνικό κόλπο. Τό **Κεντρικό λιμάνι**, ή **Ζέα** (Πασαλιμάνι), και ή **Μουνηχία** (Τουρκολίμανο). Γύρω σ' αυτά είναι σφιχτά στριμωγμένος ό Πειραιάς. Τό μέρος όπου είναι χτισμένος είναι άλλου ίσιο κι άλλου έχει ύψώματα. Πάνω από τή θάλασσα ύψώνεται ό λόφος του **Προφήτη 'Ηλία**, πού λέγεται και λόφος τής **Καστέλλας**. Δυτικώτερα είναι ό χαμηλός λόφος τής **Πειραιϊκῆς Χερσονήσου**. Είναι μιá πραγματική χερσόνησος ανάμεσα σέ δυό κόλπους. Στά βορειο - δυτικά βλέπομε τό λόφο του **Καραβᾶ** και δυτικώτερα τὰ **Τουρκοβούνια** (155 μέτρα).

"Άλλοτε, ό Πειραιάς με τὰ λιμάνια του ήταν ένα νησί. Γιατί στο μέρος πού συνδέεται με τήν 'Αθήνα και τό Φάληρο ήταν μιá ρηγή θάλασσα. Μά πριν από χιλιάδες χρόνια παραχόθηκε από χώματα, πού παρασέρνει ή βροχή, κι έτσι έγινε ξηρά.

Ό Πειραιάς, όπου και νά βρεθῆς, σου δίνει τήν ὄψι μεγάλης πολιτείας. Με τὰ μεγάλα κτίρια, τούς ίσιους, πλατείες, κανονικούς δρόμους του, με τήν τέλεια ρυμοτομία του, με τίς πλατείες του, με τήν κίνησι του λιμανιοῦ. Του λείπει μόνο τό πράσινο. Δέν έχει ούτε ένα μεγάλο πάρκο.

Μεγάλες λεωφόροι και δρόμοι τόν διασχίζουν ὅπως ή λεωφόρος **Βασιλέως Κωνσταντίνου** (Σουκράτους), πού συνεχίζεται με τό ὄνομα Ντενύ Κοσσέν, ή λεωφόρος **Γεωργίου Α'**, πού φτάνει ὡς τήν κορυφή του λόφου τής Καστέλλας, ή λεωφόρος **Μιαούλη**, ή λεωφόρος **Βενιζέλου**, ή λεωφόρος **Σαχτούρη** κλπ.

Κάνοντας τόν περίπατό μας στους δρόμους του Πειραιᾶ ἔχομε νά θαυμάσωμε πολλά ὡραία κτίρια ὅπως τό **Δημοτικό Θέατρο**, τό **Δημαρχεῖο** (με τό Ρολοῖ), τό **Χατζηκυριάκειο Ὀρφανοτροφεῖο**, τή **Σχολή Ναυτικῶν Δοκίμων**, τό **Σταθμό Ἡλεκτρικοῦ Σιδηροδρόμου**, πού είναι ό μεγαλύτερος στήν Ἑλλάδα ἀλλά και σ' ὄλη τήν Ἀνατολή. Ἐχομε νά θαυμάσωμε πολλά μεγάλα ἐργοστάσια, μά πριν ἀπ' ὄλα τό λιμάνι του Πειραιᾶ.

2. Τό κεντρικό λιμάνι του Πειραιᾶ

Στή μέση σχεδόν του Πειραιᾶ ἀνοίγεται τό κεντρικό μεγάλο λιμάνι. Τό στόμιό του είναι φυσικό. Τὰ μεγάλα τεχνικά ἔργα πού ἔγιναν, οἱ προκυμαῖες, οἱ κυματοθραῦστες, οἱ φάροι, οἱ ἐγκαταστάσεις γιά τήν ἐπισκευή τῶν βαποριῶν ἔκαμαν τό λιμάνι τελειότατο.

Ὁ θόρυβος κι ἡ κίνησι ἐδῶ δὲν παύουν ποτέ. Μέρα καὶ νύχτα μπαίνουν καὶ βγαίνουν βαπόρια. Φορτώνουν, ξεφορτώνουν, ἐτοιμάζονται.

Νά, τώρα, ἓνα μεγάλο φορητὸ πησιάζει στὴν προκυμαία. Καθὼς κόβει ταχύτητα καὶ παίρνει στροφή νὰ πλευρίσει, ἡ ἕλικα σηκώνει κύματα κι ἀφρούς. Σφυρίζει βραχνά. Τὸ πλήρωμά του εἶναι στὸ κατὰστρομα, ἐνῶ στὴν παραλία συγκεντρώνονται οἱ **φορτοεκφορτωτές**, οἱ ἐργάτες δηλ. ποὺ θὰ ξεφορτώσουν τὰ ἐμπορεύματα.

Σὲ λίγο τὸ καράβι πλευρίσει κι ἀρχίζει τὸ ξεφόρτωμα. Μεγάλοι **γερανοὶ** τῆς ξηρᾶς, σὰν τεράστια χέρια ἀπλώνονται στ' **ἀμπάρια** τοῦ φορητοῦ, σηκώνουν ἀπάνω μεγάλα σίδερα, κομμάτια κάποιας μηχανῆς, τὰ σφίγγουν, τὰ σηκώνουν ψηλά. Ὑστερα γυρίζουν πρὸς τὸ μέρος τῆς προκυμαίας καὶ τ' ἀπιθώνουν προσεχτικὰ κάτω γιὰ νὰ συνεχίσουν ὕστερα τὸ ξεφόρτωμα.

Τὰ **παλάγκα** (τροχαλίες) καὶ τὰ **βίντζια** τοῦ καραβιοῦ δουλεύουν ἐπίσης. Σηκώνουν ἀπάνω δεμένα μὲ ἀλυσίδες πολλαὰ μαζὶ τσουβάλια ζάχαρι καὶ τὰ κατεβάζουν στὴν ξηρά. Μὲ πολλὴ προσοχὴ καὶ ἀκρίβεια οἱ ἐργάτες χειρίζονται τὰ μηχανήματα. Ἄλλοι κουβαλοῦν στὶς πλάτες τὰ τσουβάλια καὶ κάνουν μεγάλους κανονικούς σωρούς (**ντόκ**). Θᾶρθουν αὐτοκίνητα ἢ βαγόνια τοῦ τραίνου νὰ παραλάβουν τὰ ἐμπορεύματα καὶ νὰ τὰ μοιράσουν σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Στην άλλη προκυμαία δουλεύει τὸ **σιλό**. Εἶναι μιὰ τεράστια ρομφήχτρα. Παίρνει τὸ σιτάρι ἀπὸ τὸ ἀμπάρι τοῦ καραβιοῦ καὶ μὲ εἰδικούς σωλήνες τὸ πηγαίνει ἀπ' εὐθείας στὶς ἀποθῆκες.

Γύρω στὸ λιμάνι πλῆθος κτίρια, ὑπόστεγα, καὶ λογιῆς - λογιῆς ἐγκαταστάσεις. Νά, ἐδῶ εἶναι τὸ **Λιμεναρχεῖο**, ποὺ κανονίζει τὴν τάξι, τὴν ἀσφάλεια, τὴν ἀφιξι καὶ τὴν ἀναχώρησι τῶν καραβιῶν.

Πιὸ πέρα εἶναι τὸ **Τελωνεῖο**. Αὐτὴ ἡ ὑπηρεσία φροντίζει νὰ ἐλέγξη τὰ ξένα ἐμπορεύματα ποὺ μπαίνουν στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ πληρωθῇ ὁ φόρος.

Δεξιὰ, καθὼς κοιτάζομε πρὸς τὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα, εἶναι τὰ **ναυπηγεῖα**. Ἐδῶ κατασκευάζονται ἡδιορθώνονται καράβια. Ὑπάρχουν καὶ **πλωτῆς δεξαμενές**, ποὺ χωροῦν καὶ τὰ πιὸ μεγάλα καράβια.

Πιὸ πέρα τεράστιοι σωροὶ κάρβουνο, ἀποθῆκες μὲ πετρέλαια καὶ ὁ σιδηρόδρομος.

Ἐνα καράβι, μπαίνει ἄλλο βγαίνει, μὲ ὀνόματα ἑλληνικὰ ἢ ξενικά.

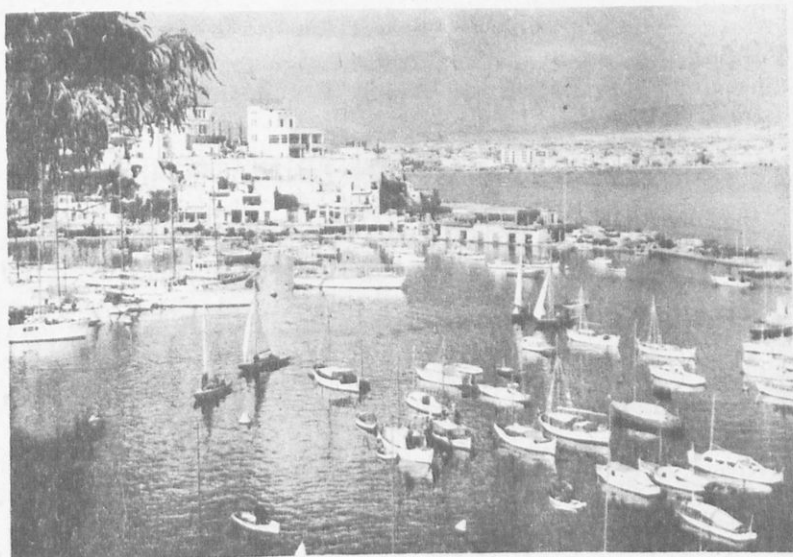
Τὸ κεντρικὸ λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ βομβαρδίστηκε στὶς μέρες τοῦ περασμένου πολέμου. Ἐπαθε πολλὲς ζημιές. Τώρα ἐπισκευάσθηκε. Μπορεῖ νὰ χωρέσῃ ὡς 150 μεγάλα ἀτμόπλοια, 200 ἰστιοφόρα, καΐκια κ.λ.π. καὶ πολλὰ ἀκόμη μικρότερα βαποράκια. Πάνω ἀπὸ 2000 καράβια περνοῦν τὸ χρόνο ἀπὸ τὸ κεντρικὸ λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ.

Χιλιάδες ἄνθρωποι δουλεύουν στὸ λιμάνι. Οἱ λιμενικοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ ναυτεῖς, οἱ ὑπάλληλοι τοῦ λιμένα, οἱ τελωνειακοὶ, οἱ φορτωσφορτωτῆς, οἱ ἐμπορευόμενοι, οἱ αὐτοκινητιστῆς καὶ λογιῆς - λογιῆς ἐργάτες.

3. Τὰ ἄλλα λιμάνια τοῦ Πειραιᾶ

Ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ κεντρικὸ λιμάνι καὶ μετὰ τὴν Πειραιϊκὴ γερσὸνησο εἶναι τὸ λιμάνι τῆς **Ζέας (Πασᾶ - λιμάνι)**. Δὲ μοιάζει μὲ τὸ κεντρικὸ λιμάνι. Ἐδῶ μόνον μικρὰ καΐκια εἶναι ἀραγμένα.

Δυτικώτερα, κάτω ἀπὸ τὴν **Καστέλλα** εἶναι τὸ λιμάνι τῆς **Μου- νιχίας** (τὸ **Τουρκολίμανο**). Εἶναι ὁμορφο λιμανάκι. Ἀράζουν μόνον μικρὰ καραβάκια καὶ βάρκες. Ἀπὸ τὴν ἀντίθετη πλευρὰ (δυτικὰ τοῦ μεγάλου λιμανιοῦ) εἶναι τὸ λιμάνι τοῦ "Ἀη - Γιώργη τοῦ Κερασινοῦ". Ἐδῶ φορτώνουν καὶ ξεφορτώνουν καράβια φορτηγὰ, γιὰτὶ ἐδῶ κοντὰ εἶναι πολλὰ ἐργοστάσια.

4. Οί συνοικίες τοῦ Πειραιᾶ

Περισσότεροι ἀπὸ 400 χιλιάδες κάτοικοι εἶναι συγκεντρωμένοι στὸν Πειραιᾶ καὶ γύρω. Ὁ Δήμος τοῦ Πειραιῶς, δηλαδή ἡ κεντρικὴ πολιτεία ἔχει σήμερα 183 χιλ. κατοίκους.

Ὁ Πειραιᾶς δὲν ἔχει τὴν κοσμικὴ κίνησι οὔτε τὴν ἐπισημότητα τῆς Ἀθήνας. Ἀπὸ τὶς ἀνώτατες σχολὲς ἔχει τὴν Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ Σχολή. Καὶ στὸν Πειραιᾶ ἐδρεύει τὸ Ὑπουργεῖο Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας. Ἐχει πολλὰ σχολεῖα τεχνικά, ὅπως ὁ «Ἀρχιμήδης», ὁ «Προμηθεύς», ἡ σχολὴ τοῦ «Πειραικοῦ Συνδέσμου», ὁ «Ἡφαιστος» καὶ ἄλλες. Αὐτὲς προετοιμάζουν τὰ παιδιά γιὰ τὰ διάφορα χειρωνακτικὰ ἐπαγγέλματα (ξυλουργοὺς, μηχανουργοὺς, ἐφαρμοστὲς, ναυτικοὺς κ.λ.π.).

Οἱ συνοικίες τοῦ Πειραιᾶ εἶναι πυκνοκατοικημένες. Ἐπάνω στὸ λόφο τῆς Πειραιϊκῆς Χερσονήσου εἶναι οἱ συνοικίες **Φρεατύδα**, **Ἅγιος Βασίλειος**, τὰ **Ὑδραῖικα** καὶ δυὸ συνοικισμοὶ τοῦ **Χατζηκυριάκειου** καὶ τῆς **Νέας Καλλιπόλεως**, ποὺ κατοικοῦνται ἀπὸ πρόσφυγες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Στὸ λόφο τῆς Καστέλλας εἶναι οἱ συνοικίες **Προφήτης Ἡλίας**,

Γούβας, Βάβουλα και τὰ **Καμίνια**. Στὸ λιμάνι κοντὰ εἶναι οἱ συνοικίαις **Ἁγιά Σοφιά** καὶ **Ἁγιος Ἐλευθέριος**.

5. Οἱ συνοικισμοὶ τοῦ Πειραιᾶ

Πρὸς τὰ Βόρεια, ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ Πειραιᾶ, ὑπάρχουν οἱ πρὸ πολυάνθρωποι συνοικισμοὶ του, πού τώρα πιά ξεχώρισαν κι ἔγιναν **δῆμοι**.

Ἡ **Νίκαια** (Κοκκινιά) μὲ 83 χιλ. κατοίκους, ὁ **Κορυδαλλὸς** (30 χιλ.), ἡ **Δραπετσώνα** (14 χιλ.), τὸ **Κερατσίνι** (61 χιλ.), τὸ **Μοσχάτο** (18 χιλ.), ὁ **Ἁγιος Ἰωάννης ὁ Ρέντης** (11 χιλ.), τὸ **Νέο Φάληρο** (6000 χιλ.), τὸ **Πέραμα** (14 χιλ. κατοίκους).

Οἱ δῆμοι αὐτοὶ ἦταν προσφυγικοὶ συνοικισμοί. Ἐδῶ εἶναι συγκεντρωμένοι ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐργάτες, γιατί ἐδῶ εἶναι καὶ τὰ μεγάλα ἐργοστάσια.

6. Μὲ τοὺς ἐργάτες τῶν συνοικισμῶν

Ἄντρες, γυναῖκες, ἀκόμα καὶ παιδιὰ δουλεύουν στὰ διάφορα ἐργοστάσια. Δὲν ἔχουν κανένα ἄλλο ἔσοδο. Δὲν ἔχουν καμμιά ἄλλη περιουσία ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δυὸ τους χέρια. Ἡ δουλειά τους εἶναι τὸ πᾶν γι' αὐτούς. Μὰ ἡ δουλειά τους εἶναι τὸ πᾶν καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Τὸ πρωτὶ, μόλις ἀνατείλῃ ἡ μέρα χιλιάδες ἐργάτες εἶναι ἔτοιμοι γιὰ τὴ δουλειά. Ὅχιτὼ ὀλόκληρες ὥρες, πολλὲς φορὲς καὶ περισσότερες, θὰ δουλέψουν κοντὰ στὶς μηχανές, γιὰ νὰ κάμουν τὸ βαμπάκι ροῦχο, τὸ σίδερο κουτάλι, πηρούνι, τὸν ἄμμο ἓνα ὄμορφο ποτήρι καὶ τόσα ἄλλα πράγματα χρήσιμα, πού μὲ ἓνα ὄνομα λέγονται **βιομηχανικὰ προϊόντα**.

7. Ἡ βιομηχανικὴ περιοχή

Οἱ συνοικισμοὶ τοῦ Πειραιᾶ, ἡ **Δραπετσώνα**, τὸ **Κερατσίνι**, τὸ **Μοσχάτο** καὶ ὁ **Ἁγιος Ἰωάννης Ρέντης** ἔχουν τὰ πρὸ πολλὰ καὶ τὰ πρὸ μεγάλα ἐργοστάσια τῆς Ἑλλάδος.

Ἐδῶ ὑπάρχουν οἱ μεγάλοι ἀλευρόμυλοι πού ἀπὸ τὴ μιὰ πόρτα

βάζουν σιτάρι, κι από τὴν ἄλλη πόρτα τ' αὐτοκίνητα φορτώνουν χιλιάδες σάκκους ἀλεύρι διαφόρων ποιότητων, γιὰ πολλές πολιτείες.

Ἐδῶ ὑπάρχουν πολλὰ μακαρονοποιεῖα, ζαχαροπλαστεῖα πὺ κάνουν καραμέλλες, λουκούμια, χαλβάδες καὶ ἄλλα γλυκίσματα. Κονσερβοποιεῖα, οἰνοπνευματοποιεῖα. Ἐργοστάσια πὺ κάνουν λιπάσματα, τζάμια, φάρμακα. Ἄλλα πὺ βγάζουν λάδια, πὺ κάνουν σαποῦνι. Ἡ κατεργάζονται ὀρυκτὰ, χύνουν μέταλλα, κάνουν μηχανήματα κι ἐργαλεῖα. Ἐδῶ κλώθουν τὸ βαμτάκι, κάνουν νήματα κι ὕστερα ὑφάσματα.

Ἐδῶ κατεργάζονται τὰ δέρματα γιὰ νὰ κάνουμε παπούτσια, σόλες κλπ. Ἄλλα ἐργοστάσια κάνουν τσιγάρα. Ἐνα μεγάλο ἐργοστάσιο παράγει τὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα πὺ μοιράζεται στὸν Πειραιᾶ, στὴν Ἀθήνα καὶ στὰ προάστεια γιὰ φωτισμό, γιὰ κίνησι ἐργοστασίων καὶ γιὰ τὴ συγκοινωνία (τράμ, ἠλεκτρικὸς σιδηρόδρομος).

Ἐδῶ ὑπάρχουν κι ἐργοστάσια πὺ κάνουν τὸ χαρτί, γιὰ νὰ γίνουν βιβλία σὰν ἐτοῦτο πὺ διαβάζετε.

Ἐὸ Πειραιᾶς εἶναι τὸ μεγαλύτερο βιομηχανικὸ κι ἐμπορικὸ κέντρο τῆς Ἑλλάδος.

8. Σύντομη ἱστορία τοῦ Πειραιᾶ

Ἐὸ Πειραιᾶς εἶναι ἀρχαῖο λιμάνι. Ὅταν ἡ Ἀθήνα εἶχε μεγάλη προκοπὴ καὶ ἀνάπτυξι, ὁ Πειραιᾶς ἦταν τὸ ἐπίνειο κι ὁ ναύσταθμος τῆς Ἀθήνας. Γιὰ νὰναι πιὸ καλὰ ἀσφαλισμένος τὸν εἶχαν κλείσει μὲ διπλὸ τεῖχος πὺ κατέβαινε ὡς ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Στὰ λιμάνια του εἶχαν χονδρὲς ἀλυσίδες, πὺ τὶς ἄπλωναν, ὥστε νὰ μὴ μπορῆ νὰ μπῆ ξένο καράβι.

Εἶχε καὶ τότε ἀποθήκες, ὑπόστεγα, ὠραῖα κτίρια. Μὰ ἀργότερα ξέπεσε πολὺ. Ὅταν ἐγινε ἡ Ἐπανάστασι τοῦ 1821 ὁ Πειραιᾶς ἦταν ἕνα μικρὸ χωριουδάκι. Στὰ 1835 εἶχε 1.000 περίπου κατοίκους. Μὰ ἀπὸ τότε ἀναπτύχθηκε γρήγορα.

Ὅσο διαρκοῦσε ὁ δεῦτερος παγκόσμιος πόλεμος ὁ Πειραιᾶς βομβαρδίστηκε πολλὲς φορὲς γιὰτὶ ἦταν μεγάλη ναυτικὴ βάση. Ὅ πιὸ φοβερὸς βομβαρδισμὸς ἐγινε ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ ἀεροπορία τὸ Γενάρη τοῦ 1944. Τότε σκοτώθηκαν περίπου 3.500 ἄνθρωποι. Ἄκόμα διακρίνονται τὰ κατεστραμμένα σπίτια, ἐκκλησίες κλπ.

ΔΕΚΑΤΗ ΠΕΜΠΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΤΑ ΠΡΟΑΣΤΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ Ἀθήνα κι ὁ Πειραιᾶς εἶναι πυκνοκατοικημένες πολιτείες. Μὲ θόρυβο, μὲ ζέστη τὸ καλοκαίρι, μὲ σκόνι καὶ μολυσμένον ἀέρα. Ὑπάρχουν ὁμως τὰ προάστια, ὅπου βρῖσκει κανεὶς δροσιά, πρασινάδα, θάλασσα κι εὐχάριστο, ὑγιεινὸ κλίμα.

Εἶναι πιά ὁλόκληρες πολιτείες τὰ προάστια. Εἶναι χτισμένα ἄλλα στὶς ἀκρογιαλιές τοῦ Σαρωνικοῦ κι ἄλλα στὸς πρόποδες τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ τῆς Πεντέλης, σὲ πολὺ ὁμορφες τοποθεσίες.

Ἄλλοτε ἔμεναν οἱ πιδ εὐπορες οἰκογένειες, μόνο τὸ καλοκαίρι. Τὸ χειμῶνα ἐπέστρεφαν στὴν Ἀθήνα ἢ τὸν Πειραιά. Τώρα κατοικοῦν διαρκῶς ἐκεῖ, σὲ ὠραῖα μοντέρνα σπίτια καὶ βίλλες μὲ κήπους, πλάι σὲ ὠραῖες δεντροστοιχίες.

Μεγάλα ἀναπαυτικά λεωφορεῖα κάνουν τὴ συγκοινωνία τῶν προαστίων, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἰδιωτικά μικρὰ αὐτοκίνητα.

Ἄς πάρωμε κι ἐμεῖς τὸ λεωφορεῖο νὰ ἐπισκεφτοῦμε τὰ προάστια.

1. Τὰ προάστια τῆς Πεντέλης

Στὰ δυτικά τῆς Πεντέλης, μέσα στὶς πευκόφυτες πλαγιές τῆς ἡ χαμηλότερα στὸν κάμπο, συναντοῦμε μικρὲς ὠραῖες πολιτείες.

Τὸ **Ψυχικό**. Βρῖσκεται ἀριστερά μας καθὼς ἀνεβαίνομε τὸν πλατὺ ἀσφαλτοστρωμένο αὐτοκινητόδρομο.

Ἐδῶ βλέπομε τὰ ὠραιότερα σπίτια. Πουθενὰ ἄλλου στὴν Ἑλλάδα δὲ βρῖσκει κανεὶς τόσο ὁμορφες οἰκοδομές. Πλούσια σχέδια, ὠραῖα διακόσμηση μὲ μάρμαρα ἢ μὲ ἄσπρη εἶτε κόκκινη πέτρα ἀπὸ τὰ Τουρκοβούνια, πὺ βρῖσκονται στὰ δυτικά.

Ἐχει ἐξαιρετικὸ κλίμα. Προχωρώντας πιδ πάνω συναντοῦμε τὴ **Φιλοθέη** (3 χιλ. κατοίκους), θαυμάσιο προάστιο πὺ πνίγεται μὲσα στὰ δέντρα καὶ τὴν πρασινάδα. Τὸ **Νέο** καὶ **Παλιὸ Ψυχικό** ἔχουν πληθυσμὸ 7 χιλιάδες κατοίκους.

Τὸ **Χαλάνδρι**. Μέσα στὰ πεῦκα τῆς Πεντέλης εἶναι χτισμένο τὸ Χαλάνδρι. Εἶναι παλιὸ προάστιο μὲ πολὺ καλὸ κλίμα καὶ μὲ

15 χιλ. κατοίκους. Ἀνηφορίζοντας πρὸς τὴν Πεντέλη συναντοῦμε τὰ **Βριλήσσια** καὶ πῶ πάνω τὰ **Μελίσσια** (2.500 κατ.). Παντοῦ κυριαροεῖ τὸ πεῦκο, ἡ κουμαριά καὶ τὸ θυμάρι. Ἐδῶ εἶναι χτισμένα θαυμάσια νοσοκομεῖα.

Ἐπάνω στὴν Πεντέλη εἶναι χτισμένα τὰ προάστια **Νέα Πεντέλη** καὶ **Παλιὰ Πεντέλη**. Μοιάζουν μὲ ὄρεινὰ χωριά καθὼς εἶναι χτισμένα στὶς ἀπότομες πετρώδεις πλαγιές καὶ μέσα στὰ πεῦκα.

Στὴν Πεντέλη ὑπάρχει ἓνα παλιὸ **μοναστήρι** κι ἐκκλησία ποῦ ἔγιναν πρὶν 400 χρόνια. Λίγο πῶ πάνω εἶναι ἓνα ἐπίπεδο μέρος μ' ἓνα μικρὸ ἐκκλησάκι τῆς **Ἀγίας Τριάδος**. Στὴν πλατεία, μὲ τὰ πεῦκα γύρω, ξεχωρίζουμε τὴν προτομὴ τοῦ ποιητοῦ **Κώστα Κρυστάλλη**. Ἐδῶ ἀνεβαίνουν πολλοὶ Ἀθηναῖοι γιὰ ἐκδρομὴ καὶ κάνουν κατασκῆνωσι τὸ καλοκαίρι πολλὰ παιδιά.

Πρὸς τὴν κορυφὴ τῆς Πεντέλης ὑπάρχουν πολλὰ **λατομεῖα**, ὅπου βγαίνει τὸ κατάλευκο πεντελίσιο μάρμαρο.

2. Μαρούσι — Κηφισιά — Ἐκάλη

Ἐπιτρέφουμε στὸ Χαλάνδρι καὶ συνεχίζουμε τὸ δρόμο πρὸς τὴν Κηφισιά.

Σὲ λίγο βρισκόμαστε στὸ **Μαρούσι** ἢ **Ἀμαρούσι**, παλιὸ προάστιο τῆς Ἀθήνας. Εἶναι φημισμένο γιὰ τὸ ὑγιεινὸ ξηρὸ κλίμα του καὶ γιὰ τὸ ἄριστο πόσιμο νερό του. Τὰ σπίτια του εἶναι παλιά. Βρίσκονται ἀνάμεσα σὲ ὠραῖες δενδροστοιχίες καὶ ροδοδάφνες. Ἔχει 20 χιλ. κατοίκους. Πολλοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν πτηνοτροφία, τὴ μελισσοκομία καὶ τὴν ἀγγειοπλαστική.

Συνεχίζοντας τὸ δρόμο φτάνουμε στὴν **Κηφισιά**, τὸ ὠραιότερο προάστιο τῆς Ἀθήνας. Ἀπέχει 13 χιλιομ. ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Ἔχει πολλὰ νερὰ ἀπὸ πηγές, ὅπως τὸ **Κεφαλάρι**. Μὲ τὶς δενδροστοιχίες ἀπὸ φουντωτὰ καὶ βαθύσκια πλατάνια, μὲ τοὺς ὠραίους δρόμους τῆς καὶ τὰ μεγάλα καὶ πολυτελῆ ξενοδογεῖα τῆς, χωμένα μέσα στὰ πεῦκα καὶ τὴν πρασινάδα, μοιάζει μὲ ἀτέλειωτη κηπούπολι. Ἔχει 14 χιλ. κατοίκους. Πολλοὶ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν πτηνοτροφία καὶ τὴ μελισσοκομία. Ἄλλοι καλλιεργοῦν πατάτες καὶ φράουλες. Κι ἄλλοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴ δενδροκαλλιέργεια (ἐλιές, κερασιές κλπ.).

Ἡ **Ἐκάλη** εἶναι πρὸ πάνω ἀπὸ τὴν Κηφισιά, χτισμένη μέσα σὲ πυκνὰ πεῦκα στὰ πλάγια τῆς Πεντέλης. Εἶναι ὄλο βίλλες.

3. Τὰ προάστια τοῦ Ὑμηττοῦ

Κάτω ἀπὸ τὰ δυτικὰ πλάγια τοῦ Ὑμηττοῦ εἶναι χτισμένα ὁμορφα μικρὰ προάστια, ὅπως ὁ **Χολαργός** (13 χιλ. κάτοικοι) κι ἡ **Ἁγία Παρασκευὴ** (12 χιλ. κάτοικοι). Ἐδῶ κοντά, σὲ μιὰ γυμνὴ χαμηλὴ κορυφῆ τοῦ Ὑμηττοῦ, εἶναι τὸ παλιὸ μοναστήρι τοῦ **Ἀη-Γιάννη τοῦ Κῦνηγοῦ**, ποὺ χτίστηκε πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια.

Ὁ **Ὑμηττός** στὴν κορυφὴ του (1026 μ.) εἶναι γυμνός. Μόνο πρὸς τὰ νότια, στὴ θέσι Προφήτης Ἡλίας, εἶναι δασωμένη ἡ πλαγιά του, ἀπὸ πυκνὰ πεῦκα. Τὸ γυμνὸ μέρος εἶναι γεμάτο θυμάρια, γι' αὐτὸ παράγεται ἐξαίρετο μέλι. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν Ὑμηττὸ τὸν λένε καὶ **Τρελλό**.

Κάτω ἀπὸ τὸ δάσος εἶναι χτισμένο ἓνα μικρὸ μὰ πολὺ - ὕγιενὸ προάστιο, ἡ **Ἡλιούπολι** (27 χιλ. κάτοικοι). Ἀκόμα ἡ Ἀργυρούπολι (4 χιλ. κάτοικοι), καὶ τὰ Σούρμενα. Ἀπὸ δῶ ἡ θέα πρὸς τὸ Σαρωνικόν, τὸν Πειραιά, τὴν Αἴγινα, τὴ Σαλαμίνα εἶναι ὑπέρογη.

4. Τὰ προάστια τοῦ Σαρωνικοῦ

Μιὰ ἀλυσίδα παραλιακὰ προάστια ἀρχίζει ἀπὸ τὸ **Νέο Φάληρο**.

Τὸ **Νέο Φάληρο** (5 χιλ. κάτ.) εἶναι συνέχεια τοῦ Πειραιᾶ. Εἶναι ἓνας ἐργατικὸς μᾶλλον συνοικισμός. Ἔχει ὠραῖο σταθμὸ τοῦ Ἡλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου. Δίπλα εἶναι τὸ ποδηλατοδρόμιο. Ἐδῶ σκοιῶθηκε ὁ ὀπλαρχηγὸς τῆς Ρούμελης στὴν Ἐπανάστασι τοῦ 21, ὁ Γ. Καραϊσκάκης, στὴ μεγάλη μάχη, στίς 22 Ἀπριλίου 1827.

Τὸ **Παλιὸ Φάληρο** (22 χιλ. κάτοικοι) καὶ τὸ **Καλαμάκι** (8 χιλ. κάτοικοι) ἔχουν ὠραῖες ἐπαύσεις καὶ ὁμορφα κέντρα διασκεδάσεων. Στὴν ἀκρογιαλιά τους χιλιάδες Ἀθηναῖοι κάνουν τὸ καλοκαίρι τὰ θαλασσινὰ λουτρά τους.

Πρὸ κάτω στὸν παραλιακὸ δρόμο εἶναι τὸ **Ἑλληνικόν** μὲ τὸ μεγαλύτερο ἀεροδρόμιο τῆς χώρας μας. Δεκάδες ἑλληνικὰ καὶ ξένα

αεροπλάνα προσγειώνονται κι απογειώνονται στο Έλληνικό κάθε μέρα. Συνδέουν την Ελλάδα με έλληνικές επαρχιακές πόλεις και με πόλεις ξένων κρατών όλου του Κόσμου.

Η **Γλυφάδα** (12 χιλ. κάτοικοι) είναι νέο προάστιο στην ακρογιαλιά του Σαρωνικού και στους πρόποδες του Ύμητου. Έχει καλό κλίμα. Συγκοινωνεί με την Αθήνα και με δεύτερο αυτοκινητόδρομο, το μεσογειακό (λεωφόρος Βουλιαγμένης).

Προχωρώντας νοτιο-ανατολικά, λίγα λεπτά μακριά από τη θάλασσα συναντούμε τη **Βούλα**. Βρίσκεται μέσα στα πεύκα κι έχει περίφημο ξηρό κι υγιεινό κλίμα. Έδω έχουν γίνει ώραια **σανατόρια** («Ασκληπιείον» κλπ.) κυρίως για όσους υποφέρουν από φυματίωσι των κοκκάλων.

Πιο κάτω συναντούμε τη **Βουλιαγμένη**, δίπλα στη θάλασσα κι ανάμεσα στα πεύκα. Έχει ώραια ακρογιαλιά (Λαιμός) πολύ κατάλληλη για θαλάσσια λουτρά. Έχει και θερμά ιαματικά λουτρά, σε μιὰ μικρούλα λίμνη, που έγινε από βύθισμα του εδάφους, ύστερα από σεισμό. Στη Βουλιαγμένη υπάρχει κι ένα όρφανοτροφείο.

Κοντά στη Βουλιαγμένη είναι ή **Βάρη** και ή **Βάρκιζα**.

ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΧΩΡΑ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Τελείωσε ὁ περίπατός μας στὴν Ἀθήνα καὶ στὸν Πειραιᾶ. στὶς μεγάλες συνοικίες καὶ στὰ προάστια. Ἀπὸ σήμερα ξεκινοῦμε γιὰ τὰ περὶχωρα τῆς Ἀττικῆς. Ἔχομε νὰ γνωρίσωμε πολὺ διαφορετικὰ πράγματα ἀπ' αὐτὰ ποὺ συναντήσαμε γύρω στὴν πρωτεύουσα. Θὰ ξανοιγοῦμε σὲ πλατύτερον ὄριζοντα. Στὰ βουνά, στὰ χωράφια καὶ στὶς ἀκρογιαλιές. Θὰ γνωρίσωμε τὴ ζωὴ στὴ μικρὴ πολιτεία, στὸ χωριό. Θὰ πᾶμε στὸ χωράφι τοῦ γεωργοῦ, στὸ ἀμπέλι, στὴ στάνη τῶν κτηνοτρόφων, στὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου.

Ἔχομε πολλὰ ἐνδιαφέροντα πράγματα νὰ μάθωμε. Ἐξέρετε πῶς βγαίνει τὸ τυρί, τὸ κρασί, πῶς ψαρεύουν, πῶς δουλεύουν στὰ ὄρυχεῖα;

Ἐλάτε, λοιπόν, μαζί μας σ' αὐτὸ τὸ ταξιδάκι στὶς κωμοπόλεις καὶ τὰ χωριὰ τῆς Ἀττικῆς.

1. Ἀθήνα—Μεσόγεια—Λαύριο

Μὲ τὸ λεωφορεῖο ἢ μὲ τὴν ὄτομοτρίς τῶν Σ.Π.Α.Π. ποὺ καταλγεί στὸ Λαύριο, μπορεῖ νὰ ἐπισκεφθῆ κανεὶς τὴ νοτιο-ανατολικὴ Ἀττικὴ. Ἐμεῖς προτιμήσαμε τὴν ὄτομοτρίς.

Λίγα χιλιόμετρα μετὰ τὸ Χαλάνδρι στρίβουμε δεξιὰ. Βρισκόμαστε ἀνατολικά τοῦ Ὑμηττοῦ, ὅπου ἀνοίγεται ἡ πεδιάδα τῶν **Μεσογείων**. Εἶναι πανέμορφη. Παντοῦ πρασινίζουν οἱ καλλιέργειες.

Ἀμπέλια, ἐλιές, σιτάρια, κριθάρια. Στὶς πλαγιές τῶν βουνῶν (τοῦ Ὑμηττοῦ δυτικὰ καὶ τῆς Πεντέλης βόρεια) ζωγραφίζονται μὲ βαθυπράσινο χρῶμα τὰ πεῦκα.

Φθάνομε στὴν **Παιανία** ἢ **Λιόπεσι**, (7 χιλ. κάτ.), ὠραία κωμόπολι στὰ ριζὰ τοῦ Ὑμηττοῦ. Εἶναι γνωστὴ γιὰ τὸ καλὸ κρατί, τὸ λάδι, τὸ σιτάρι καὶ τὸ ρετσίμι.

Συνεχίζοντας τὸ ταξίδι μας συναντοῦμε τὸ **Κορωπί** (8 χιλ. κάτοικοι), τὸ **Μαρκόπουλο** (5 χιλ. κάτοικοι), τὰ **Καλύβια** τοῦ Θορικοῦ καὶ πρὸ κάτω τὴν **Κερατέα** (5.500 κάτοικοι). Δυτικὰ τῆς ἔχει τὸ βουνὸ **Πάνειον** (636 μ.) καὶ ἀνατολικά τῆς κάμπο. Ἔχει ἀφθονα νερά.

Μέσα στὸν κάμπο εἶναι κι ἄλλα μικρὰ χωριά. Τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορο κι οἱ χωρικοὶ τὸ καλλιεργοῦν μὲ πολὺ ἐπιμέλεια. Ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῶν Μεσογείων φθάνει στὴν Ἀθήνα τὸ ὠραῖο **σαββατιανὸ** σταφύλι, ὁ μούστος, ἡ ρετσίνα, τὸ λάδι, οἱ ἐλιές, τὸ μέλι καὶ τὸ τυρί.

2. Ὁ τρύγος στὰ Μεσόγεια

Ὅταν ἔρθῃ ὁ **Τρυγητὴς** ὁ μήνας (Σεπτέμβρης) ὅλος ὁ κόσμος βροίσκεται στὸ πόδι. «**Θέρος, τρύγος, πόλεμος**» λένε οἱ χωρικοί. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ὅλοι ἔχουν κάτι νὰ κάμουν. Κανεὶς δὲν κάθεται.

Πολὺ πρωΐ, μὲ τὰ χαράματα, ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ χωριὸ οἱ τρυγητάδες, ἄλλοι ἐπάνω σὲ σοῦστες ἢ σὲ κάρα κι ἄλλοι πεζοί. Οἱ ἄντρες μὲ πλατιᾶς ψάθες στὸ κεφάλι, οἱ γυναῖκες μὲ ἄσπρες κεντητὲς μαντιῆλες. Ἀκούονται χαρούμενες φωνές, τραγούδια. Στὰ πὸ κοντινὰ ἀμπέλια ἄρχισε ὁ τρύγος. Ἄλλοι κόβουν τὰ ὠραῖα τσαμπιά μὲ τὴ γυαλιστερὴ ρόγα καὶ τὰ βάζουν στὰ κοφίνια. Ἄλλοι κουβαλοῦν τὰ κοφίνια στὴν ἄκρῃ τοῦ ἀμπελιοῦ καὶ τὰ φορτώ-

νουν στὰ κάρα. Σὲ μερικά ἀμπέλια ὑπάρχουν πατητήρια ἢ δεξαμενές. Θὰ **πατήσουν** τὰ σταφύλια καὶ θὰ βγάλουν τὸ μούστο. Θὰ τὸν ἀποθηκεύσουν σὲ μεγάλες δεξαμενές ἢ βαρέλια νὰ γίνῃ κρασί ἢ θὰ τὸν στείλουν ἀμέσως στὴν Ἀθήνα, σὲ μεγάλα βαρέλια ἀπάνω στὰ αὐτοκίνητα.

Στὶς γειτονιὲς τῆς Ἀθήνας, στὶς ταβέρνες καὶ στὶς «μάντρες», ἔτοιμάζουν τὰ βαρέλια. Τὰ πλένουν, τὰ ξύνουν καὶ τὰ τοποθετοῦν γιὰ νὰ βάλουν μέσα τὸ μούστο. Μέσα σὲ κάθε βαρέλι βάζουν καὶ μιὰ ποσότητα ρετσίνοι πεύκου. Αὐτὸ προσθέτει γεύσι κι εὐωδιά. Ὑστερα ἀπὸ λίγες ἐβδομάδες ἡ **ξανθὴ ρετσίνα** εἶναι ἔτοιμη καὶ πουλιέται στὰ κρασοπουλειὰ.

Ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια ἡ Ἀττικὴ φημιζόταν γιὰ τὰ κρασιά της. Κι ὁ Θεὸς **Διόνυσος** ἢ **Βάχχος** γνώρισε μεγάλες τιμὲς καὶ δόξες στὴν Ἀθήνα καὶ στὴν Ἀττικὴ. Κάθε φθινόπωρο, ὅταν ἄνοιγαν τὰ καινούργια κρασιά κάνανε μεγάλες γιορτὲς καὶ πανηγύρια (**Πιθοίγια** τὰ λέγανε). Αὐτὴ τὴν ἡμέρα ἐπέτρεπαν καὶ στοὺς δούλους νὰ πίνουν κρασί, ὅσο ἤθελαν, ὥσπου ἔπεφταν κάτω!

3. Τὸ Λαύριο ἢ πόλι τῶν μετάλλων

Ἀφήνομε τὴν πεδιάδα τῶν Μεσογείων καὶ προχωροῦμε νοτιώτερα. Εἴμαστε στὴ **Λαυρεωτικὴ** χερσόνησο. Ἔχει ἔδαφος λοφῶδες μὲ μικροὺς κάμπους καὶ κοιλαδίτσες μὲ πεῦκα, ἀμπέλια καὶ σιτάρια.

Φθάνομε σὲ λίγο στὸ **Λαύριο**. Εἶναι κτισμένο ἐπάνω σὲ καλὸ λιμάνι κι ἀντίκρου ἀπὸ τὴ **Μακρόνησο**, ἓνα ἄγριο καὶ πετρῶδες ξερονήσι.

Τὸ Λαύριο σοῦ δίνει ἀμέσως τὴν ἐντύπωσι βιομηχανικῆς πόλεως. Μὲ τὸν πλατὺ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ, μὲ τὴν καλὴ ἀποβάθρα τοῦ λιμανιοῦ, μὲ τὰ φουγάρα τῶν ἐργοστασίων ποὺ καπνίζουν, τοὺς πλατεῖς δρόμους, τὸν ἐργατικὸ συνοικισμὸ μὲ τὰ ὁμοίομορφα σπιτάκια του. Ἡ κίνησι τῶν δρόμων ἄλλοτε παύει ἄλλοτε φουντώνει, ἀνάλογα μὲ τὶς ὥρες τῆς δουλειᾶς.

Ποῦ χάνονται, λοιπόν, οἱ ἄνθρωποι τοῦ Λαυρίου, ὠρισμένες ὥρες τῆς ἡμέρας; Δουλεῦουν στὰ μεταλλεῖα. Ἄς πᾶμε νὰ τοὺς γνωρίσωμε ἐκεῖ.

4. Στις στοές με τούς μεταλλωρύχους

Ένα στόμιο μέσα στη γη, σάν τεράστιο πηγάδι, καταπίνει κάθε πρωί τούς εργάτες. Έκατοντάδες άνθρωποι, μερικοί με γαλάζιες φόρμες, παίρνουν θέσι και κατεβαίνουν στα βαθιά πηγάδια και στις **στοές**. Μιά ειδική συσκευή κάτω σάν ασσανσέρ και κάτω σάν τριανάκι τούς μεταφέρει στον τόπο της δουλειᾶς.

Συχνά θὰ κατεβούν 150 ὡς 200 μέτρα βαθιά κι ἀπὸ κεῖ θ' ἀκολουθήσουν μὰ στοὰ 500 καὶ πλέον μέτρα γύρω.

Ἡ στοὰ εἶναι στενή. Κάποτε βγάζει νερά. Τὴ διασχίζει μὰ στενή σιδηροδρομικὴ γραμμή, κι ἐπάνω της κυλοῦν βαγονάκια, αὐτὰ πὺν κουβαλοῦν ἐπάνω τὸ μέταλλευμα. Εἰδικὰ φανάρια φέγγουν. Κι ὁ κάθε εργάτης, μὲ σκαπάνη ἢ μὲ τὸ μηχανικὸ τρυπάνι σκάβει, σκάβει διαρκῶς, βγάζει τὸ **μέταλλευμα**. Ἄλλος τὸ **φτυαρίζει** μέσα στὸ βαγονάκι καὶ τὸ στέλλει ἐπάνω.

Αὐτὴ ἢ μαύρη πέτρα, ἀνακατεμένη μὲ χώματα, αὐτὸ τὸ χῶμα μὲ τὴν κίτρινη ἀπόχρωσι, τὸ ἄλλο πὺν μοιάζει μὲ σκουριά εἶναι κι ἀπὸ ἓνα εἶδος μέταλλευμα. Ἄπ' αὐτὸ θὰ βγῆ σίδηρο, τσίγκος, μολύβι, ἀσήμι, (ἀργυρος), χαλκὸς ἢ κάποιες χημικὲς οὐσίες (ἀρσενικὸ κλπ.).

Τὸ σίδηρο θὰ γίνῃ γέφυρα, ἐργαλεῖο, πένα, τὸ μολύβι θὰ γίνῃ σωλήνας τοῦ νεροῦ, τὸ ἀσήμι θὰ γίνῃ ἴσως σταυροδάκι στὸ λαϊμὸ τῆς μικρῆς ἀδελφούλας ἢ δυσκολότηρο τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ μεταλλεύματος γίνεται σὲ εἰδικὰ ἐργοστάσια. Ἐκεῖ πλένεται, μπαίνει σὲ φούρνους καὶ μεγάλα καζάνια, λιώννει, καὶ ξεχωρίζουν οἱ ξένες ἀχρηστες ὕλες (πέτρες, χώματα κλπ.). Πολλὲς φορὲς τὸ μέταλλευμα φορτώνεται στὰ καράβια γιὰ νὰ μεταφερθῆ σὲ ξένες χώρες. Ἐκεῖ θὰ γίνῃ ἢ ἐπεξεργασία του.

Ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ τὸ Λαύριο μὲ τὰ μεταλλεύματά του ἔδινε πλούτη στοὺς Ἀθηναίους. Χιλιάδες δούλοι ἐργάζονταν ἐδῶ, γιὰ νὰ βγῆ τὸ σίδηρο γιὰ τὸ στόλο, τὸ ἀσήμι γιὰ νὰ νομίσματα, ὁ χαλκὸς γιὰ τὰ σκευῆ, τὶς ἀσπίδες κλπ.

Ἡ σημερινὴ πόλι ἔγινε μετὰ τὸ 1864, ὅταν ξανάρχισε ἡ ἐκμετάλλευσι τῶν μεταλλείων ἀπὸ μιὰ γαλλικὴ ἔταιρεία.

Τὸ Λαύριο, μαζί μὲ τὰ χωριουδάκια **Καμάριζα**, **Θορικὸς**, **Σούριζα**, **Μπότσαρι**, **Ἀγριλέζα**, **Σούνιο**, **Βίγλα** ἔχει 7 χιλ. κατοίκους. Ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι τοῦ Λαυρίου εἶναι εργάτες ἢ ὑπάλληλοι στὶς ἐπιχειρήσεις τῶν μεταλλείων.

5. Λαύριο — Σούνιο — Ἀνάβυσσος

Λίγα χιλιόμετρα πρὸς Νότον τοῦ Λαυρίου εἶναι τὸ ἀκρωτήριο **Σούνιο**. Φθάνομε σ' αὐτὸ μ' ἓναν ἀσφαλτοστρωμένον αὐτοκινητόδρομον, πὺν περνάει δίπλα στὴ θάλασσα κι ἀνάμεσα στὰ πεῦκα.

Τὸ Σούνιο (**Κάβο-κολόνες**) εἶναι ἓνας μικρὸς βράχος πάνω στὴ θάλασσα, μὲ τὰ ἐρείπια ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ θεοῦ **Ποσειδῶνα** στὴν κορυφή. Δώδεκα ὥραϊες κολόνες ἀπομένουν ἀπὸ τὸ ναὸ πὺν εἶχαν οἰκοδομήσει οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι στὸ θεὸ τῆς θάλασσας. Τὸ θέαμα ἀπὸ δῶ εἶναι μαγευτικὸ πρὸς τὸ νότιο Αἰγαῖο πέλαγος καὶ τὸ Σαρωνικὸ κόλπο.

Ἀπὸ τὸ Λαύριο ἀκολουθώντας τὴ θαναμία παραλιακὴ λεωφόρο φθάνομε στὴν **Ἀνάβυσσο**, στὰ δυτικὰ τῆς χερσονήσου. Εἶναι ἓνας νέος προσφυγικὸς συνοικισμὸς. Σημασία ἔχουν οἱ μεγάλες **άλυκές** τῆς. Μεγάλες ποσότητες ἀλάτι παράγονται ἐδῶ.

Δίπλα στὴ θάλασσα, σὲ μὰ ὀλόϊσα ἔκτασι, καθαρὴ καὶ χωρισμένη σὲ τετράγωνα (πὺν τὰ λένε **τηγάνια**) διοχετεύουν τ' ἄλυγρον νερὸ τῆς θάλασσας. Μένει ἐκεῖ σὲ μικρὲς - μικρὲς λιμνίτσες ὡσπὺν ὁ ἥλιος τὸ ἐξατμίζει κι ἀπομένει τὸ στερεὸ ἀλάτι. Κατόπιν τὸ σωριάζουν, τὸ τρίβουν καὶ τὸ φορτώνουν γιὰ τὴν ἀγορά.

6. Ἀθήνα — Ραφήνα — Μαραθῶνας

Μὲ τὸ λεωφορεῖο, περνώντας στὰ βόρεια τῆς πεδιάδας τῶν Μεσογείων κοντὰ στὰ **Σπάτα** (6 χιλ. κάτοικοι), φτάνομε στὴ **Ραφήνα** (2 χιλ. κάτοικοι). Εἶναι χτισμένη σὲ εὐφορη πεδιάδα καὶ κοντὰ στὸν ὄρμο Ραφήνας. Εἶναι μεγάλο ἀλιευτικὸ κέντρο. Μαζὶ μὲ τὸ **Πόρτο-Ράφτη**, ποῦ βρίσκεται νοτιώτερα, καὶ μὲ τὸν κόλπο τῶν **Πεταλιῶν** καὶ τὰ νησάκια τοῦς **Πεταλιούς**, δίνει πολὺ ψάρι στὴν Ἀθήνα.

Ὅταν δὲν ἔχη φεγγάρι βλέπεις τ' ἀπογεύματα νὰ ετοιμάζονται στὴν ἀκρογιαλιὰ ψαρόβαρκες, ψαροκάϊκα, μηχανοκίνητα καὶ γρι-γρι γιὰ τὸ νυχτερινὸ ψάρεμα. Οἱ ψαράδες ἀνασκουμπωμένοι, μὲ πρόσωπα ψημένα ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τὴν ἄλμη τῆς θάλασσας διορθώνουν τὰ δίχτυα καὶ συμπληρώνουν τὰ σύνεργά τους.

Ὁρες ὀλόκληρες τὴ νύχτα θὰ τριγυρίζουν στὸ γιὰλὸ ἀπλώνοντας τὰ δίχτυα, τὰ παραγάδια, τὶς τράτες. Εἶναι κοπιαστικὴ ἢ δουλειά. Κάποτε οἱ κόποι πηγαίνουν χαμένοι. Ἡ γιὰτὶ τὰ σύνεργα δὲν εἶναι καλὰ ἢ γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει ψάρι.

Συνεχίζομε τὸ ταξίδι μας πρὸς τὸ **Μαραθῶνα** περνώντας στὸ μάρκος μιὰ στενὴ πεδιάδα, μὲ τὴ θάλασσα δεξιὰ καὶ τὴν Πεντέλη ἀριστερά. Εἶναι κατάφυτη ἀπὸ ἀμπέλια, ἐλιές καὶ καλλιεργημένα χωράφια. Ἐδῶ εἶναι τὰ χωριά **Ἅγιος Ἀνδρέας** καὶ **Νέα Μάκρη**. Περνοῦμε τὸν **Τύμβο τοῦ Μαραθῶνα**, τὸ σημεῖο ὅπου ἔγινε ἡ μεγάλη μάχη καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὸ Μιλτιάδη στρατηγὸ, νίκησαν τοὺς Πέρσες στὰ 490 π.Χ.

Τὸ χωριὸ Μαραθῶνας βρίσκεται στὴ μέση μιᾶς πλατιᾶς εὐφορης πεδιάδας. Ἀπέχει 41 χιλιόμε. ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει ὁ **Μαραθῶνιος δρόμος**, ὅταν γίνονται ἀγῶνες.

Ἡ ἀπόστασι τοῦ δρόμου ὡς τὸ Στάδιο τῆς Ἀθήνας εἶναι 42.195 μέτρα. Θυμίζει τὸ δρόμο τοῦ ταχυδρόμου **Φειδιππίδη**, ποῦ ἔτρεξε στὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ φέρῃ τὴν εὐχάριστη εἰδησι τῆς νίκης στὸ Μαραθῶνα.

— **Χαίρετε, νενικήκαμεν**» πρόφτασε νὰ τοὺς εἰπῇ καὶ ἔπεσε πεθαμένος ἀπὸ τὴν κούρασι.

7. Ἡ λίμνη τοῦ Μαραθώνα

Δυτικὰ τοῦ χωριοῦ σὲ μιὰ βαθιὰ χαράδρα εἶναι ἡ τεχνητὴ **λίμνη τοῦ Μαραθώνα**. Ἐδῶ ἔσμιξαν τὰ νερὰ πολλῶν χειμάρρων, ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὴν **Πάρνηθα** καὶ τὸ **Μαυροβούμι**. Ἐκλείσαν, λοιπόν, τὴν χαράδρα μ' ἓναν ψηλὸ γερὸ τοῖχο (**φράγμα**) καὶ ἔγινε πίσω ἡ λίμνη. Τὰ νερὰ τῆς μεταφέρονται γιὰ τὴν ὕδρευσι τῆς Ἀθήνας, τοῦ Πειραιᾶ καὶ τῶν προαστίων.

Τὸ μεγάλο ἔργο τοῦ φράγματος, τὸ καθάρισμα τοῦ νεροῦ, τὸ ὕδραγωγεῖο καὶ τὸ δίκτυο τῆς διανομῆς ἀνέλαβε ἡ ἀμερικανικὴ εἰταιρεία Οὐλέν. Ἡ ὕδρευσι ἀπὸ τὸν Μαραθώνα ἀρχισε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1929. Γιὰ τὴ λίμνη τοῦ Μαραθώνα μιλήσαμε καὶ παρὰπάνω.

8. Ἀχαρνές — Ἀφίδνες κλπ.

Μὲ τὸ τραῖνο (Σ.Ε.Κ.) φθάνομε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὶς **Ἀχαρνές** ἢ **Μενίδι** (16 χιλ. κάτοικοι). Ἡ πόλι εἶναι κτισμένη στὸν κάμπο, ποὺ σχηματίζεται κάτω ἀπὸ τὶς νότιες πλαγιὲς τῆς Πάρνηθας. Ἔχει καλὸ κλίμα καὶ ἄριστο νερό. Εἶναι τόπος γεωργικὸς. Παράγει σιτάρι, κριθάρι, σανά, πατάτες, λαχανικά, σταφύλια, κρασί, λάδι καὶ γάλα.

Κοντὰ στὶς Ἀχαρνές εἶναι τὸ ἀεροδρόμιο τοῦ **Τατοῦ** καὶ ἡ πευκόφυτη περιοχὴ **Δεκέλεια**, ὅπου βρίσκονται τὰ θερινὰ Βασιλικὰ ἀνάκτορα. Στὰ νοτιο-ανατολικά εἶναι οἱ κωμοπόλεις **Ἡράκλειο** (12 χιλ. κάτοικοι) καὶ **Κουκουβάουνες** (7 χιλ. κάτοικοι).

Στὰ δυτικὰ εἶναι τὰ χωριά **Ἄνω καὶ Κάτω Λιόσια** (31 χιλ. κάτοικοι) καὶ **Φυλὴ (Χασιά)**. Στὶς πλαγιὲς τῆς Πάρνηθας βόσκουν κοπάδια.

Μ' ἓνα δρόμο ὅλο στροφῆς ἀνηφορικῆς στὴ γυμνὴ πλαγιά, φτάνομε ψηλὰ στὶς κορφῆς τῆς Πάρνηθας. Εἶναι ἐλατόφυτες. Τὸ καλοκαίρι, ὅταν ἡ ζέστη κάτω στὴν Ἀθήνα εἶναι ἀνυπόφορη, ἐδῶ ἔχει δροσιὰ καὶ ἡ μυρωδιὰ ἀπ' τὸ ρετσίμι τοῦ ἐλάτου εἶναι πολὺ εὐχάριστη. Τὸ χειμῶνα πέφτει χιόνι. Ὑπάρχει καὶ τουριστικὸ περίπτερο γιὰ τοὺς ἐκδρομεῖς καθὼς καὶ τὸ μεγάλόπρεπο καινούργιο ξενοδοχεῖο «Μὸν Παρνές».

Ἄπο τὸ Μενίδι συνεχίζοντας τὸ ταξίδι μας μὲ τὸ τραῖνο περνοῦμε ἀνάμεσα ἀπὸ πεῦκα κι ἀμπέλια. Δίπλα μας εἶναι τὰ χωριά **Μπάφι, Σταμάτα, Μπογιάτι.**

Τώρα εἶμαστε στὰ δυτικά τῆς λίμνης τοῦ Μαραθώνα καὶ στὶς ἀνατολικές πλαγιές τῆς Πάρνηθας. Φτάνομε στὶς **Ἀφίδνες** ἢ **Κιοῦρκα**. Γύρω εἶναι πεῦκα κι ἀμπέλια.

Ἄπο τὰ Κιοῦρκα, καθὼς προχωροῦμε μὲ τὸ τραῖνο ἀντικρύζομε δεξιὰ μας τὸ χωριὸ **Καπανδρίτι** καὶ πρὸ πέρα τὰ χωριά **Γραμματικό** καὶ **Βαρνάβα** καὶ σὲ λίγο φτάνομε στὴ **Μαλακάσα**. Ἄπο ἐδῶ μὲ αὐτοκίνητο προχωροῦμε στὰ βόρεια, κατηφορίζοντας πρὸς τὴν παραλία καὶ φθάνομε στὸν ὄμορφο κάμπο τοῦ **Ἔρωπου**, μὲ τὰ χωριά **Μήλεσι, Ἔρωπος, Συκάμιнос** καὶ **Μαρκόπουλο**. Στὴν ἀκρογιαλιά εἶναι ἡ **Σκάλα Ἔρωπου** καὶ τὰ **Νέα Παλάτια**, μὲ καλὸ λιμανάκι.

Ἐδῶ ψαρεῦεται ἀρκετὸ ψάρι, ποῦ τὸ στέλνουν στὴν Ἀθήνα.

Στοὺς βορειότερους πρόποδες τῆς Πάρνηθας, κι ἀπάνω στὴν πεδιάδα τοῦ Ἔρωπου, δίπλα στὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, εἶναι ἡ **Αὐλώνα** ἢ **Κακοςάλεσι**. Μέσα στὸν κάμπο περνᾷ ὁ ποταμὸς **Ἄσωπος**. Ἐδῶ τελειώνει ἡ Ἀττικὴ. Πιὸ πάνω εἶναι πιά ὁ νομὸς Βοιωτίας.

9. Τὸ ρετσίφι τῶν πεύκων

Οἱ περισσότεροι κάτοικοι τῶν Κιοῦρκων καὶ τῶν γύρω χωριῶν ἀσχολοῦνται μὲ τὸ μάζεμα τοῦ ρετσίφιου.

Ἄς δοῦμε πῶς γίνεται ἡ δουλειὰ αὐτὴ:

Κάθε καλοκαίρι οἱ χωριάτες ἀνεβαίνουν στὸ δάσος καὶ μ' ἓνα κοφτερὸ ἐργαλεῖο (σκελάρι) ξεφλουδίζουν τὸν κορμὸ τοῦ πεύκου ὡς πέντε - ἕξι πόντους πλάτος καὶ μᾶκρος δυὸ περίπου μέτρα. Στὸ κάτω μέρος, ἐκεῖ ὅπου τελειώνει τὸ ξεφλούδισμα, καρφώνουν ἓνα μικρὸ δοχεῖο (κουτὶ ἀπὸ τενεκέ). Σὲ λίγες μέρες ἀρχίζει νὰ «κλαίη» τὸ πεῦκο, νὰ τρέξη δηλαδὴ ρετσίφι, ποῦ συγκεντρώνεται μέσα στὸ δοχεῖο.

Ὅταν γεμίση τὸ δοχεῖο, τὸ ἀδειάζουν καὶ μεταφέρουν τὸ ρετσίφι στὴν ἀγορά.

Ξερετε τί χρειάζεται τὸ ρετσίφι; Τὸ βάζουν στὸ κρασί ἢ τὸ κάνουν νέφτι, κολοφώνιο κι ἄλλες οὐσίες χρήσιμες στὴ βιομηχανία καὶ στὸ ἐμπόριο.

10. Ἀθήνα — Ἐλευσίνα

Μὲ τὸ λεωφορεῖο τραβοῦμε πρὸς τὰ δυτικά, γιὰ τὴν Ἐλευσί-
να, ἀκαλουθώντας τὴν πλατεῖα λεωφόρο τῶν Ἀθηναίων. Ἐμεῖς
παίρνομε τὴν «Γερά Ὀδό». Ὁ δρόμος αὐτὸς ἀκόμα καὶ σήμερα
ἔχει τὸ ἀρχαῖο του ὄνομα. Τὸ ἔδωσαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες γιὰ τὴν
ὠδήγοῦσε στὸ μεγάλο θρησκευτικὸ κέντρο τῆς Ἐλευσίνας.

Ἀριστερὰ ἀντικρούζομε τὸ βουνὸ **Αἰγάλεω**, ἄγριο καὶ γυμνὸ στὶς
κορυφές. Περνοῦμε δίπλα στὸ **Χαϊδάρι**, ὅπου οἱ Γερμανοὶ εἶχαν τὸ
φοβερὸ στρατόπεδο καὶ ἔκλειναν πολλοὺς πατριῶτες στὰ χρόνια τῆς
κατοχῆς.

Περνοῦμε τὸ Δρομοκαῖτειο Ψυχιατρεῖο, καὶ τὸ Κρατικὸ Ψυ-
χιατρεῖο καὶ φτάνομε στὸ **Δαφνί**. Ἐδῶ ὑπάρχει ἓνα παλιὸ Μονα-
στήρι μὲ καλλιτεχνικὲς εἰκόνες καὶ θαυμάσιες τοιχογραφίες ἀπὸ
ψηφιδωτά. Ἀκόμη στὸ Δαφνί ὑπάρχει καὶ τουριστικὸ περίπτερο
καὶ στὸ γῶρο αὐτὸ κάθε Σεπτέμβρη γίνεται ἡ γιορτὴ τοῦ κρασιοῦ.

Ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ Αἰγάλω, στὴν παραλία, λέγεται **Σκαμαγκάς**. Ἐδῶ εἶναι τὰ **μεγάλα ναυπηγεῖα**. Ἕνας παραλιακὸς δρόμος πηγαίνει πρὸς τὸ **Πέραμα** καὶ τὴν **Ἀμφιάλη** τοῦ Πειραιᾶ. Δεξιὰ μας εἶναι ἡ μικρὴ τεχνητὴ λίμνη τοῦ **Κουμουνδούρου**.

Καθὼς προχωροῦμε, δεξιὰ πρὸς τὸν Ἀσπρόπυργο βλέπουμε τὰ **Διυλιστήρια Πετρελαίων** καὶ ἀριστερά μας πρὸς τὴ θάλασσα πολλὰ ἐργοστάσια ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα ξεχωρίζει ἡ χαλυβουργικὴ. Σὲ λίγο φτάνομε στὴν **Ἐλευσίνα**.

Εἶναι μιὰ ὠραία πόλι (15 χιλ. κάτοικοι) χτισμένη ἐπάνω σὲ πλατὺ κόλπο. Ἐχει ὠραῖο λιμάνι, πολὺ ἀσφαλισμένο, μὲ καλὲς ἀποβάθρες. Πολλὰ βαπόρια φορτώνουν καὶ ξεφορτώνουν.

Εἶναι βιομηχανικὴ πόλι. Ἐχει ἐργοστάσια ποὺ κάνουν τσιμέντα, σαπούνη, λάδι, χρώματα, γυαλί, οἶνοπνευματώδη ποτά, κρασιά, νέφτι, κολοφώνιο κλπ.

11. Ὁ κάμπος τῆς Ἐλευσίνας.

Στὰ βόρεια τῆς πόλεως ἀπλώνεται ὠραῖος κάμπος. Δυτικὰ ἔχει τὸ βουνὸ Πατέρας. Βόρεια τὴν Πάρνηθα καὶ ἀνατολικά τὸ Αἰγάλεω καὶ τὸ στενὸ ἄνοιγμα πρὸς τὰ Λιόσια. Τὴ διασχίζει ὁ σιδηρόδρομος Πελοποννήσου, ποὺ περνáει καὶ ἀπὸ τὴν Ἐλευσίνα.

Μέσα στὸ κάμπο εἶναι πολλὲς κωμοπόλεις καὶ χωριὰ ὅπως ὁ **Ἀσπρόπυργος** (8 χιλ. κάτ.), ἡ **Μάντρα**, (5.500 κάτ.) ἡ **Μαγούλα**. Εἶναι πλούσια γεωργικὰ χωριά. Καλλιεργοῦν ἀμπέλια, κηπευτικά (πατάτες, μελιτζάνες, ντομάτες κλπ.) ποὺ τὰ στέλλουν στὴν ἀγορὰ τῆς Ἀθήνας. Μὰ πιὸ πολὺ καλλιεργοῦν τὸ σιτάρι. Τὰ χωράφια ποὺ δίνουν καλὴ ἐσοδεῖα, μὰ καὶ οἱ γεωργοὶ ἐργάζονται μὲ πολλὴ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμέλεια. Ἀπὸ τὸ φθινόπωρο ἀρχίζει ἡ δουλειὰ στὰ χωράφια, τὸ ὄργωμα καὶ ἡ λίπανσι μὲ γημικὰ λιπάσματα. Ὑστερα ἔρχεται ἡ σπορά. Τὴν ἄνοιξι θὰ γίνῃ τὸ βοτάνισμα.

Ὁ θέρος, ὅταν μάλιστα τύχη νάβῃ καλὴ ἢ σοδειά, εἶναι μεγάλο πανηγύρι. Ὅλος ὁ κόσμος τῶν χωριῶν στὸ πόδι. Θερίστρες μὲ ἄσπρα μαντήλια, μὲ δρεπάνια, οἱ ἄντρες μὲ σοῦστες καὶ κάρρα, ξεκινοῦν γιὰ τὰ χωράφια. Θερίζουν - θερίζουν μέσα στὴ ζέστη τοῦ Θεριστῆ (Ἰουνίου) ἐνῶ ἄλλοι μαζεῦουν τὰ δεμάτια καὶ τὰ φορτώνουν στὰ κάρρα. Τὰ μεταφέρουν στ' ἀλώνια ἢ ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἀλωνιστικὴ μηχανή.

12. Μῦθοι καὶ ἱστορίες γιὰ τὴν Ἐλευσίνα

Στὸ κέντρο τῆς σημερινῆς Ἐλευσίνας βλέπει κανεὶς τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια (κτίρια κατεστραμμένα, μαρμάρινες κολόνες, ἀγάλματα κλπ.). Ἐδῶ στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἦταν τὸ **Ἱερόν τῆς Ἐλευσίνος**, δηλαδή μέρος οὗπου γίνονταν θρησκευτικὲς τελετὲς τῆς θεᾶς Δήμητρας. Τὶς ὠνόμαζαν **Ἐλευσίνα Μυστήρια**.

Πολλὲς ἱστορίες ἔλεγαν γιὰ τὴν Δήμητρα τὴν θεὰ τῆς γεωργίας. (Ὁ δάσκαλός σας ἢ ἡ διδασκάλισσά σας θὰ σᾶς διηγηθῆ τὸ μῦθο τῆς Δήμητρας καὶ τῆς κόρης της Περσεφόνης).

Δυὸ φορές τὸ χρόνο γίνονταν μεγάλες γιορτὲς καὶ πανηγύρια γιὰ τὴν θεὰ Δήμητρα. Κάθε Φλεβάρη, ὅταν ἀρχίζει ἡ ἀνοιξιάτικη καὶ κάθε Σεπτέμβρη ὅταν τελεῖωνε ἡ βλάστηση.

Τὰ **Ἐλευσίνα Μυστήρια** ἦταν ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες θρησκευτικὲς τελετὲς τῆς ἀρχαιότητος. Κι ὁ δρόμος ποὺ περνοῦσε ἡ **πομπή** κατεβαίνοντάς ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα γιὰ τὴν Ἐλευσίνα ὠνομαζόταν **Ἱερά Ὀδός**.

13. Ἐλευσίνα — Ἐρυθραὶ

Ἀπὸ τὴν Ἐλευσίνα κι ἀπὸ τὴν Μάνδρα περνάει ὁ αὐτοκινητόδρομος ποὺ ἐνώνει τὴν Ἀθῆνα μὲ τὴν βόρεια Ἑλλάδα, (Λαμία, Λάρισα, Θεσσαλονίκη κλπ.). Εἶναι ἀνηφορικός, στὶς πλαγιὲς τῶν βουνῶν **Πατέρας, Κιθαιρώνας, Πάστρα**. Ἄλλου εἶναι ἀδεντρὲς κορφές, βράχια κατὰξερὰ, ἀλλοῦ τοῦφερες πεῦκα, ἀλλοῦ χωράφια.

Λίγο πρὶν πάνω εἶναι τὸ στενὸ τῆς **Κάζας**. Ἀριστερὰ τοῦ δρόμου εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πρὶν μεγάλα χωριά, τὰ **Βίλλια** (2.500 κάτ.) ἀνάμεσα σὲ δάση ἀπὸ πεῦκα. Οἱ χωρικοὶ μαζεύουν ρετινὴν, κόβουν

δέντρα γιὰ κάρβουνα καὶ καυσόξυλα, καλλιεργοῦν τὸ σιτάρι, τὸ ἀμπέλι.

Τελευταία κωμόπολι τῆς Ἀττικῆς πρὸς τὴν Βοιωτία εἶναι οἱ **Ἐρυθρὲς ἢ Κριεκούκι** (3.500 κάτ.) μεγάλο γεωργικὸ καὶ κτηνοτοσφικὸ χωριό.

14. Μὲ τοὺς κτηνοτρόφους τοῦ Κιθαιρώνα

Ὁ Κιθαιρώνας εἶναι ἓνα μεγάλο βουνό (1409 μ.) πὸν οἱ δυτικὲς πλαγιές του βρέχονται ἀπὸ τὸ Κορινθιακὸ κόλπο. Οἱ ἀνατολικὲς πλαγιές του σμίγουν μὲ τὴν Πάρνηθα στὸ ὄροπέδιο τῆς **Σκούρτας** (520 ὑψόμετρο). Ἡ κορυφὴ τοῦ Κιθαιρώνα εἶναι κατάφυτη ἀπὸ πεῦκα κι ἔλατα καὶ βοσκὲς γιὰ κοπάδια. Εἶναι ὄμορφο βουνό, μὲ μαγευτικὲς πλαγιές καὶ φαράγγια.

Ἄς δοῦμε πῶς ζοῦν οἱ κτηνοτρόφοι τοῦ βουνοῦ.

Μένουν σὲ καλύβες ἀπὸ ξύλα, κλαδιὰ καὶ χόρτα. Οἱ γυναῖκες γνέθουν τὸ μαλλί, πλέκουν, ὑφαίνουν ροῦχα καὶ κουβέρτες πλουμιστὲς καὶ φροντίζουν γιὰ τὸ νοικοκυριό. Οἱ ἄνδρες εἶναι τσοπάνηδες στὰ πρόβατα. Τὰ ὀδηγοῦν στὴ βοσκὴ τὰ χαράματα, ὕστερα, τὲς πρωινὲς ὥρες, τὰ πηγαίνουν στὴ σιάνη ὅπου τ' ἀρμέγουν σὲ μεγάλη ξύλινα δοχεῖα (**καρδάρες**). Τὸ μεσημέρι τὰ πρόβατα «σταλίζουν» σὲ μιὰ σιὰ. Τ' ἀπόγευμα θὰ πᾶνε πάλι στὴ βοσκὴ καὶ θὰ γίνῃ ὕστερα καὶ δεῦτερο ἄρμεγμα.

Τὸ γάλα τὸ πῆζουν τυρί. Ἀφοῦ τὸ ἀλατίσουν τὸ στέλλουν στὴν ἀγορά.

Τὸ φθινόπωρο τὰ κοπάδια ἀφήνουν τὰ βουνά. Θὰ κατεβθοῦν νὰ «ξεχειμωνιάσουν» στὸν κάμπο τῆς Ἐλευσίνας ἢ τῶν Μεγάρων, ὅπου δὲν πέφτει χιόνι κι εἶναι γλυκὸ τὸ κλίμα.

Στὸ ὄροπέδιο τῆς Σκούρτας συναντοῦμε τὰ χωριὰ πὸν τὰ λένε **Δερβενοχώρια**: Τὴν **Πύλη**, τὸ **Πάνακτο**, τὰ **Καβάσιλα**, τὴν **Στεφάνη**, τὴν **Σκούρτα**.

Πολλὰ χωριὰ καὶ πολλὲς τοποθεσίες ἐδῶ ἔχουν ξενικὰ ὀνόματα. Αὐτὸ τὸ συναντοῦμε σ' ὅλη τὴν Ἀττικὴ.

Εἶναι **ἀρβανίτικα** ὀνόματα. Καὶ στὰ χωριὰ οἱ ἠλικιωμένοι χωρικοὶ μιλοῦν ἀρβανίτικα. Ἔχει ἀπομείνει ἀπὸ τὸν καιρὸ πὸν εἶχαν κατέβει καὶ κατοίκησαν ἐδῶ ὀμάδες Ἀλβανῶν (πρὶν ἀπὸ 700 περίπου χρόνια).

15. Ἐλευσίνα — Μέγαρα

Ὁ σιδηρόδρομος καὶ ὁ αὐτοκινητόδρομος πρὸς τὴν Πελοπόννησο μᾶς φέρει ἀπὸ τὴν Ἐλευσίνα στὰ **Μέγαρα**. Εἶναι μιὰ ὀραία πόλι (16 χιλ. κάτ.), ἐνάμισυ χιλιόμετρο μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, κτισμένη ἀνάμεσα σὲ δυὸ λόφους. Ἔχει ἀξιόλογα ἐργοστάσια, ὅπου

βγάζουν λάδι από τις έλιές, κάνουν οίνοπνευματώδη ποτά κατεργάζονται τὸ ρετσίνι καὶ βγάζουν νέφτι καὶ κολοφώνιο.

Γύρω στὰ Μέγαρα ὑπάρχει εὐφορος κάμπος. Παράγει σιτάρι, έλιές, κτηνοτροφικά προϊόντα καὶ μέλι. Φημισμένη εἶναι καὶ ἡ ρετσίνα του. Ἀκόμη ἔχει πολλὰ πτηνοτροφεία.

Τὰ Μέγαρα εἶναι ἀρχαία πόλι.

Ὁ δρόμος προχωρώντας γιὰ τὴν Πελοπόννησο περνάει δίπλα στὴ θάλασσα, σὲ βραχίωδη μέρη ὅπως οἱ **Σκειρωνίδες πέτρες** (Κακὴ Σκάλα). Ἐδῶ, ὅπως λέει ἡ Μυθολογία, γκρέμισε ὁ Θησέας τὸ ληστή Σκείρωνα. Ἀπὸ πάνω (δεξιὰ) τὸ βουνὸ εἶχε ἄλλοτε πεῦκα. Μὰ τὰ βλέπομε καυένα ἀπὸ τοὺς ἀπρόσεχτους χωρικούς, τσοπάνηδες ἢ ἐκδρομεῖς. Τί ἀσκήμα, ἐκεῖ πού τὸ πράσινο χρώμα σκέπαζε πρὶν τὶς πλαγιές!

Σὲ λίγο φθάνομε στὰ σύνορα τῆς Ἀττικῆς μὲ τὴν Πελοπόννησο, λίγο πρὶν ἀπ' τὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου.

ΔΕΚΑΤΗ ΕΒΔΟΜΗ ΕΝΟΤΗΤΑ
ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ

1. Πειραιάς — Σαλαμίνα

Μ' ένα μικρό βενζινόπλοιο ξεκινούμε από τὸ λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ καὶ πλέομε πρὸς τὴ **Σαλαμίνα**. Τὸ νησί αὐτὸ βρίσκεται πολὺ κοντὰ στὴν ξηρὰ τῆς Ἀττικῆς. Φαίνονται κιόλας τὰ χαμηλὰ γυμνά βουνά του καὶ τὰ πολλὰ του ἀκρωτήρια.

Ἀφήνομε ἀριστερά μας τὸ μικρὸ ξερονήσι **Ψυττάλεια** (οἱ ναυτικοὶ τὸ λένε **Λειφοκουτάλα**). Δεξιὰ μας ἡ ἀκρογιαλιὰ τῆς Ἀττικῆς μὲ τὸ **Πέραμα** καὶ τὸ τριανάκι του. Καὶ πιδὸ μπρὸς τὸ νησάκι **Ἅγιος Γεώργιος**, στὸ στενὸ ἀνάμεσα στὴν Ἀττικὴ καὶ στὴ Σαλαμίνα.

Ἐδῶ εἶναι ὁ **Ναύσταθμος**. Ξεχωρίζομε πολλὰ πολεμικὰ καράβια καὶ στὸ βράχο τῆς Σαλαμίνας διάφορα κτίρια.

Σὲ λίγο ἔχομε κιόλας φτάσει στὰ **Παλούκια**, στὸ λιμανάκι τοῦ νησιοῦ, μὲ τὰ ψαράδικα καΐκια του. Ἀπὸ δῶ ἕνας αὐτοκινητόδρομος, ἀνάμεσα ἀπὸ γυμνοὺς λοφίσκους καὶ ἀμπέλια, μᾶς ὀδηγεῖ στὴ **Σαλαμίνα**, (11 χιλ. κάτ.), τὴν πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ. Βρίσκεται στὸ βάθος τοῦ κόλπου, ποὺ εἰσχωρεῖ ἀπὸ τὰ δυτικά ὡς τὴ μέση τοῦ νησιοῦ.

Εἶναι μιὰ μικρὴ πολιτεiouλά, μὲ μικρὰ σπίτια. Οἱ κάτοικοί της, ὅπως καὶ ὅλου τοῦ νησιοῦ, ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ψάρεμα. Ἄλλοι εἶναι ἐργάτες καὶ γεωργοί.

Ἄλλες κωμοπόλεις καὶ χωριά τοῦ νησιοῦ εἶναι τὰ **Ἀμπελάκια**, (3 χιλ. κάτ.), τὸ **Καματερό**, τὰ **Σελήνια**, στ' ἀνατολικά, τὸ **Αἰάντειο** στὸ κέντρο, καὶ τὸ **Σατερλῆ** στὰ νότια.

Εἶναι ὅλα παθάλια. Νερὸ δὲν ὑπάρχει πουθενά. Γι' αὐτὸ συγκεντρώνουν σὲ δεξαμενὲς τὰ νερὰ τῆς βροχῆς. Οἱ χωρικοὶ καλλιεργοῦν στὰ χωράφια, σιτάρια, ἀμπέλια καὶ ἐλιές. Πολλοὶ ἄντρες λείπουν τὸν περισσότερο καιρὸ μὲ τίς τράτες καὶ τὰ γρι-γρι γιὰ ψάρεμα.

Ἡ Σαλαμίνα ἔμεινε ἀθάνατη στὴν ἱστορία μας γιατί ἐδῶ ἔγινε ἡ μεγαλύτερη ναυμαχία τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς. Ἐδῶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοί τους μὲ τὸ στόλο τους νίκησαν καὶ κατέστρεψαν τὸ στόλο τῶν Περσῶν στὰ 480 πρὸ Χριστοῦ.

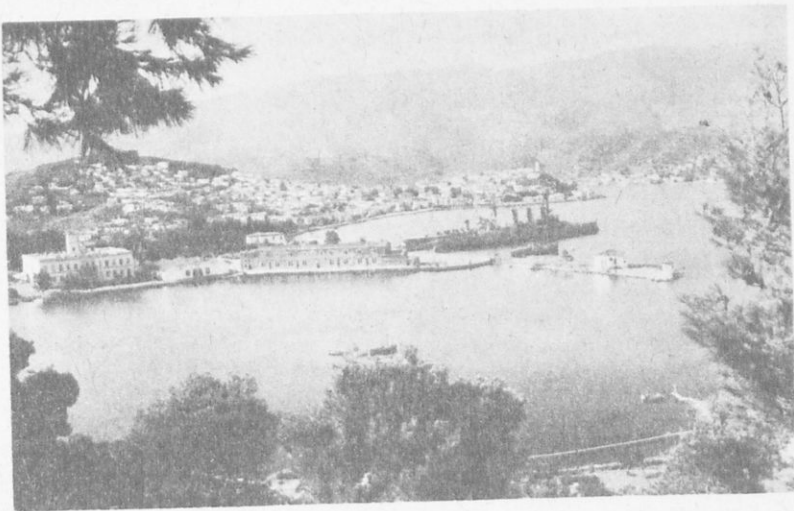
2. Πειραιάς — Αίγινα

Με βενζινόπλοιο από τὸν Πειραιά, πᾶμε στὴν **Αἴγινα**. Εἶναι ἓνα τριγωνικὸ νησί, στὰ νότια τῆς Σαλαμίνας. Φθάνομε στὸ λιμάνι τῆς **Αἴγινας** (5 χιλ. κάτοικοι) στὰ δυτικὰ τοῦ νησιοῦ. Εἶναι ἓνα μικρὸ τεχνητὸ λιμανάκι. Ἡ πολιτεία εἶναι μικρὴ κι ὁμορφὴ μὲ ὠραῖα σπιτάκια, τὰ περισσότερα παλαιά. Γιὰ λίγο καιρὸ ἦταν ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσι.

Ἄπ' ἐδῶ ξεκινάει ἓνας αὐτοκινητόδρομος ποὺ πάει ὡς κοντὰ στὴ δυτικὴ ἄκρη τοῦ νησιοῦ, ἐκεῖ ποῦ εἶναι τὰ ἐρεῖπια ἐνὸς ἀρχαίου ναοῦ τῆς **Ἀφαιάς**.

Υπάρχουν κι ἄλλοι μικρότεροι αὐτοκινητόδρομοι ποὺ συνδέουν τὰ μικρὰ χωριουδάκια, **Ἅγιοι Ἀσώματοι, Μεσαγρός, Βαθύ, Χαλασμένη, Κοντὸς** κλπ. Τὸ ἔδαφος γύρω εἶναι λοφῶδες, μὲ πολλὰ πεῦκα καὶ θάμνους.

Οί κάτοικοι τοῦ νησιοῦ εἶναι 10 χιλ. περίπου. Ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν ψαρική. Ἐδῶ βγαίνουν ὄμοια σύκα (τὰ βασιλικά), σταφύλια, κρασιά καὶ τὰ ὄμοια φυστίκια. Στὰ κανατάδικα φτιάχνουν τὰ γνωστά **Αἰγινίτικα κανάτια**. Παλαιότερα οἱ Αἰγινίτες ἦταν φημισμένοι **σφουγγαράδες**.

Νοτιώτερα ἀπὸ τὴν Αἴγινα εἶναι τὸ νησί **Πόρος** (4.500 κατ.) μὲ τὰ πολλὰ πεῦκα καὶ τὸ περίφημο λεμονοδάσος του. Λυτικά εἶναι ἡ γεροσόνησος τῶν **Μεθάνων**, μὲ τὰ θαυμάσια ἱαματικά λουτρό, πὸν εἶναι κομμάτι τῆς Πελοποννήσου. Ἀπὸ τὸν Πόρο συνεχίζοντας τὸ ταξίδι φτάνομε στὴ δοξασμένη νῆσο **Ἵδρα** (3 χιλ. κατ.) τὴν πατρίδα τοῦ Μιαούλη, τοῦ Κουντουριώτη καὶ ἄλλων. Πιὸ πέρα στὸν Ἀργολικὸ κόλπο εἶναι τὸ νησί **Σπέτσες** (3. χιλ. κατ.) ἕνα ἀπὸ τὰ ἥρωικά νησιά στὰ χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως τοῦ 1821.

Στὴν Ἀττικὴ ἀνήκουν καὶ τὰ νησιά Κύθηρα κλπ. (9 χιλ. κάτοικοι), ἀπέναντι ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Μαλέα, στὸ Λακωνικὸ κόλπο. Τὰ Ἀντικύθηρα εἶναι μικρὸ νησί μέσα στὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος ἀνάμεσα στὴν Πελοπόννησο καὶ Κρήτη.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΞΕΤΑΣΙ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

(ΡΟΥΜΕΛΗΣ)

Μέχρι τώρα εξετάσαμε από κάθε πλευρά τὸ Νομὸ μας, τὸ Νομὸ **Ἀττικῆς**. Καιρὸς πιά νὰ μιλήσωμε καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους Νομοὺς, πὸν μαζί μὲ τὴ νῆσο **Εὐβοία** ἀποτελοῦν τὸ Γεωγραφικὸ διαμέρισμα πὸν ὀνομάζεται **Στερεὰ Ἑλλάδα** ἢ **Ρούμελη**.

α) Φυσικὴ ἐξέτασι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος

Γιὰ νὰ παίρναμε μιὰ ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, θὰ ἔπρεπε νὰ πετούσαμε ἐπάνω τῆς μ' ἓνα ἀεροπλάνο. Ὅμως αὐτὸ εἶναι δύσκολο, κι ἔτσι θὰ προσπαθήσωμε νὰ τὴ γνωρίσωμε ἔχοντας μπροστά μας τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς.

Ὅρια : Ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα συνορεύει πρὸς Β. μὲ τὴ Θεσσαλία καὶ Ἡπειρο. Πρὸς Ν. βρέχεται ἀπὸ τὸν Πατραϊκὸ, Κορινθιακὸ καὶ Σαρωνικὸ κόλπο. Πρὸς Α. βρέχεται ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος καὶ τοὺς κόλπους Μαλιακὸ καὶ Εὐβοϊκὸ καὶ πρὸς Δ. ἀπὸ τὸ Ἴόνιον Πέλαγος.

Ἐχει ἔκτασι 25.000 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα καὶ πληθυσμὸ 2.820.000 κατοίκους.

Ἀκτὲς — Παράλια : Τὰ παράλια τῆς Στερεᾶς εἶναι πολὺ ἀνώμαλα καὶ σχηματίζουν πολλοὺς κόλπους, πολλὰ ἀκρωτήρια καὶ γραφικὰ ἀκρογιαλιές.

Κόλποι : Σαρωνικός, Εὐβοϊκός, Μαλιακός, Κορινθιακός, Πατραϊκός καὶ Ἀμβρακικός.

Ἀκρωτήρια : Σούνιο, Ἀντίριο, Ἀκτιο καὶ στὴ νῆσο Εὐβοία, Καφηρέας (Κάβο ντόρο) καὶ Ἀρτεμήσιο.

Νῆσοι : Σαλαμίνα, Αἴγινα, Ὑδρα, Σπέτσες, Πόρος, Εὐβοία, Σκῦρος.

Πορθμοί : Εὐρίπου, Ρίου καὶ Λευκάδος.

Όρη (βουνά): Ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα εἶναι χώρα περισσότερο ὄρεινή.

Στ' ἀνατολικά ὑψώνονται τὰ βουνά: Ὁ Ὑμηττός, ἡ Πεντέλη, ἡ Πάρνηθα, ὁ Πατέρας, ὁ Κιθαιρώνας, ὁ Ἐλικώνας, τὸ Καλλι-δρομο.

Στὸ κέντρο ὑψώνονται τὰ πιδ ψηλά καὶ πολύκορφα βουνά. Ὁ Παρνασσός, ἡ Γκιώνα, ἡ Οἶτη, τὰ Βαρδούσια.

Στὰ βόρεια: Ἡ Ὄρθρος, ὁ Τυμφρηστός καὶ τὰ Ἄγραφα.

Στὰ δυτικά: Τὸ Πανατωλικόν, ὁ Ἀράκυνθος, τὰ Ἀκαρνανικά καὶ τὸ Μακρονόρος.

Στὴ νήσο Εὐβοία: ἡ Ὀχη, ἡ Λίρφη, τὸ Κανδήλι καὶ τὸ Τε-λέθριο.

Πεδιάδες καὶ Κοιλιάδες: Οἱ μεγαλύτερες πεδιάδες εἶναι τῆς Ἀττικῆς, Θηβῶν — Λεβαδείας (Κωπαΐδα), Λαμίας, Ἀγρινίου καὶ Ἀγελώου. Κοιλιάδες εἶναι: τῆς Ἐλευσίνας, τῶν Μεγάρων καὶ τῆς Ἀμφισσας.

Ποταμοί: Οἱ πιδ μεγάλοι ποταμοὶ εἶναι ὁ Ἀγελῶος, ὁ Εὐή-νος, ὁ Μόρνος, ὁ Σπερχεῖδς καὶ ὁ Κηφισὸς Φωκικός.

Λίμνες: Ἡ τεχνητὴ λίμνη τοῦ Μαρθάνα, καὶ αἱ φυσικῆς: Ὑλίκη, Παραλίμνη, Τριχωνίδα, Λυσιμαχία κ.ά.

Κλίμα: Τὸ κλίμα εἶναι διάφορο. Στὰ παράλια εἶναι γλυκὸ. Στὰ ὄρεϊνὰ ψυχρὸ τὸ χειμῶνα καὶ δροσερὸ τὸ καλοκαίρι. Γενικὰ ὅμως εἶναι πολὺ ὑγιεινὸ. Πολλὲς βροχὲς πέφτουν στὴ δυτικὴ Στε-ρεὰ Ἑλλάδα καὶ οἱ ὀλιγώτερες στὸ Νομὸ Ἀττικῆς.

β) Οἰκονομικὴ ἐξέτασι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος

(Προϊόντα γεωργικά, κτηνοτροφικά καὶ βιομηχανικά)

Γεωργία: Ἄν καὶ τὸ ἔδαφος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι πε-ρισσότερο ὄρεινὸ, στὶς πεδιάδες καὶ κοιλάδες τῆς παράγονται ἀρ-κετὰ προϊόντα:

Πρῶτα ἔρχονται τὰ **δημητριακά**, ποὺ καλλιεργοῦνται παντοῦ. Ἀκολουθεῖ τὸ **βαμβάκι** ποὺ καλλιεργεῖται στὴν περιοχὴ Λεβα-δείας καὶ Λαμίας. Ὁ **καπνός**, στὴν περιοχὴ Ἀγρινίου, τὸ **ρύζι** στὸν κάμπο τῆς Λαμίας καὶ τοῦ Μεσολογγίου.

Τὰ **κηπουρικά**, στὴν περιοχὴ τῆς Ἀττικῆς, Βοιωτίας, καὶ στὶς ἐκβολὲς τοῦ Ἀγελώου (Λεσίσι).

Οί **έλιές** στις κοιλάδες τῶν Μεγάρων, τῆς Ἀμφισσας καὶ τῆς Στυλίδος. Ἀκόμη παράγονται διάφορα ἄλλα γεωργικά προϊόντα καὶ ὄσπρια. Τὰ ὀπωροφόρα δένδρα καλλιεργοῦνται παντοῦ καὶ ἡ Ἀττικὴ παράγει ἐξαίρετο μέλι.

Κτηνοτροφία : Τρέφονται ἀρκετὰ κοπάδια πρόβατα, γίδια, γελάδια καὶ παράγονται σημαντικὲς ποσότητες κτηνοτροφικῶν προϊόντων.

Δάση : Στὰ βουνὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὑπάρχουν ἀρκετὰ δάση ἀπὸ ἔλατα, ὄξυές, βελανιδιές. Στὴν Ἀττικὴ καὶ στὴ νῆσο Εὐβοία εὐδοκίμοῦν περισσότερο τὰ πεῦκα. Ἀπὸ τὰ δάση βγάζουν ξυλεία, καυσόξυλα, ξυλοκάρβουνα καὶ ἀπὸ τὰ πεῦκα ρετσίνα.

Ἀλιεία — Ἀλυκές : Στὰ παράλια ψαρεύονται πολλὰ ψάρια, κυρίως στὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο καὶ στὴ λιμνοθάλασσα τοῦ Μεσολογίου. Ἀλυκές, ποὺ βγάζουν ἀλάτι ὑπάρχουν στὴν Ἀνάβυσσο καὶ κοντὰ στὸ Μεσολόγγι.

Ὀρυκτὰ καὶ μέταλλα : Στὸ Λαύριο ὑπάρχουν μεταλλεῖα ποὺ βγάζουν μόλυβδο καὶ ἄργυρο, στὸ Ἀλιβερί τῆς Εὐβοίας λιγνίτη, στὴ Λάρυμνα τῆς Λοκρίδος σίδηρο καὶ χρῶμιο, στὴ Φωκίδα καὶ στὰ Μέγαρα βωξίτη (άλουμίνιο) κ.ἄ.

Βιομηχανία — Ἐμπόριο : Στὴν Ἀθήνα, τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Ἐλευσίνα ὑπάρχουν μεγάλα ἐργοστάσια ποὺ κατασκευάζουν διάφορα βιομηχανικά προϊόντα: ὑφάσματα, φάρμακα, γυαλικά, λιπάσματα, χαρτικά, δέρματα, χρώματα, τσιγάρα κ.ἄ.

Μικρὰ ἐργοστάσια ὑπάρχουν καὶ σὲ διάφορες ἄλλες πόλεις τῆς Στερεᾶς. Ἐμπορικὰ καταστήματα ὑπάρχουν σ' ὅλες τὲς πόλεις ἀλλὰ τὰ μεγαλύτερα βρίσκονται στὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιᾶ.

Τὸ μεγαλύτερο **εἰσαγωγικὸ** καὶ **ἐξαγωγικὸ** ἐμπόριο τῆς Ἑλλάδος γίνεται ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, τὸ μεγαλύτερο λιμάνι τῆς χώρας.

Συγκοινωνία : Ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα διασχίζεται ἀπὸ μιὰ μεγάλη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθήνα — Θεσσαλονίκη καὶ ἀπὸ μιὰ μικρὴ Κρουονέρι — Ἀργίνοσ. Αὐτοκινητόδρομοι συνδέουν ὅλες τὲς πόλεις μεταξὺ τους καὶ μὲ τὴν Ἀθήνα — Πειραιᾶ.

Οἱ παράλιες πόλεις ἔχουν τακτικὴ ἀτμοπλοικὴ συγκοινωνία καὶ ἀεροπορικὴ ἢ Ἀθήνα μὲ τὸ Ἀργίνο.

γ) Πολιτική εξέτασι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος

Ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα (Ρούμελη) μὲ τὴ νῆσο Εὐβοία ἀποτελοῦν ἓνα Γεωγραφικὸ διαμέρισμα καὶ χωρίζονται σὲ 7 Νομούς :

1) Ν. Ἀττικῆς, 2) Ν. Βοιωτίας, 3) Ν. Φωκίδος, 4) Ν. Φθιώτιδος, 5) Ν. Εὐρυτανίας, 6) Ν. Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας καὶ 7) Ν. Εὐβοίας.

Παρακάτω θὰ τοὺς ἐξετάσωμε ἓναν ἓναν χωριστά, ἀλλὰ μὲ πολλή συντομία.

1. Νομὸς Ἀττικῆς

Τὸ Νομὸ Ἀττικῆς, στὸν ὁποῖο βρίσκεται ἡ Πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἀθήνα καὶ τὸ μεγαλύτερο λιμάνι, ὁ Πειραιάς, τὸν ἐξετάσαμε στὰ προηγούμενα μὲ κάθε λεπτομέρεια. Γι' αὐτὸ θὰ προχωρήσωμε ἀμέσως στὴν ἐξέτασι τῶν ἄλλων Νομῶν τῆς Ρούμελης.

2. Νομὸς Εὐβοίας

Τὸ Νομὸ Εὐβοίας ἀποτελοῦν ἡ νῆσος **Εὐβοία**, ποὺ βρίσκεται Βορειο-ἀνατολικά τῆς Ἀττικῆς καὶ ἡ νῆσος **Σκύρος**.

Ἡ νῆσος Εὐβοία περιβρέχεται ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος καὶ τὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο, καὶ σχηματίζει τὰ ἀκρωτήρια **Καφηρέα** πρὸς Νότον καὶ **Ἀρτεμήσιο** πρὸς Βορρᾶν.

Στὸ στενότερο μέρος τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, μεταξὺ Στερεᾶς καὶ Εὐβοίας, σχηματίζεται ὁ **Πορθμὸς** τοῦ **Εὐρίπου** πλάτους 40 μ. Μιὰ σιδερένια γέφυρα, ποὺ ἀνοιγοκλείνει γιὰ νὰ περνοῦν τὰ πλοῖα, ἐνώνει τὴ Στερεὰ μὲ τὴ νῆσο Εὐβοία.

Στὸ στενότερο αὐτὸ σημεῖο θαυμάζει κανεὶς ἓνα φυσικὸ φαινόμενο ἀπὸ τὰ σπάνια. Δηλ. τὰ νερὰ τοῦ Εὐρίπου κινοῦνται σὰν ποτάμι ἔξι ὥρες πρὸς Βορρᾶν καὶ ἔξι ὥρες πρὸς Νότον, μὲ ἀρκετὴ ταχύτητα. Τὸ περίεργο αὐτὸ φαινόμενο λέγεται **παλίρροια**.

Φυσικὴ διαμόρφωσι τοῦ ἐδάφους : Ἡ νῆσος Εὐβοία εἶναι περισσότερο ὄρεινή. Τὰ κυριώτερα βουνά της εἶναι ἡ **Ὀχη**, ἡ **Δίρφι**, τὸ **Κανδήλι** καὶ τὸ **Τελέθριο**. Ὑπάρχουν μόνον μικρὰς

κοιλιάδες εϋμορφες, με μεγαλύτερη την κοιλιάδα της Χαλκίδος. Το δέντρο πού φαίνεται παντοῦ καὶ χαρακτηρίζει τὴ νήσο, ὅπως τὴν Ἄττική, εἶναι τὸ πευκο.

Κλίμα — Προϊόντα : Τὸ κλίμα τῆς Εὐβοίας εἶναι ξηρὸ καὶ ὑγιεινὸ. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς νήσου εἶναι τὰ κρασιὰ (ρετσίνα Χαλκίδος), τὰ δημητριακά, τὸ λάδι, τὰ σῦκα (Κύμης), τὰ ἐσπεριδοειδῆ, τὸ μετᾶξι καὶ τὸ μέλι.

Πόλεις : Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Χαλκίδα** (28 χιλ. κάτ.). Εἶναι ὠραία παραλιακὴ πόλι, με μεγάλη ἐμπορικὴ κίνησι καὶ ἀρκετὰ βιομηχανικὰ ἐργοστάσια, πού κατασκευάζουν τσιμέντα, νέφτι, κρολοφόνιο, οἰνοπνεύματα, σιδηρικὰ κ.ἄ.

Κοντὰ στὴ Χαλκίδα βρίσκεται ἡ ἀρχαία πόλι Ἐρέτρια, πού τὴν ἔκαψαν οἱ Πέρσες πρὸ τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνα τὸ 480 π. χ.

Ἄλλες κομοπόλεις εἶναι ἡ **Κύμη**, (3 χιλ. κάτ.), πού βρίσκεται στ' ἀνατολικά τῆς νήσου. Γνωστὰ εἶναι τὰ ἐκλεκτὰ σῦκα καὶ κρασιὰ τῆς καὶ οἰκιακὰ μετᾶξωτά τῆς.

Τὸ **Ἄλιβέρι**, (3.500 κάτ.) ὅπου ἔγινε τὸ μεγάλο ἐργοστάσιο παραγωγῆς ἠλεκτροικοῦ ρεύματος πού διανέμεται στὴν Ἀθήνα, τὸν Πειραιὰ καὶ ἄλλες πόλεις.

Ἡ **Κάρυστος** (3 χιλ. κάτ.) στὰ νότια τῆς νήσου, ἡ **Ἰστιαία** (4 χιλ. κάτ.) στὰ βόρεια καὶ ἡ **Αἰδηψός**, (5 χιλ. κάτ.) ὅπου ὑπάρχουν θαυμάσια ἱαματικὰ λουτρά.

3. Νομὸς Βοιωτίας

Ὁ Νομὸς Βοιωτίας βρίσκεται στὰ βόρεια τῆς Ἄττικῆς, συνορεύει με τοὺς Νομοὺς Ἄττικῆς, Φωκίδος καὶ Φθιώτιδος καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ καὶ Εὐβοϊκὸ κόλπο.

Φυσικὴ διαμόρφωσι τοῦ ἐδάφους : Τὸ δυτικὸ τμῆμα τοῦ Νομοῦ εἶναι ὄρεινὸ καὶ διακρίνονται τὰ βουνά: **Παρνασσός**, **Ἐλικώνας** καὶ **Κιθαιρώνας**. Τὸ ἀνατολικὸ τμῆμα εἶναι πεδινὸ καὶ σχηματίζει τίς πεδιάδες τῶν **Θηβῶν** καὶ τῆς **Λεβαδείας** (Κωπαΐδας).

Οἱ ποταμοὶ πού διαρρέουν τὸν Νομὸ εἶναι ὁ **Κηφισὸς Φωκικὸς** καὶ ὁ **Ἄσωπὸς** πού χύνονται στὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο.

Ὑπάρχουν καὶ δυὸ μικρὰς λίμνες ἡ **Ἰλίκη** καὶ ἡ **Παραλίμνη**.

Κλίμα — Προϊόντα : Τὸ κλίμα εἶναι εὐκρατο καὶ ὑγιεινόν. Τὰ γεωργικὰ προϊόντα εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα. Παράγει σιτηρά, πολὺν βαμβάκι στὴν πεδιάδα τῆς Κωπαΐδας, πολλὰς πατάτες στὴν πεδιάδα τῶν Θηβῶν, πολλὰ κηπουρικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ὁ Νομὸς ἔχει καλὴ συγκοινωνία μὲ σιδηρόδρομο καὶ αὐτοκινητοδρόμους.

Πόλεις : Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Λειβαδιά** (13 χιλ. κάτ.). Εἶναι ὠραία πόλι, κτισμένη στὸς πρόποδες τοῦ βουνοῦ Ἑλικῶνα, μὲ ζωηρὸ ἐμπόριο βαμβακιοῦ καὶ ἐργοστάσια νηματουργίας.

Ἄλλη πόλι εἶναι ἡ **Θήβα**, πού στὴν ἀρχαιότητα (16.000 κάτ.) ἔφτασε σὲ μεγάλη δόξα (Ἑπαμεινώνδας - Πελοπίδας). Ἡ σημερινὴ πόλι εἶναι κέντρο πλούσιας γεωργικῆς περιοχῆς.

Πρὸς Νότον τῆς Θήβας βρίσκονται οἱ **Πλαταιές**, ὅπου τὸ 479 π.χ. ὅλοι οἱ Ἕλληνες μαζὶ ἐνίκησαν τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς ἔδιωξαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

4. Νομὸς Φωκίδος

Ὁ Νομὸς Φωκίδος συνορεύει μὲ τοὺς Νομοὺς Βοιωτίας, Φθιώτιδος, Αἰτωλίας καὶ Ἀχαρνανίας καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

Φυσικὴ διαμόρφωσι τοῦ ἐδάφους : Τὸ ἔδαφος τοῦ Νομοῦ εἶναι σχεδὸν ὄρεινὸ μὲ μεγάλα, ὀγκώδη καὶ ὑψηλὰ βουνά, τὸν **Παρνασσό**, τὴν **Γκιῶνα**, τὰ **Βαρδούσια** καὶ τὴν **Οἶτη**, κατάφυτα ἀπὸ δάση ἐλάτων.

Ἡ μόνη ἄξια λόγου κοιλάδα εἶναι τῆς **Ἄμφισσας**, πού ἔχει ἕναν ἀπὸ τοὺς ὠραιότερους ἐλαιῶνες τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ Νομὸ τὸν διαρρέει ὁ ποταμὸς **Μόρνος**, πού χύνεται στὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

Κλίμα — Προϊόντα : Τὸ κλίμα, στὰ ὄρεινά εἶναι ψυχρὸ τὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ τὸ καλοκαίρι. Γενικὰ ὅμως εἶναι πολὺ ὑγιεινόν.

Τὰ κυριώτερα προϊόντα τοῦ Νομοῦ εἶναι τὰ κτηνοτροφικὰ, ἡ ξυλεία ἀπὸ τὰ δάση καὶ ὀλίγα δημητριακά. Περιφημες εἶναι οἱ ἐλιές τῆς Ἄμφισσας πού στέλλονται σχεδὸν ὅλες στὸ ἔξωτερικόν.

Ἡ συγκοινωνία εἶναι καλὴ καὶ τὰ πολλὰ χωριὰ συνδέονται μὲ αὐτοκινητοδρόμους.

Πόλεις : Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Ἀμφισσα** (6 χιλ. κάτ.) κτισμένη στὶς πρόποδες τῆς Γκιώνας. Εἶναι ὁμορφη καὶ γραφικὴ πόλι, μὲ παλιὸ φρούριο, γνωστὸ ὡς **Κάστρο** τῆς **᾽Ωριᾶς**.

Ἄλλες κομποπόλεις εἶναι ἡ **Ἰτέα** ὁμορφη παραλιακὴ πόλι, ἐπίγειο τῆς Ἀμφισσᾶς καὶ τῶν Δελφῶν.

Στὸ Νομό, στὴ μεσημβρινὴ πλευρὰ τοῦ Παρνασσοῦ βρίσκονται οἱ **Δελφοί**, τὸ σπουδαιότερο καὶ ὀνομαστότερο **μαντεῖο** τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Καὶ σήμερα σῶζονται θαυμαστὰ εἰρηλίκια καὶ πολλὸς κόσμος ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ξένα κράτη ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο τοὺς Δελφούς.

5. Νομὸς Φθιώτιδος

Ὁ Νομὸς Φθιώτιδος συνορεύει πρὸς Β. μὲ τὴ Θεσσαλία, πρὸς Δ. καὶ Ν. μὲ τοὺς Νομοὺς Εὐρυτανίας, Φωκίδος καὶ Βοιωτίας καὶ πρὸς Α. βρέχεται ἀπὸ τὸ Μαλιακὸ κόλπο.

Φυσικὴ διαμόρφωσι τοῦ ἐδάφους : Ἀνατολικά, Δυτικὰ καὶ Νότια ὑψώνονται τὰ βουνά: **Ὀρθρυς, Τυμφρηστός, Οἶτη** καὶ **Καλλίδρομο**. Στὸ κέντρο τοῦ Ν. ἀπλώνεται ἡ εὐφορώτατη πεδιάδα τῆς **Λαμίας**, πὸν τὴ διαρρέει καὶ τὴν ποτίζει ὁ **Σπερχειός**.

Ἰαματικὲς πηγές : Στὸ Νομό βρίσκονται μερικὲς ἀπὸ τὶς καλύτερες ἰαματικὲς πηγές τῆς Ἑλλάδος: Τὰ **Καμμένα Βουρλα**, τῶν **Θερμοπυλῶν**, τῆς **Ἵπάτης** καὶ τοῦ **Πλατυστόμου**.

Κλίμα — Προϊόντα : Τὸ κλίμα εἶναι γενικὰ πολὺ ὑγιεινόν. Ἡ πεδιάδα τῆς Λαμίας εἶναι πολὺ εὐφορμη καὶ παράγει δημητριακά, καπνὰ, βαμβάκι, φρούτα, κηπουρικὰ καὶ τὰ τελευταῖα χρόνια μεγάλες ποσότητες ρυζιοῦ. Ἐπίσης παράγει ἐλιές, λάδια (Στυλῖδα — Ἀταλάντη) καὶ ἀρκετὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ὁ Νομὸς ἔχει καλὴ συγκοινωνία, σιδηροδρομικὴ, αὐτοκινητιστικὴ καὶ ἀεροπορικὴ.

Πόλεις : Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Λαμία** (30 χιλ. κάτοικοι). Εἶναι ἀπὸ τὶς ὀραιότερες πόλεις τῆς πατρίδας μας, μὲ πολλοὺς δρόμους ὁμορφῆς πλατεῖες, μεγάλα δημόσια κτίρια, ἐμπορικὰ καταστήματα καὶ ἐργοστάσια μακαρονοποιίας, οἰνοπνευμάτων καὶ κουραμπιέδων. Σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πλατεῖες τῆς εἶναι στημένο τὸ Ἄγαλμα τοῦ ἥρωα τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 **Ἀθανασίου Διάκου**.

Ἐπίγειο τῆς Λαμίας εἶναι ἡ **Στυλῖδα** μὲ ζωερὴ ἐμπορικὴ κί-

νησι. Ἄλλες πόλεις εἶναι ὁ **Δομοκός**, ἡ **Ἀταλάντη** καὶ ἡ **Ἀμφίκλεια**. Στὰ Νότια τῆς Λαμίας βρίσκονται οἱ τοποθεσίες **Ἀλαμάννα**, ὅπου ἐπολέμησε ἡρωϊκὰ καὶ συνελήφθη ὁ Ἀθανάσιος Διάκος, καὶ οἱ **Θερμοπύλες**, τὶς ὁποῖες κατέστησε ἀθάνατες ὁ βασιλιάς τῆς Σπάρτης **Λεωνίδας** μὲ τοὺς 300 Σπαρτιάτες καὶ τοὺς 700 Θεσπιεῖς, ὅταν τὸ 480 π.Χ. ἔφραξε μὲ τὸ σῶμα του τὸ πέρασμα τῶν Περσῶν.

6. Νομὸς Εὐρυτανίας

Ὁ Νομὸς Εὐρυτανίας συνορεύει πρὸς Β. μὲ τὴ Θεσσαλία καὶ πρὸς Α. μὲ τὸ Νομὸ Φθιώτιδος, καὶ πρὸς Ν. καὶ Δ. μὲ τὸ Νομὸ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

Ἡ Εὐρυτανία εἶναι ἡ ὄρεινότερη περιοχὴ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μὲ μεγάλα καὶ ψηλὰ βουνά, τὰ **Ἄγραφα**, τὸν **Τυμφρηστό**, τὴν **Ὄξυά** κ.ἄ. Ὅλα εἶναι κατάφυτα ἀπὸ ὄξυές, ἔλατα καὶ καστανιές.

Μόνο μικρὲς κοιλάδες ὑπάρχουν. Τὸ Νομὸ διαρρέουν οἱ παραπόταμοι τοῦ Ἀγελώου, **Μέγδοβας** καὶ **Καρπενησιώτης**.

Κλίμα — Προϊόντα : Τὸ κλίμα εἶναι ψυχρὸ τὸ χειμῶνα, μὲ πολλὰ χιόνια καὶ δροσερὸ τὸ καλοκαίρι. Τὰ γεωργικὰ προϊόντα εἶναι πολὺ ὀλίγα, γιὰ τὸ ἔδαφος εἶναι ὄρεινὸ καὶ ἄγονο. Περισσότερα εἶναι τὰ κτηνοτροφικὰ καὶ τὰ φρούτα.

Συγκοινωνία : Μόνο ἓνας αὐτοκινητόδρομος συνδέει τὸ Καρπενήσι μὲ τὴ Λαμία καὶ ὁ ἴδιος προχωρεῖ μέχρι τὸ Ἀργίλιο.

Πόλεις : Μοναδικὴ κωμόπολι καὶ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι τὸ **Καρπενήσι** (3.500 κάτοικοι). Βρίσκεται σὲ ὑψόμετρο 950 μέτρα ἀνάμεσα στὰ βουνὰ καὶ εἶναι σπουδαῖο κέντρο παραθερισμοῦ. Ἦταν ὡραία κωμόπολι, μὲ καλὰ κτίρια καὶ ἄνετα ξενοδοχεῖα, μὰ δυστυχῶς ἀήκε ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς στὴν κατοχὴ.

7. Νομὸς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας

Ὁ Νομὸς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας κατέχει τὸ δυτικώτερο τμήμα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος συνορεύει πρὸς Α. μὲ τοὺς Νομοὺς Φωκίδος καὶ Εὐρυτανίας, πρὸς Β. μὲ τὴν Ἠπειρο καὶ βρέχεται δυ-

τικά και νότια από τὸ Ἴόνιο πέλαγος.

Φυσική διαμόρφωσι τοῦ ἐδάφους: Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ Νομοῦ εἶναι ὄρεινὸ μὲ κύρια βουνά, τὸ **Παναϊτωλικόν**, τὸν **Ἀράκυνθο**, τὰ **Ἀκαρνανικά** καὶ τὸ **Μακρυνόρος**.

Οἱ πεδινὲς ἐκτάσεις διακρίνονται στὶς πεδιάδες τοῦ **Ἀγρινίου**, τοῦ **Ἀχελῷου** καὶ τοῦ **Μεσολογγίου**.

Ποταμοὺς ἔχει δύο: Τὸν **Ἀχελῷο**, τὸ μεγαλύτερο τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τὸν **Εὐηνο** ἢ **Φίδαρη**.

Λίμνες ὑπάρχουν πολλὲς στὸ Νομὸ, ἀλλὰ οἱ μεγαλύτερες εἶναι: ἡ **Τριχωνίδα**, ἡ **Λυσιμαχία**, ὁ **Ὀζερός** καὶ ἡ **Ἀμβρακία**.

Κλίμα — Προϊόντα. Τὸ κλίμα εἶναι κάπως ὑγρὸ στὰ πεδινὰ μὲ πολλὰς βροχὰς κατὰ τὸ χειμῶνα. Τὰ προϊόντα εἶναι διάφορα: Δημητριακά, καπνά, κτηνοτροφικά, ἐλιές, λάδι, ρύζι, κηπουρικά κ.ἄ.

Συγκοινωνία: Ἐχει καλὴ συγκοινωνία, σιδηροδρομική, αὐτοκινητιστικὴ καὶ ἀκτοπλοϊκή.

Πόλεις: Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι τὸ Μεσολόγγι (12 χιλ. κάτοικοι). Εἶναι ἔνδοξη καὶ ἱερὴ πόλι, γιὰ τοὺς ἀγῶνες τῆς κατὰ τὴν Ἐπανάστασι τοῦ 1821. Στὴ λιμνοθάλασσα τοῦ Μεσολογγιοῦ ψαρεύονται πολλὰ ψάρια, καὶ ἐκεῖ ὑπάρχουν οἱ μεγαλύτερες ἀλυκὲς τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλες πόλεις εἶναι τὸ **Ἀγρίνιο** (25 χιλ. κάτοικοι), πὺν βρῖσκειται στὸ κέντρο πλούσιου κάμπου. Ἡ **Ναύπακτος**, (7 χιλ. κάτ.), πὺν τὴ στολίζει ὠραῖο Βενετσιάνικο κάστρο καὶ γραφικὸ παλιὸ λιμάνι. Ἀκόμη ἢ **Ἀμφιλοχία** καὶ ἢ **Βόνιτσα**.

ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : ΟΥΡΑΝΙΑ ΣΩΜΑΤΑ — ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ	5
1. 'Ο οὐρανός	6
2. 'Ημέρες — μήνες — εποχές	7
3. 'Ο ὀρίζοντας	7
4. 'Ο προσανατολισμός	8
ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΑΣ	10
1. Περιγραφή τοῦ Διδακτηρίου	10
2. 'Η αἴθουσα διδασκαλίας	11
ΤΡΙΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : Η ΣΥΝΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ	12
ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	13
Οἱ ἄλλες συνοικίες τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως	13
Μέσα συγκοινωνίας. Στὴν ξηρὰ	14
Στὴν θάλασσα	15
Στὸν ἀέρα	16
Μέσα ἐπικοινωνίας	17
Τὰ κυριώτερα ἐπαγγέλματα τῶν ἀνθρώπων	18
ΠΕΜΠΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	19
Λατομεῖα — Μεταλλεῖα	20
Τὸ δάσος	20
ΕΚΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ	22
Η ΞΗΡΑ ΚΑΙ Η ΘΑΛΑΣΣΑ. Α' Η ΞΗΡΑ	22
1. Μορφὴς τῆς ξηρᾶς	22
2. Τὰ νερά τῆς ξηρᾶς: α) Ποταμοὶ - χεῖμαρροι ρυάκια	24
β) Οἱ λίμνες	25
γ) 'Η χρησιμότητις τῶν νερῶν	26
ΕΒΔΟΜΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : Β'. Η ΘΑΛΑΣΣΑ	27
1. Μία ἀπέραντη δεξαμενὴ ὕδατων	27
2. Πῶς εἶναι ἡ θάλασσα	27
Η ΞΗΡΑ ΚΑΙ Η ΘΑΛΑΣΣΑ	28
1. 'Ο περίγυρος τῆς ξηρᾶς (παράλια - κόλποι ἀκρωτήρια)	28
2. Χερσόνησος · Ἴσθμὸς · Πορθμὸς · Διώρυγα	30
3. Τὸ νησί - 'Ο σκόπελος καὶ ὁ ὕφαλος	31
4. 'Αλυκές. 5. Ἴχθυοτροφεῖα. 6. Ναυτικοὶ καὶ ψαράδες	32

5. ΟΓΔΩΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ - ΚΛΙΜΑ	33
1. Μετεωρολογικά φαινόμενα	33
2. Τò κλίμα	34
ΕΝΑΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ	35
2. Ένδύματα - ύποδήματα	36
3. Οί τροφές του ανθρώπου	37
ΔΕΚΑΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ - ΕΠΑΡΧΙΑ - ΝΟΜΟΣ	
1. 'Η κοινότητα 2. 'Η έπαρχία	38
3. 'Ο νομός	39
ΕΝΔΕΚΑΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	41
1. Τά βουνά της 'Αττικής	42
2. Ποταμοί - Λίμνες	43
3. Κόλποι - Λιμάνια - Όρμοι - 'Ακρωτήρια	44
4. Τò κλίμα της 'Αττικής	45
ΔΩΔΕΚΑΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : Η ΑΘΗΝΑ	46
1. Τò κέντρο της 'Αθήνας	47
2. Τά μεγαλύτερα κτίρια της 'Αθήνας	48
3. Άλλα αξιοθέατα της 'Αθήνας	51
4. 'Η πρωτεύουσα της 'Ελλάδος	52
5. Τά Ιερόματα κοινής ώφελειας 6. Λόφοι 'Αθήνας	53
7. Συναικίες	54
8. 'Ο πληθυσμός. 9. 'Επισκεπτόμαστε τις συνοικίες της 'Αθήνας	55
10. Οί συνοικισμοί της 'Αθήνας	56
ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : Η ΑΡΧΑΙΑ ΑΘΗΝΑ	57
Τά αρχαία μνημεία της (τί σώζεται από την αρχαία 'Αθήνα)	59
ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : Ο ΠΕΙΡΑΙΑΣ	63
1. Ποϋ είναι κτισμένος ο Πειραιάς	63
2. Τò κεντρικό λιμάνι του Πειραιά	64
3. Τά άλλα λιμάνια του Πειραιά	66
4. Οί συνοικίες του Πειραιά	67
5. Οί συνοικισμοί του Πειραιά. 6. Μè τους εργάτες τών συνοικισμών	68
7. Βιομηχανική περιοχή	69
8. Σύντομη ιστορία του Πειραιά	69
ΔΕΚΑΤΗ ΠΕΜΠΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : ΤΑ ΠΡΟΑΣΤΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ	70
1. Τά προάστια της Πεντέλης	70
2. Μαρούσι — Κηφισιά — 'Εκάλη	71
3. Τά προάστια του 'Υμηττού. 4. Τά προάστια του Σαρωνικού	72

ΔΕΚΑΤΗ ΕΚΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΤΤΙ

ΚΗΣ	74
1. Ἀθήνα - Μεσόγεια - Λαύριο	74
2. Ὁ τρίγωνος στὰ Μεσόγεια	75
3. Τὸ Λαύριο ἢ πόλι τῶν μετάλλων	76
4. Στίς στοές μὲ τοὺς μεταλλωρῶχους.	77
5. Λαύριο - Σούνιο - Ἀνάβυσσος	78
6. Ἀθήνα - Ραφήνα - Μαρμαθῶνας	79
7. Ἡ λίμνη τοῦ Μαρμαθῶνα. 8. Ἀχαιρῆς - Ἀφιδνες	80
9. Τὸ ρετσίσι τῶν πεύκων.	81
10. Ἀθήνα - Ἐλευσίνα	82
11. Ὁ κάμπος τῆς Ἐλευσίνας	83
12. Μῦθοι καὶ ἱστορίες γιὰ τὴν Ἐλευσίνα	84
13. Ἐλευσίνα - Ἐρυθραὶ	84
14. Μὲ τοὺς κτηνοτρόφους τοῦ Κιθαιρώνα	85
15. Ἐλευσίνα - Μέγαρα	85

ΔΕΚΑΤΗ ΕΒΔΟΜΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ

1. Πειραιᾶς - Σαλαμίνα	87
2. Πειραιᾶς - Ἀίγινα	88

ΔΕΚΑΤΗ ΟΓΔΟΗ ΕΝΟΤΗΤΑ : ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΞΕΤΑΣΙ ΤΗΣ ΣΤΕ-

ΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (ΡΟΥΜΕΛΗΣ)	90
1. Νομὸς Ἀττικῆς	93
2. Νομὸς Εὐβοίας	93
3. Νομὸς Βοιωτίας	94
4. Νομὸς Φωκίδος	95
5. Νομὸς Φθιώτιδος.	96
6. Νομὸς Εὐρυτανίας	97
7. Νομὸς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας	97
ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	99

0020660543

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΝΕΑ ΣΕΙΡΑ
ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

❁ ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ ❁

ΤΑΞΙΣ Α'

Αρ. 1. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ-ΤΕΤΡΑΔΙΟ

ΤΑΞΙΣ Β'

Αρ. 3. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ-ΤΕΤΡΑΔΙΟ

ΤΑΞΙΣ Γ'

Αρ. 5. ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

- » 6. ΜΥΘΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ
- » 7. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
- » 8. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ
- » 9. ΑΤΤΙΚΗ-ΑΘΗΝΑ-ΠΕΙΡΑΙΑΣ
- » 18. ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΑΞΙΣ Δ'

Αρ.10. ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

- » 11. ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΡΧ. ΕΛΛΑΔΟΣ
- » 12. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
- » 13. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ
- » 15. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
- » 18. ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΑΙ ΤΑΞΕΙΣ Γ' & Δ'

Αρ. 15. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

- (Α' και Β' έτος συνδ/λιας)
- » 16. ΙΣΤΟΡΙΑ
(Α' έτος συνδ/λιας)
- » 17. ΙΣΤΟΡΙΑ
(Β' έτος συνδ/λιας)
- » 18. ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ
(Α' και Β' έτος συνδ/λιας)

ΤΑΞΙΣ Ε'

Αρ. 19. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ (Έγκερ.)

Αρ. 20. ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

- » 21. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΗΠΕΙΡΩΝ
- » 22. ΦΥΣΙΚΗ & ΧΗΜΕΙΑ
- » 29. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ
- » 30. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ
- » 23. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
- » 35. ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΜΟΥ

(Έγκερ.)

»
»
»
»
»
»

ΤΑΞΙΣ ΣΤ'

Αρ. 24. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ & ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ (Έγκερ.)

- » 25. ΙΣΤΟΡΙΑ ΝΕΩΤ. ΕΛΛΑΔΟΣ
- » 26. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΥΡΩΠΗΣ
- » 27. ΦΥΣΙΚΗ & ΧΗΜΕΙΑ
- » 29. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ
- » 30. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ
- » 28. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
- » 35. ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΜΟΥ
- » 36. ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

(Έλευθ.)

»
»
»
»
»
»

ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΑΙ ΤΑΞΕΙΣ Ε' & ΣΤ'

Αρ. 29. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

- (Α' και Β' έτος συνδ/λιας)
- » 30. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ Ε & ΣΤ'
(Α' και Β' έτος συνδ/λιας)
- » 31. ΦΥΣΙΚΗ & ΧΗΜΕΙΑ
(Α' έτος συνδ/λιας)
- » 32. ΦΥΣΙΚΗ & ΧΗΜΕΙΑ
(Β' έτος συνδ/λιας)
- » 33. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
(Α' έτος συνδ/λιας)
- » 34. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
(Β' έτος συνδ/λιας)
- » 35. ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΜΟΥ
- » 36. ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

(Έγκερ.)

(Έλευθ.)

»
»
»
»
»
»

ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΣ

ΤΕΥΧΟΣ Α' — ΤΕΥΧΟΣ Β' ΤΕΥΧΟΣ Γ' — ΤΕΥΧΟΣ Δ'

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ

ΟΔΟΣ ΑΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 14 ΑΘΗΝΑΙ